

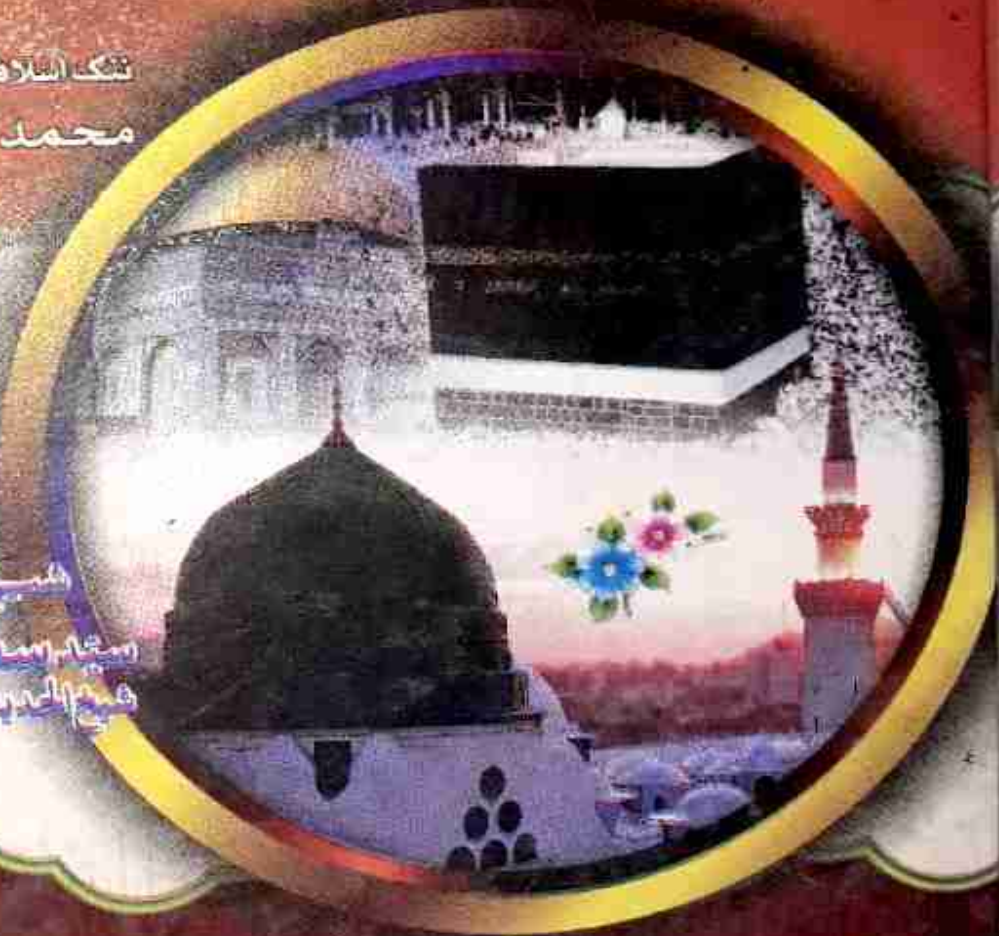
الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خُشِعُونَ ﴿١١٧﴾
صلوا كما رأيتموني أصلي (الحديث)

شيخ محمد صالح المنجد

احتافوتك الى

تفك اسلاف شيخ التفسير مولوي ابوضياء
محمد كل وهاج (روداتي)

شيخ التفسير والحديث مولانا
سيد سعيد الله شاه جهانگيري
شيخ الحديث جامعه امداد العلوم بنسار صدر

مکتبہ جنکٹ پشاور
مسکد ارب پلازہ اکوڑہ خٹک
0300-9395919
0306-7616569

مکتبہ الجرم

الذين هم في صلواتهم حاشعون (الاية)
صلوا كما رايتموني اصلي (الحديث)
ديغمبر صلى الله عليه وسلم لمونخ

احنافوته دالى

تاليف

محمد گل وهاج روداتى

پسند فوموده

شيخ التفسير والحديث مولانا سيد سعيد الله شاه جهانگيروى

جامعه امداد العلوم پشاور صدر

خيرندويه اداره

مكتبه الحرم: صدف پلازه محله جنگى پشاور

مكتبه الحرم: سردار پلازه اكوره ختيك

د کتاب ییژندنه

د پیغمبر صلي الله عليه وسلم لمونځ احنافو ته ډالی	د کتاب نوم :
شیخ مولانا محمد گل وهاج (روداتی)	لیکوال :
مکتبه الحرم پشاور اکوړه خټک	د چاپ چاری :
۱۹۰	مخونه :
۱۴۳۴ هـ ق	د چاپ کال :
مکتبه الحرم پشاور اکوړه خټک	خپرندویه اداره :
<u>عزت الله سلطانی</u>	برېښنایي کوونکی :
0093706912702	اړیکه :

فهرست

- دپیغمبر ﷺ لمونځ ۲۰
- دپیغمبر ﷺ لمونځ ۲۰
- (داوداسه طریقه) ۲۰
- دوهم حدیث د حضرت علی ﷺ : ۲۱
- دخت مسح سنت ده ۲۲
- دغور ونو مسح سنت ده ۲۲
- دویم حدیث : ربیع بنت معوذ رضی الله عنها ۲۲
- دخلورمي برخه دسر مسح فرض ده ۲۳
- اول حدیث : مغیره بن شعبه ﷺ ۲۳
- دوهم حدیث : دانس ﷺ مرفوع حدیث ۲۳
- په بهیدونکی وینه اودس ماتیري ۲۳
- ذکر (اندام مخصوصه) ته په لاس لبرولو اودس نه ماتیري ۲۴
- اثر د علی ﷺ ۲۵
- بنځو ته په لاس لبرولو اودس نه ماتیري ۲۵
- په خوب اودس ماتیري ۲۶
- په هغه خوب اودس ماتیري چې په اړخ، دده وی ۲۶
- (دلمانځه وختونه) ۲۷
- خلورم حدیث درافع بن خدیج ﷺ ۲۸
- دماسپنبن دلمانځه وخت ۲۹

- ۲۹..... دوهم حدیث دابوهریره موقوف حدیث دی
- ۳۰..... دابوذر رضی الله عنه مرفوع حدیث
- ۳۰..... دما سپنبنین لمانخه مستحب وخت :
- ۳۱..... دریم حدیث خالد بن دینار.....
- ۳۱..... خلورم حدیث دابوسعید خدری رضی الله عنه
- ۳۳..... دمازدیکر مستحب وخت
- ۳۴..... دما بنام لمانخه وخت
- ۳۶..... جمع بین الصلوتین
- ۳۶..... دوه لمونځونه په یو وخت کول
- ۳۷..... دلائل
- ۳۹..... دلمونځ دوخت نه دروستو کولو گناه :
- دسختي جگړې او ویری په حالت کې به هم په خپل ټاکلي وخت لمونځونه کوي .
- ۴۰.....
- ۴۰..... بغيردعذرنه جمع بین الصلوتین گناه ده
- ۴۱..... جمع بین الصلوتین په دین کې کمښت دی
- ۴۳..... دلائل په جمع صوری
- ۴۵..... اذان او اقامت
- ۴۵..... اقامت
- ۴۸..... دلمونځ سنت طریقه
- ۴۸..... قبلي ته مخ کول فرض دی
- ۴۸..... په ولاړه کې خپې قبلي ته کول

- (۱) دلونخ نیت فرض دی ۴۹
- (۲) قیام (ولارہ) پہ لمانخہ کھی فرض دہ ۴۹
- (۳) اولئی تکبیر فرض دی ۵۹
- (۱) دعلی رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث دی ۵۹
- (۲) دابوہریرہ رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث دی ۶۰
- تکبیر تحریمہ ۶۰
- دابوحمید رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث ۶۰
- پہ تکبیر اولی کھی لاسونہ غور و نوتہ پورته کول سنت دی ۶۱
- دنبخو لپارہ سینی پوری لاسونہ پورته کول سنت دی ۶۳
- دابوہریرہ رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث ۶۳
- دگوتو خیتی قبلی طرفته کول سنت دی ۶۳
- بنی لاس پہ چپ (گس) لاس اینبودل سنت دی ۶۴
- پہ لمانخہ کھی لاسونہ دنامہ نہ لاندی اینبودل سنت دی ۶۶
- اول دلیل: ۶۶
- ترجمہ: ۶۶
- دوہم دلیل: ۶۸
- دریم دلیل: ۶۹
- ترجمہ ۶۹
- مخلورم دلیل: ۶۹
- پنخم دلیل: ۶۹
- ترجمہ: ۶۹

- ۷۰ اقوال او اثار د صحابه کرام رضی اللہ عنہم .
- ۷۱ اقوال او اثار د تابعینو (رحمهم الله)
- ۷۱ ۱. حضرت ابو مجلز تابعی
- ۷۱ اخیرنی خبره :
- ۷۶ قرأة (په ولاړه لوستنه د قرآن شریف دڅه برخې) فرض دی
- ۷۶ د ابو هريرة رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث
- ۷۶ د ابو سعید رضی اللہ عنہ حدیث
- ۷۷ د ابو قتاده رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث
- ۷۹ د عبد الله بن مسعود رضی اللہ عنہ اثر او حدیث :
- ۷۹ تعدیل الارکان (رکوع او سجده پوره او برابره کول) واجب دی.
- ۸۰ رکوع او سجده سمه نه کول د مانځه نه غلا ده.
- ۸۱ مقتدیان به امام پسې چپ ولاړوي
- ۸۱ نه به په جهري مانځه کې څه لولی اونه په خفیه مانځه کې
- ۸۱ اول دلیل :
- ۸۱ ترجمه:
- ۸۱ اول دلیل:
- ۸۲ دوهم دلیل:
- ۸۲ دریم دلیل:
- ۸۲ مخلورم دلیل:
- ۸۲ پنځم دلیل:
- ۸۲ شپږم دلیل:

- ٨٢..... اووم دليل: حسن بصرى رضي الله عنه
- ٨٢..... اتم دليل: امام زهرى (المتوفى ١٢٤) كتاب القراءة ص (٣٧).
- ٨٢..... نهم دليل:
- ٨٢..... لسم دليل:
- ٨٣..... يولسم دليل
- ٨٣..... دولسم دليل:
- ٨٣..... ترجمه:
- ٨٣..... ديارلسم دليل:
- ٨٤..... احاديث:
- ٨٤..... اولتي حديث:
- ٨٤..... ترجمه:
- ٨٤..... دوهم حديث:
- ٨٥..... ترجمه:
- ٨٥..... دريم حديث:
- ٨٥..... ترجمه:
- ٨٥..... خلورم حديث:
- ٨٦..... ترجمه:
- ٨٦..... پنخم حديث:
- ٨٦..... ترجمه:
- ٨٦..... شپريم حديث:
- ٨٦..... اووم حديث:

- ٨٦ ترجمه:
- ٨٧ اتم حدیث:
- ٨٧ ترجمه:
- ٨٧ ١. امام عبدالرزاق
- ٨٨ ٤. ابن عباس
- ٨٨ ٥. عبدالله بن عباس رضی اللہ عنہ
- ٨٨ ٦. اثر او قول زید بن ثابت
- ٨٨ ٧. زید
- ٨٨ ٨. اثر او قول د عبدالله بن عمر
- ٨٨ ٩. اثر انس
- ٨٩ د الحمد لله نه روسته امین وئیل سنت دی
- ٩٠ امین پت ویل سنت دی
- ٩٠ امین پت ویل سنت دی
- ٩٠ دامین دمستلی
- ٩٠ د احنافو دلائل په پت لوستو دامین
- ٩٠ اما الدلیل الا ول من القرآن الکریم:
- ٩٢ سوال:
- ٩٢ جواب:
- ٩٢ سوال:
- ٩٢ جواب:
- ٩٢ سوال:

- جواب : ۹۲
- سوال : ۹۳
- سوال : ۹۳
- جواب : ۹۳
- دلیل په دعائیت دآمین : ۹۳
- مدعی چې دعاء په پته وي : ۹۴
- اولنی دلیل : ۹۴
- دویم دلیل : ۹۵
- دریم دلیل : ۹۵
- خلورم دلیل : ۹۵
- پنځم دلیل : ۹۵
- شپږم دلیل : ۹۶
- اووم دلیل : ۹۶
- اتم دلیل : ۹۷
- د دلیل خلاصه : ۹۷
- فایده اولی : ۹۸
- فایده ثانیه : ۹۸
- له احادیثو څخه دا حنافو دلائل ۹۹
- لومړی حدیث : ۹۹
- اعتراضات د مخالفینو په حدیث د شعبه رضی اللہ عنہ ۹۹
- او وجوه ترجیح د حدیث د سفیان رضی اللہ عنہ اودهغې نه جوابات ۹۹

۱۰۰.....: اول اعتراض:

۱۰۰.....: جواب:

۱۰۲.....: دویم اعتراض:

۱۰۳.....: جواب:

۱۰۴.....: دریم اعتراض:

۱۰۴.....: جواب اول:

۱۰۴.....: دویم جواب:

۱۰۵.....: دریم جواب:

۱۰۵.....: خلورم جواب:

خلورم اعتراض او وجه د ترجیح او غوراوی د روایت د سفیان او

ترینه جواب.....: ۱۰۶.....

حاصل او خلاصه د اعتراض داده: ۱۰۶.....

جواب: ۱۰۶.....

فائده: ۱۰۷.....

د تعجب خبره ده: ۱۰۸.....

پنجم اعتراض او وجه د ترجیح د روایت د سفیان رضی الله عنه او ترینه جواب ۱۰۸

حاصل او خلاصه د اعتراض داده: ۱۰۸.....

جواب: ۱۰۹.....

شپږم اعتراض: ۱۰۹.....

جواب: ۱۰۹.....

اوم اعتراض او وجه د ترجیح د روایت د سفیان رضی الله عنه ۱۱۱.....

- جواب: ۱۱۴
- اسباب دغوراوی دحدیث دشبعه رضی اللہ عنہم په حدیث دسفیان رضی اللہ عنہ ۱۱۶
- اهل سنت والجماعت ته زیری ۱۲۰
- دغیر مقلدینو نامرادی او خذلان ۱۲۱
- شپږم دلیل دا حنافو: ۱۲۲
- پنځم حدیث: ۱۲۲
- اوم دلیل دا حنافو: ۱۲۲
- شپږم حدیث: ۱۲۲
- اتم دلیل دا حنافو: ۱۲۳
- اووم حدیث: ۱۲۳
- نهم دلیل دا حنافو ۱۲۴
- اتم حدیث: ۱۲۴
- لسم دلیل دا حنافو: ۱۲۴
- نهم حدیث: د عبدالله ابن مسعود رضی اللہ عنہ روایت: ۱۲۴
- استدلال: ۱۲۵
- یوولسم دلیل دا حنافو ۱۲۶
- لسم حدیث: ۱۲۶
- دولسم دلیل دا حنافو: ۱۲۶
- یولسم حدیث دابو هریره رضی اللہ عنہ روایت: ۱۲۶
- رکوع کې لاسونه په زنگونو اینبودل سنت دي، گوتی به خلاصی وي او
- لاسونه به دار خونونه جداوي ۱۲۸

۱۲۹. یہ رکوع کی بہ ملائغہ اوخوره وی سربہ نہ بنکتہ وی اونہ پورته۔
- ۱۳۱..... درکوع اوسجدی تسبیح درې خُله ویل سنت دی :
- ۱۳۱..... درکوع اوسجدی تسبیح درې خُله نہ زیات ہم ویلی شی :
- ۱۳۲..... رکوع پہ آرام سرہ کول واجب دی
- ۱۳۲..... رکوع نہ روستہ پوره نیغ ودریدل واجب دی
- ۱۳۲..... رکوع نہ دپورته کیدو پہ وخت کی تسبیح او تحمید ویل سنت دی
- ۱۳۳..... منفرد او امام بہ سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ دواړه وائی ...
- ۱۳۴..... لاسونہ پورته کول (رفع الیدین) نشته
- ۱۳۴..... درکوع نہ پورته کیدو پہ وخت کی رفع الیدین نشته۔
- ۱۳۵..... دریم حدیث دعبدالله بن عمر رضی اللہ عنہما
- ۱۳۶..... خلفاء راشدینو رفع الیدین نہ کول
- ۱۳۸..... دسجدی کولو طریقہ
- ۱۳۸..... سجدی تہ دتللو پہ وخت کی اللہ اکبر ویل سنت دی
- سجدی تہ دتللو پہ وخت کی اول زنگونہ پہ خُمکہ ایښودل بیالاسونہ
- ۱۳۹.....
- ۱۴۰..... سجدہ ددواړو لاسونہ پہ مینخ کی سنت ده۔
- ۱۴۰..... پہ سجدہ کی لاسونہ دغور و نوبرابری کی ایښودل سنت دی۔
- ۱۴۱..... دسجدی پہ حالت کی خنگلی دارخونونہ لری کول سنت دی
- ۱۴۱..... دسجدی پہ حالت کی خنگلی دحُمکی نہ پورته کول سنت دی۔
- ۱۴۲..... دسجدی پہ حالت کی بہ کیدہ دورنونونہ لری وی
- ۱۴۳..... پہ اوہ اندامونہ سجدہ کول

- ۱۴۲..... په سجده کې به دخپوگوتي قبلي طرف ته وي.
- ۱۴۳..... دسجدي تسبيحات.....
- ۱۴۴..... جلسه (د دوو سجدو په مينځ کې ناسته) په اطمنان سره.....
- ۱۴۴..... ددواړو سجدو په مينځ کې دناستي طريقه.....
- ۱۴۵..... ددواړو سجدو په مينځ کې به (رَبِّ اغْفِرْ لِي) په اندازه کيني.....
- ۱۴۷..... اثار د صحابه کرامو رضي الله عنهم.....
- د دويمی سجدي نه دپورته کيدو په وخت کې اول لاسونه بيازنکونه پورته کول.....
- ۱۴۸.....
- دويم رکعت د اول رکعت په شان اداء کول پکار دی.....
- ۱۴۸..... دويم رکعت کې سبحانك اللهم او اعوذ بالله نشته.....
- ۱۴۹..... دويم رکعت کې بسم الله پټ ويل سنت دي.....
- ۱۴۹..... دويم رکعت کې د سورة فاتحه سره بل سورة يوخائي کول.....
- ۱۴۹..... بنی خپه ودرول او چپه (گسه) خپه باندي کيناستل.....
- ۱۵۲..... په ناسته کې لاسونه په ورنونو ايسودل سنت دي.....
- ۱۵۳..... په ناسته کې تشهد ويل واجب دي.....
- ۱۵۴..... د تشهد الفاظ.....
- ۱۵۵..... په اوله ناسته کې په تشهد زياتونه نه کول.....
- ۱۵۶..... په ناسته کې په مسواکه گوته اشاره کول سنت دي.....
- ۱۵۸..... داشاري په باره کې نور احاديث.....
- ۱۵۹..... (تلك عشرة كاملة) اشاره او احناف.....

په اشاره کې به اول لاس خلاص وي داشاري په وخت کې په گوټي بندوي

۱۶۱.....

د عبدالله بن عمر رضي الله عنه مرفوع حديث : ۱۶۱.....

دناستي تر اخره به گوټي بندي وي ۱۶۱.....

داشاري نه بغير گوټه خوزول ندي پکار ۱۶۲.....

دروود شريف نه پس دعا ۱۶۳.....

دلمانځه په اخر کې نبي اوچپ طرفته سلام گرزول ۱۶۵.....

د علي رضي الله عنه مرفوع حديث : ۱۶۶.....

طريقه د سلام (السلام عليكم ورحمة الله) ده ۱۶۶.....

سلام په وخت کې بنه پوره مخ اړول ۱۶۶.....

دوه سلامه گرزول سنت دي ۱۶۷.....

دعاء د دعاء طريقه ۱۶۸.....

سلام نه روسته مقتديانوته مخ گرزول ۱۶۸.....

دلمانځه نه روسته اذکار او تسبيحات ۱۶۹.....

د تسبيحاتونه روسته او دعائه مخکې درود شريف ويل ۱۷۰.....

دلمانځه نه روسته دعا ۱۷۱.....

د پورتنو احاديثو او د ديرو نورو قوی احاديثونه ثابتيري چې لمانځه نه

روسته دعا سنت ده او په اتفاق د علماء مستحب ده ۱۷۲.....

لاسونو پورته کول په دعاء کې سنت دي ۱۷۳.....

وتر واجب درې رکعته دي په يوسلام سره ۱۷۴.....

اثر د صحابه کرامو رضي الله عنهم او تابعينو رضي الله عنهم ۱۷۷.....

د درې رکعتو و ترويه مينځ کې سلام گرزول نشته ۱۷۹.....

د عبدالله بن عمر رضي الله عنه مرفوع حديث دی ۱۸۰.....

تقریظ

شیخ القرآن والحديث حضرت علامہ مولانا ابوالحنيف محمد امير
الرحمن نعماني رئيس شوري اهل السنة والجماعت ننگرهار
الحمد لله الذي هداانا الى طريق اهل السنة والجماعة بفضلہ العميم،
والصلوة والسلام على سيدنا محمد الذي كان على خلق عظيم، وعلى اله
وصحبه الذين فازوا منه بحظ جسيم.

اما بعد: په موجوده دور کې د عدم تقليد فتنه په عوامو کې د فتنه
انکار حديث بنياد دی، تقریباً کوم دلائل د عدم تقليد پيش کوي
شي دادمنکرينو د حديث هم دلائل دي تقریباً ټول امت په تقليد
دايمه مجتهدينو متفق دي او بيا پکې الحمد لله د مذهب حنفي
نسبت ۷۵٪ په سلوکې دی په خای د دي چې مونږ د شر القرون
خلکو تقليد وکړو دکومو په علم او تقوی باندي څمونږ پوره يقين
نشته بايد دهغه علماء کرامو اتباع او تقليد وکړو چې دهغوی په
علم، تقوی اویه ولايت باندي ټول مسلمانان متفق دی اویه خير
القرون کې شماردی

ع (فكل خير في اتباع من سلف: وكل شر في ابتداء من خلف)
د بده مرغه په دې پرفتن دور کې څه خلک کوم چې په تقليد
د شر القرون کې اخته دي ځني فروعی مسائلو کې د فساد اود تفرق

باعث گرځوی اوپه امت مسلمه کې دانتشار پیدا کولو په هڅه کې
دې اوپه حقیقت کې دوی داغیارو دپاره خدمات کوي.

ددغې لوي فتنې دمخنيوي په خاطر ځمونږ گران ورور فخر اهل
السنة ترجمان احناف حضرت مولانا محمدگل (وهاج) دامت برکاتهم
تعلیماً تقریراً او تحریراً مصروف الحال دي الله تعالی دی ددوي
داخدمات پخپل دربار کې قبول کړي.

دنوموړې قيمتی رسالی (احنافوته دالسی،) ځني ځایونه مي وکتل ډیر
مبارک مدلل، مفصل، مفضل دقدر وړ اوزره پورې کتابونه دي الله
تعالی دې پخپل فضل او کرم سره دا کتاب دامت دهدایت اودفتنه ئی
لامذهبيت څخه دېچ کیدلو ذریعه اودنوموړې لپاره دآخرت دنجات
ذخیره وگرځوي او الله تعالی ټولو مسلمانانته ددې کتابونو څخه
فائدي نصیب کړي آمین هذا ونسال الله سبحانه ان يوفقنا لفهم
اسرار الدين المبين بجرمة النبي الصادق الامين صلى الله عليه وعلى اله
وصحبه اجمعين .

ابوا لحنيف محمد امير الرحمن النعماني غفر له الباری

خادم علوم الحديث في مدرسه ام العلوم جلال آباد افغانستان

۲۸ / محرم الحرام / ۱۴۳۴ هـ

تقريف

بقية السلف فقيه العصر شيخ التفسير والحديث حضرت مولانا

سعيد الله شاه دامت بركاته

شيخ الحديث بجامعة إمداد العلوم الإسلامية بشاور صدر

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على رسوله سيد الأنبياء والمرسلين وعلى آله

وصحبه الغر الميامين وعلى من تبعهم بأحسان إلى يوم الدين. أما بعد

أدله دشریعت محمدی علی صاحبها الصلوة والتحية خلور دي : اول : كتاب

الله (قرانكريم) . (۲) دويم سنت رسول الله (احاديث) . (۳) دريم اجماع امت (د

اهل خلقو اجماع په يوه مسئله) (۴) خلورم قياس (دمجتهدينو) .

بعضې ناپوهه وايي : چې احناف بعضې كومي مسئلې دلمانځه په باره كې

بيانوي دا په احاديثو كې نشته . بلكه دادامام ابوحنيفه رحمه الله خپله راي ده (و

العياذ بالله) حالانكه دې مسئلو پسې شاته احاديث دي .

په دغه موضوع تفصيلي بحث دا احاديثو د كتابونو په شروحاتو كې شوي دي

اومستقلې رسالې او كتابونه پرې په مختلفو ژبو كې ليكلي شوي دي .

په دغه لړۍ كې زمونږه نوجوان عالم فاضل مولوي محمد گل وهاج د :

((احناف ته دالۍ)) نومي كتاب دلمانځه دغټو مسئلو په باره كې ليكلي دي او ثبوت

يې دا احاديثو نه په حوالو سره كړي دي .

او كتاب كې يې دلمونځ بعضې مسائل په تفصيلي تحقيق سره ددلائلو په رنډا

كې ذكر كړي دي .

بنده دا دواړه كتابونه ځاي په ځاي وكتل ډير مفيد يې وليدل .

الله جل جلاله دې په خپله دمؤلف دپاره اودنورو اهل علمو او طالبانو او عوامو

مسلمانانو دپاره دخير اوفائدي ذريعه وگرځوي . آمين

سعيد الله شاه

امداد العلوم پيښور

تقريظ

بركة العصر فضيلة الشيخ جامع المعقول والمنقول

حضرت مولانا صالح محمد حقاني

بسم الله الرحمن الرحيم

نحمده ونصل على رسوله الكريم . أما بعد !

الحمد لله به مذاهب اربعة كې حنفي مذهب هغه مذهب دي چې دخپلو مفتي به مسايلو په شادي د دلايلو غرونه لري . متاسفانه بعضو خلكو په عوامو كې دا خبره دخورولو كوشش كوي چې دا حنافو لمونځ دقران اوسنت خلاف دي ، او احناف اكثر خيال اتو پسې روان دي ، ليكن دحق مذهب ددفاع لپاره الله تعالى هره زمانه كې رجال پيدا كړي دي .

الحمد لله مولانا محمد گل وهاج هغه شخصيت دي چې دحق مذهب ددفاع لپاره يې دنورو ميدانونو تر څنگ دتصنيف اوتاليف ميدان كې هم قابل قدر خدمتونه كړيدي . دهغه نوي تصنيف « احنافو ته ډالۍ » دا واضحه كوي چې دا حنافو مسائل دقران اوسنت سره موافق دي اودمخالفينو خبرې فقط پروپيگنډه

ده .

مولانا كوشش كړيدي چې په ښه تحقيقي انداز كې هره مسئله واضحه كړي .

ما كتاب ځاي ځاي مطالعه كړلو دلائل يې مستند دي .

الله تعالى دې منصف ته اجر او دنور خدمت توفيق وركړي .

والسلام

صالح محمد حقاني

خادم القرآن والسنة بجامعة ضياء المدارس سرخورد ننگرهار

يوم الخميس قبل صلاة الفجر ۵:۳۰

۱۷ ربيع الثاني ۱۴۳۴هـ

سماحة الشيخ بقية السلف شيخ التفسير والحديث حضرت

مولانا قاضي محمد آمين دامت بركاته

استاذ الحديث بمركز العلوم الإسلامية بشاور

بسم الله الرحمن الرحيم

أما بعد! فرضينا بالله رباً وبالإسلام ديناً وبالقرآن والحديث قدوة وإماماً ونشهد ان لا إله

إلا الله ونشهد أن سيدنا ومولانا محمد الانبي بعد . وبعد!

فإن الرسالة التي الفنا مولوي محمد كل قد طالعتياً فوجدتها بحمد الله نافعة وكيف لا فقد

اعطى له ذهن ثاقب وفكر صائب واسئل الله تعالى أن يتقبل منه ويجعلها مقبولاً وأجرأ وذخراً.

آمين يا رب العالمين

وأنا العبد العاصي قاضي محمد امين

خادم العلوم النبوية بمركز العلوم الإسلامية

راحت آباد من مضافات بشاور

تقريظ

سماحة الشيخ فقيه العصر مناظر اسلام حضرت مولانا مفتي

محمد نديم محمود الحنفي مدظله العالي

مدير جامعه امام اعظم ابو حنيفه رحمه الله پشاور

بسم الله الرحمن الرحيم

علامه محترم حضرت مولانا محمد گل وهاج صاحب ادام الله بقائه بالخير.
اسلام عليكم ورحمة الله وبركاته !

خسرت جانبين نيک نصيب باد

عرض حال اين است چي ستاسو دري کتابو : (۱) انگليسي ښکيلاک
اوغير مقلدين (وهايان) ، (۲) احنافو ته ډالۍ ، (۳) الدرۃ في اثبات وضع اليدين
تحت السرة ، دتبصري او تقريظ دپاره ماته تقريبا اولس (۱۷) ، يا اتلس (۱۸) ورځې
منځکې ميلاو شوي وو لکين دمسلسل علمي اوتبليغي اسفارو اوداهل باطل سره
دمناظرو دوجې نه بنده ته دمطالعي فرضت دنه ميلاويدو دوجې نه کتابونه هم
دغه شان پراته وو ، نن څه نه څه فرضت ميلاو شو نو دغه مې غنيمت وگنړو
اوپه درې واړو کتابونو مې سرسري نظر واچولو : بعضې ځايونه مې تفصيلاً
اوبعضې اجمالاً مطالعه کړه :

ماشاء الله دري واړه کتابونه دعوامو اواهل علم طلباء کرامو اوعلماء کرامو
دټولو دپاره مفيد دي .

محترم : دلامذهبيت فتنه (يعنې غير مقلدين نام ونهاد اهلحدې وهاييان)
ددولت په بنياد په مسلمانانو کې خصوصاً په پاکستان ، هندوستان او افغانستان
کې په عروج باندې دي دوي دامت مسلمه دعقائدو نظريات اواعمال دبربادولو
دپاره شپه او ورځ يوه کړي ده اوکار کوي . يوطرف ته ټولې دنيا کافران راغلي
دي اودمسلمانانو دتباهي اودهغوي دمرتد کولو دپاره هر قسمه حربي استعمالوي
اوبل طرف ته دغه لامذهبه ډلې مسلمان کور په کور کلي په کلي جمات په
جمات مشت وگريبان کړي دي .

په هندوستان اوپاکستان کې خو ددوي دمقابلې دپاره علماء ديوبند ميدان کې دي اودوي مقابله کوي ، دپښتو په علاقه کې نوجوانان احناف الحمد لله ددغه فتنې پوره مشندري جام کړي ده اوددوي مخ نيوي يې کړي دي .
 محترم : دافغانستان په حوالې سره به بنده (يعنې راقم الحروف) ډير زيات پريشانه په سوچ کې وو او هر وخت به يې دالله تعالى نه دعا کوله چې الله د افغانستان په علماو کې ددې فتنې په خلاف بيداري راپيدا کړي .
 ستاسو کتابونه چې مې سرسري مطالعه کړه اوستاسو کارگزارې راته خوږ ورور اوگران شاگرد قاري عبدالبصير صاحب واوروله نو ډير زيات خوشحاله شوم اودزړه نه مې ورته دعا راآخته او زړه ته مې تسلي ميلاو شوه .
 الله تعالى دې درته اخلاص اواستقامت نصيب کړي زما ټول مسلمانانو ته درخواست دي چې دغه کتابونه ضرور بار بار مطالعه کړي اوددې نشر واشاعت خپله ايماني فريضه وگنړي .
 الله تعالى دې دامت مسلمه په حال رحم وکړي .

امين بجاه النبي الامي الكريم وصلی الله تعالى على خير خلقه محمد وآله وصحبه اجمعين

العبد الفقير محمد نديم محمودي الحنفي

خاكيائي علماء ديوبند

يكي از نوجوانان احناف

مدیر جامعه امام اعظم ابوحنيفه رحمه الله پشاور

نگران المركز الحنفية پشاور پاکستان

وناظم اعلى نوجوانان احناف طلباء ديوبند پاکستان

تقریظ

شیخ القرآن مفتی ابو طلحہ قلم الدین متوکل خلیفہ مجاز شیخ
الحديث حضرت مولانا و مرشدنا مفتی محمد فرید رحمہ اللہ

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله وكفى وسلام على عباده الذين اصطفى . اما بعد!

دا چي په فروعی مسائلو کی اختلاف له پخوا څخه همداسي راروان دی
چي خاتمه (پای) یی په علمی استدلال باندی موقوف (تړلی) ده په
دی کی یوی ډلی بلی ته دکفر او گمراهی نسبت نه دی کړی بالاخره
چي په دی وروستیو کی بعض خلک داسی راپیدا شول چي خپل ځان
ته یی محمدی، اوموحد القاب غوره کړی او اهل سنت والجماعت
هغوی په لامذهبی، وهابی اوغیر مقلدینو سره پیژندل کله چي
ددوی پیدائش دانگریزانو یوه پالیسی وه بالخصوص دبر طانیه نو
ددوی دخدماتو نتیجه داوه چي مسلمانانو ته په فروعی مسائلو کی
داختلاف په نتیجه کی چاته دضال (گمراه) اوچا ته یی دکافر القاب
ورکول ترڅو مسلمانان دخپل مینځی اتفاق پر ځائی داختلف په دام
کی ونخلوی اودوی په سره سینه پر دنیا حکومت وکړی دا چي دوی
دانگریزانو په اشارو اومشورو باندی روان دی دومره جرات یی پیدا
کړو چي پر صحابو اوتابعینو یی نیوکی شروع کړی اوس چي په دی
وروستیو کی انگریز شوم قدم دشهداوپه وینو وینځل شوی خاوری
ته راداخل شوی نودا پیداوارئی له خپل ځان سره دلته هم راوړواوس
چي مشر لالایي له دی پاکی خاوری نه کډی بارولو ته مجبور شوی
دی نو دوی به هم ورسره داخپلی کډی بار کړی هسی دی په یوه جوړه

بوټ کورتيو کمبلو اوتلتکونه غولپیری تر خو به ددوی تر زور لاندی
 ژوند تیروی اخر به یوه ورځ محاسبه کیری مونږ ورته خیر خواهی نه
 دامشوره ورکوو چی راحی دا خپل ناوړه کوږ بار مو تر منزله نه
 رسیږی اودا شوم فکر دی زوریدلی اولس ته مه راوړی دازوریدلی
 اولس اوس دا اختلاف پر ځای اتفاق ته اړدی دستاسو پر مخ چی دا تور
 نقابونه چی لالا مو دراغوستی دی دا به دعصر نومیالی له تاسو پورته
 کړی اواصلی خیره به مو خلکو ته وروپیژنی ددی نومیالیو څخه یو
 زمونږ ورور شیخ القران محمد گل وهاج دی چی دده کتاب (احنافو ته
 ډالی) ما ترپایه وکتو چی ستاسو څیری یی رابر سیره کړی دی او حق
 یی په گوته کړی دی مونږ ورته دزړه له کومی دعا کوو چی الله تعالی
 دې داسعی ورته قبوله اوپه اینده کې دې دلایاتو خدماتو جوگه
 وگرځوی .

والسلام

مولانا مفتي ابوظلحه قلم الدين (متوکل)

دجامعه غفوريه دارالافتاء خادم

تقريظ

شيخ القرآن والحديث حضرت مولانا حاجي محمد الحقاني

دامت بركاتهم

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لاهله والصلوة على اهلها اما بعد !

فقد طالعتُ بعض المواضع من المؤلف الجديد

(احنافوته دالى)

للفاضل الامعي الشيخ محمد كل دامت بركاتهم ، فوجدته مزينا

بالتكات العلمية والمباحث القيمة وقد بذل المؤلف المحترم جهوده

الطيبة في تأليف هذا المؤلف الجليل تقبله الله تعالى وجعله في

ميزان حسناته ونفع به أهل العلم انه ولي التوفيق وعليه التكلان .

وصلى الله تعالى على أشرف رسله وخاتم أنبيائه وعلى آله وأصحابه

أجمعين

حاجي محمد الحقاني المهدي خيلي الخوستي

خادم الحديث بجامعة كشف العلوم جلال آباد

١٤٣٤/١/٢٨ هـ

تقريظ

شيخ القرآن والحديث حضرت مولانا محمد عنايت الحق
خليفه مجاز شيخ المشايخ علامه محمد اسحاق رحمه الله

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين ملهم المصنفين والمؤلفين وهادى العالمين ،
خصوصاً للأنبياء والعلماء ومن اتبعهم باليقين والصلوة والسلام على
أشرف الرسل محمد وآله وأتباعه أجمعين أما بعد !

فإن كتاب احنافوته دالى لشيخ الحديث حضرت مولانا محمد گل
وهاج دامت بركاته طالعتهُ قليلاً لوجه عدم الوقت معي فوجدت
مسائله مدللأً بالدلائل من الآيات والاحاديث وأقوال السلف مع
كتابة الحوالات وهو نوع من الجهاد مع الفساق وبشارة للمطيعين
واقْتداءً بالسلف الصالحين فنسئَلُ الله تعالى أن يتقبل منه تأليفه
ويجعل الله لوجهه وارجوا من المؤمنين أن يعمل به .

محمد عنايت الحق غفره الحق

خادم الحديث بجامعة كشف العلوم

سراچه جلال آباد

د پیغمبر ﷺ له موندنې

دلمانځه اړوند مسائل زیات دي د ټولو سره له دلائلو بیانول به پدې وړه رساله کې امکان ونلري یواځې دهغه مسائلو بیان کوو چې غیر مقلدین (وهابیان) دهغې په اړوند داشکونه اچوی چې گویا دغه مسائل احناف دحان نه کوی اوددې په اړوند هیڅ دلیل دقران اوحدیث نه نشته.

(داوداسه طریقه)

دهرڅه نه وړاندې داودس طریقه بیا نوو.

اول حدیث: عثمان رضی الله عنه (أَنَّ عُمَانَ رضی الله عنه دَعَا بِوُضُوءٍ فَتَوَضَّأَ فَغَسَلَ كَفَّيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ مَضَمَّ وَاسْتَنْشَقَ ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْمِرْفَاقِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْكَعْبَيْنِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ غَسَلَ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ تَوَضَّأَ نَحْوَ ذَلِكَ هَذَا^(۱) .

ترجمه: عثمان رضی الله عنه اوبه راوغوښتی نو اودس ئی وکه نو اول ئی لاسونه (تر مړ وندونو) درې ځله و مینځل بیائی خوله او پوزه و مینځله بیائی منځ درې ځله و مینځه بیائی ښی لاس تر څنګلو درې ځله

^۱ - مسلم ص ۲۰ ج ۱، بخاری، ابوداود، نسائی مسنداحمد، دارقطنی، صحیح ابن حبان ابن

ومینخه، بیائی چپ (گس)، لاس ترخنکلو دری خله اوینخه بیائی
دسرمسح و کره، بیائی نبی خپه تر گیتیهو دری خله وینخله، بیائی
چپه (گسه) خپه تر گیتیهو دری خله وینخله، اوبیائی وفرمایل چپ
مارسول الله ﷺ لیدلی وه چپ دغه شان اودس ئ کولو.

دوهم حدیث حضرت علی رضی اللہ عنہ:

عَنْ أَبِي حِيَةَ قَالَ رَأَيْتُ عَلِيًّا تَوَضَّأَ فَغَسَلَ كَفَّيْهِ حَتَّى أَنْقَاهُمَا
ثُمَّ مَضَمَّ ثَلَاثًا وَاسْتَنْشَقَ ثَلَاثًا وَغَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا وَغَسَلَ
وَجْهَهُ ثَلَاثًا وَذَرَّاعَيْهِ ثَلَاثًا وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ مَرَّةً ثُمَّ غَسَلَ قَدَمَيْهِ إِلَى
الْكَعْبَيْنِ ثُمَّ قَالَ أَحَبَبْتُ أَنْ أُرِيَكُمْ كَيْفَ كَانَ ظُهُورُ رَسُولِ
اللَّهِ ﷺ (۱).

ترجمه: ابو حیه رضی اللہ عنہ فرمائی چپ ماعلی رضی اللہ عنہ ولیده چپ اودس ئی
وکه، نولاسونه ئی (ترمر وندونو) وینخل تردی چپ نبه ئی پاک
کرل بیائی دری خله خوله وینخله، بیائی پوزه دری خله وینخله،
اہمتی ئی دری خله وینخلی، اویہ سرئ یوخل مسح و کره بیائی
خپه، ترخنکرو (گیتیهو) وینخلی، بیائی وفرمایل چپ زه خوبشوم چپ
تاسوته زبائتم چپ اودس درسول الله ﷺ خنگه وه؟

۱ - رواه الترمذی ص ۸ ج ۱ وقال حدیث حسن صحیح نسائی ص ۹۵، احمد ص ۱۲۷

ج ۱ - ص ۱۰۴۶ مسند ابویعلی ص ۳۸۵ ج ۱.

دخت مسح سنتا ده

حدیث شریف: (دابن عمر رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَسْحُ الرَّقَبِ أَمَانٌ مِنَ الْغُلِّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) (۱).
ترجمہ: رسول اللہ ﷺ فرمائی چې دخت مسح امان او پناه ده دھتکړی (د جہنم) نه په ورځ د قیامت.

د غوړو نو مسح سنتا ده

حدیث: دابن عباس رضی اللہ عنہ حدیث.
ان النبي ﷺ مَسَحَ بِرَأْسِهِ وَأُذُنَيْهِ بَاطِنَهُمَا بِالسَّبَّاحَتَيْنِ وَظَاهِرُهُمَا بِابْنَيْهَا مَيْه (۲).
ترجمہ: نبی صلی اللہ علیہ وسلم مسح وکړه په سر او د غوړو د دنتی برخی مسح ئی په مسواکو کوټو وکړه او د غوړو نو د بهرنی برخی مسح ئی په کټو کوټو وکړه.

دویم حدیث: ربیع بنت معوذ رضی اللہ عنہا.

(أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ تَوَضَّأَ فَأَدْخَلَ إِصْبَعَيْهِ فِي جُحْرِي أُذُنَيْهِ) (۳).
ترجمہ: بیشکه نبی ﷺ اودس وکړه نو ننویستی دواړه کوټی (مسواکی کوټی) په سوړود غوړو نو کوټی (لپاره د مسح).

۱- زحاجة المصايح ص ۱۰۲ ج- ۱ مسند الفردوس (ابونعیم فی الحلیة)

۲- نسائی ص ۲۹ ج- ۱

۳- ابوداود ص ۱۹ ج ۱ ابن ماجه، مسند احمد مشکوٰة ص ۴۶.

د څلورمې برخه د سر مسح فرض ده

اول حدیث: مغیره بن شعبه رضی الله عنه

(ان النبي ﷺ تَوَضَّأَ فَمَسَحَ عَلَى نَاصِيَتِهِ (۱).

ترجمه: بيشكه نبي ﷺ اودس و كه نو مسح ئى و كړه په ناصيه يعنى څلورمه برخه د سر ئى مسح كړه.

دوهم حدیث: دانس رضی الله عنه مرفوع حدیث.

قَالَ رَأَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ تَوَضَّأَ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ قَطْرِيَّةٌ فَأَذْخَلَ يَدَهُ مِنْ تَحْتِ الْعِمَامَةِ فَمَسَحَ مَقْدَمَ رَأْسِهِ فَلَمْ يَنْقُضِ الْعِمَامَةَ (۲).

ترجمه: انس رضی الله عنه فرمائی چې ما رسول الله ﷺ په اودس کولو په داسې حالت کې وليده چې په سر باندې قطري پگړی (پتکی) وه نولاس ئى دپتکی نه لاندي ننويست اودسر په منځى برخى مسح وکړه اوپتکی مات نکړ (لرى ئى نکړ).

په بهيدونکى وينه اودس ماتيرى

اول حدیث: دتميم دارى رضی الله عنه

قال رسول الله ﷺ الْوُضُوءُ مِنْ كُلِّ دَمٍ سَائِلٍ (۳).

۱ - مسلم ص ۱۳۴، مشکوة ص ۴۶ ابوداؤد ص ۴۲ ج ۱.

۲ - ابوداؤد ص ۴۱ - ۱ مستدرک

۳ - سنن دارقطنى ص ۱۵۷ ج ۱

ترجمه: رسول الله ﷺ فرمائی چې اودس دهری بهیدونکی وینی نه
(لازم دی).

دویم اثر:

عَنِ الْحَسَنِ أَنَّهُ كَانَ لَا يَرَى الْوُضُوءَ مِنَ الدِّمِّ إِلَّا مَا كَانَ سَائِلًا (۱).

ترجمه: حسن رضي الله عنه فرمائی چې دهغی وینی نه اودس لازم دی چې
بهیدونکی وي.

ذکر (اندام مخصوصه) ته په لاس لبرولو اودس نه ماتیري

حدیث: عن طلق عن النبي ﷺ أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ الرَّجُلِ يَمَسُّ ذَكَرَهُ
فِي الصَّلَاةِ فَقَالَ هَلْ هُوَ إِلَّا بُضْعَةٌ مِنْكَ (ترمذی ص ۸۵، نسائی
ص ۱۶۵ ابوداود ص ۱۸۳ ابن ماجه ص ۴۸۳ ابن حبان ص ۴۰۳ ج ۳
طحاوی ص ۷۸ ج ۱ - مسند احمد ص ۲۲ ج ۴ - طبرانی فی المعجم
الكبير ص ۳۳۰ ج ۸ - ص ۸۲۳۳).

ترجمه: طلق رضي الله عنه د نبی صلی الله علیه وسلم نه روایت کوی چې
د نبی صلی الله علیه وسلم نه دهغه سپری په باره کې پوښتنه وشوه
چې خپل اندام مخصوصه (عورت) ته لاس ولبروی نبی ﷺ وفرمایل
چې ندی دا (ذکر) مگر ټوټه دغوبنی ده (لکه څنگه چې نور اندامونو
ته په لاس وروړلو اودس نه ماتیري نودغه شان ذکر ته په لاس
وروړلوهم اودس نه ماتیري.

اثر د علي رضي الله عنه

عَنْ عَلِيٍّ رضي الله عنه مَا أَبَانِي أَنْفِي مَسْتُ أُذُنِي أَوْ ذَكَرْتَنِي (طحاري ص ۷۸ ج ۱ مصنف ابن ابی شيبه ص ۱۵۲ ج ۱ حديث غير ۱۷۴۶).

ترجمه: علي رضي الله عنه فرمائی چې زه شه باک نه کوم چې پوزی ته لاس وروړم یا غوړ ته اویا ذکر (اندام مخصوص) ته (ټول یوشان دی دوی ته په لاس وروړلو اودس نه ماتیري)

بسخوته په لاس لېرولو اودس نه ماتیري

اول حدیث: عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها قَالَتْ كُنْتُ أَنَامُ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَرِجْلَايَ فِي قِبْلَتِهِ فَإِذَا سَجَدَ غَمَزَنِي ، فَاقْبَضْتُ رِجْلِي فَإِذَا قَامَ بَسَطَتْهُمَا... (۱).

ترجمه: عائشه رضي الله عنها فرمائی چې زه به درسول الله صلى الله عليه وسلم په مخکې د دښپي دلمانځه په حالت کې، اوده وم اوځما خپي به درسول الله صلى الله عليه وسلم په قبله کې وي (دسجدي په ځاځي کې وي)، نوکله به چې رسول الله صلى الله عليه وسلم سجده کوله نوزه به ئي وخوزولم نومابه خپي ټولي کړي نوکله به چې رسول الله صلى الله عليه وسلم رکعت ته ودریده نومابه خپي خوري کړي.

دوهم حدیث: عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها (أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم كَانَ يُقْبِلُ بَعْضَ أَزْوَاجِهِ ثُمَّ يُصَلِّي وَلَا يَتَوَضَّأُ) (نسائي ص ۱۷۰ سنن کبری للنسائي ص ۹۷ ج ۱ حديث نمبر ۱۵۵ ترمذی ۸۶ ابوداود ۱۷۸ ابن ماجه ۵۰۲ دارقطني ص ۱۳۵ ج ۱ مسند احمد ص ۲۱۰ ج ۶ حديث نمبر ۲۵۸۰).

۱ - بخاری- ۳۸۲ حدیث نمبر ۵۱۳ مسلم ۵۱۲ نسائي ۱۶۸.

ترجمه: عائشه رضی اللہ عنہا نه روایت دی چې بیشکه نبی صلی اللہ علیہ وسلم به حینسی بیبانی بنکل کری بیا به ئی لمونخ و کره او اودس به ئی نه کولو.

په خوب اودس ماتیري

اول حدیث شریف: عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رضی اللہ عنہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم وَكَأَنَّ السَّهَّ الْعَيْنَانَ فَمَنْ نَامَ فَلْيَتَوَضَّأْ (۱).

ترجمه: علی رضی اللہ عنہ فرمائی چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرماییل چې مزه اوتسمه داودس ماتي سترگی دی پس هغه شوک چې ویده شو نو اودس دوکری.

په هغه خوب اودس ماتیري چې په اړخ، ووده وی

حدیث شریف: عن ابن عباس رضی اللہ عنہ أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ لَيْسَ عَلَى مَنْ نَامَ سَاجِدًا وَضُوءٌ حَتَّى يَضْطَجِعَ، فَإِذَا اضْطَجَعَ اسْتَرْخَتْ مَفَاصِلُهُ (۲).

ترجمه: بیشکه نبی صلی اللہ علیہ وسلم فرمائی چې شوک په حالت دسجدي کې اوده شوپه هغه اودس نشته ترخو ئی چې اړخ نه وی لبرو ولی اوچې کله یوشوک اړخ ولبروی نو رگونه ئی سست شی (نودباد دوتوامکان وي).

۱- ابوداود ۲۰۳ داری ص ۹۸ ج ۱- ۷۲۲ بیهقی ۵۷۵ ابن ماجه ۴۷۷ مسند احمد ص ۹۶ ج- ۴

۲- احمد ص ۲۵۶ ج ۱- ۲۳۱۵ مصنف ابن ابی شیبه ص ۱۲۲ ج- ۱ ابویعلی ص ۳۶۹ ج-

۴، ترمذی ۷۷

(دلہانجہ وختونہ)

دسہارلمونخ پہ رنائی کي کول مستحب اوسنت دی

اول حدیث: رافع بن خدیج مرفوع حدیث: قال رسول الله ﷺ
أَسْفِرُوا بِالْفَجْرِ فَإِنَّهُ أَعْظَمُ لِيْلًا جِرٍ (۱).

ترجمہ: رسول الله ﷺ فرمائی چي دسہارلمونخ پہ رنائی کي وکری
حکہ دیکی اجراو ثواب زیات دی (حکہ چي جمع غتیبیری اوخومره چي جمع
غته وي په ہماغہ اندازہ اجراو ثواب زیات وي) داحدیث حسن صحیح دی
بینی زیاتو محدثینو اود حدیث پوهانو صحیح گنلی دی (۲).

دوہم حدیث: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ مَا أَسْفَرْتُمْ بِالْفَجْرِ فَإِنَّهُ أَعْظَمُ
لِلْأَجْرِ (۳).

ترجمہ: بیشک رسول الله ﷺ فرمائی چي ترخو تاسو دسہارلمونخ پہ
رناکي کوي نو اجر او ثواب به موزیات وي.

دریم حدیث: دعبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ قَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى
صَلَاةَ لَيْلٍ وَغَيْرَ وَقْتِهَا إِلَّا صَلَاتَيْنِ جَمَعَ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ وَصَلَّى
الْفَجْرَ قَبْلَ مِيقَاتِهَا (رواه الشيخان)

ولمسلم: (قَبْلَ وَقْتِهَا بِالْغَلَسِ) (مسلم ص ۱۲۸۹).

۱- ترمذی ص ۲۲-ج ۱، ۱۵۴ مشکوٰۃ ص ۶۱ ابوداود ص ۴۲۴ ص ۶۷-ج ۱، دارمی ص
۳۰۰-ج ۱ نسائی ص ۴۷۹-ج ۱- ابن ماجہ ۶۷۲ طحاوی ص ۷۹-ج ۱ مسند حمیدی
ص ۱۹۹-ج ۱- حدیث نمبر ۴۰۹.

۲- نصح الباری ص ۴۵-ج ۲.

۳- نسائی ص ۶۴-ج ۱.

ترجمہ: عبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ فرمائی چہی مانی ﷺ پہ بی وختہ لمانخہ ندی لیدلی مگر دوه لمونخونه یو دمانہم اوماسخوتن لمونخ کپ (پہ مزدلفہ کپ) دحج پہ وخت کپ یو خائی و کپل اوبل دسہار لمونخ دوختنه مخکپ پہ تیاره کپ و کہ یادونه: دیورتنی حدیث نہ معلومیری چہی نبی ﷺ یوہ ورخ دسہار لمونخ پہ تیاره کپ کری وہ.

خلورم حدیث درافع بن خدیج رضی اللہ عنہ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِبِلَالٍ: يَا بِلَالُ نَوِّرْ صَلَاةَ الصُّبْحِ حَتَّى يُبْصِرَ الْقَوْمُ مَوَاقِعَ نَبْلِهِمْ مِنَ الْإِسْفَارِ (۱).

ترجمہ: رسول الله ﷺ بلال رضی اللہ عنہ ته وفرمايل چہی ای بلالہ دسہار لمونخ پہ رنہا کپ و کہ تردی چہی خلک درنہائی له امله دخپل غشی ویشتو خائی وورنی اثر دعلی بن ربیعہ رضی اللہ عنہ قال: سَمِعْتُ عَلِيًّا يَقُولُ لِمُؤَدِّيهِ: أَسْفِرْ أَسْفِرْ (۲).

ترجمہ: علی بن ربیعہ رضی اللہ عنہ فرمائی چہی مادعلی رضی اللہ عنہ نه واوریدہ چہی اذان کوونکی ته ئی فرمايل چہی رنہا کپ، رنہا کپ، نور اثارا و احادیث هم شته چہی اجمالاً ئی بیانوو.

(۱) دابن مسعود رضی اللہ عنہ نه پہ طبرانی کپ (۲) دقتاده بن نعمان رضی اللہ عنہ نه پہ طبرانی کپ (۳) اومسند بزار کی (۴) حواء انصاریہ رضی اللہ عنہ پہ طبرانی کپ، (۵) دابوهریرة (رض) نه مسند بزار او طبرانی کپ تردی چہی امام جلال

۱ - مسند ابوداؤد طیالسی ص ۱۲۹ - ۹۶۱ طبرانی فی الکبیر ص ۲۷۷ مطالب العالیہ

لابن حجر ص ۱۷۰ ج ۲ -

۲ - مصنف عبدالرزاق ص ۵۶۹ - ۲۱۶۵ طحاوی ص ۱۸۰ ج ۱ - طبرانی فی الاوسط

ص ۳۷۸ ج ۲ - ۱۰۵۹.

الدين سيوطی رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چې داسفار اودسہار لمونځ په رڼاښی کې کولو احادیث متواتردی (۱).

امام نخعی رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چې: مَا أَجْمَعَ أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ عَلَى شَيْءٍ مَّا أَجْمَعُوا عَلَى التَّنْوِيرِ بِالْفَجْرِ (۲).

ترجمه: درسول الله صلی اللہ علیہ وسلم ملگرو صحابه کرامو رضی اللہ عنہم په هیڅ شی دومی، کلکه اجماع اواتفاق ندی کړی څومره ئی چې دسهار لمونځ په رڼاکې په کولو اتفاق کړیدی.

دماسپښین دلما نڅه وخت

اول حدیث دابوهریره رضی اللہ عنہ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم إِنَّ أَوَّلَ وَقْتِ الظُّهْرِ حِينَ تَزُولُ الشَّمْسُ وَأَخِرُّ وَقْتِهَا حِينَ يَدْخُلُ وَقْتُ العَصْرِ (۳).

ترجمه: رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم فرمائی چې بيشکه اول وخت دماسپښین هله دی چې کله لمر واوړی اواخروخت دماسپښین هله دی چې کله دمازديگروخت داخل شی (دسوری ددوچندی نه روسته).

دوهم حدیث دابوهریره موقوف حدیث دی

صَلَّى الظُّهْرَ إِذَا كَانَ ظِلُّكَ مِثْلَكَ وَالْعَصْرَ إِذَا كَانَ ظِلُّكَ مِثْلِكَ (۴).

۱- (معارف السنن ص ۴۵ ج ۱)

۲- مصنف ابن ابی شيبه ص ۳۲۴ ج ۱

۳- ترمذی ص ۳۲ ج ۱ مسند احمد

۴- موطا امام محمد ص ۵ ج ۱.

ترجمہ: دماسپینین لمونخ وکړه کله چې ستاسوری ستایوچند وگړزی اودمازدیکرلمونخ وکړه کله چې ستاسوری ستادو چندوگړزی.

دابوذر رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث.

قَالَ كُنَّا فِي سَفَرٍ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فَأَرَادَ الْمُؤَذِّنُ أَنْ يُؤَذِّنَ فَقَالَ لَهُ أَبْرِدْ ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يُؤَذِّنَ فَقَالَ لَهُ أَبْرِدْ حَتَّى سَاوَى الظِّلُّ التُّلُوتَ (۱).

ترجمہ: ابوذر رضی اللہ عنہ فرمائی چې مونږ د نبی ﷺ سره په سفر کې وه نو مؤذن اراده وکړه چې دماسپینین لمانځه لپاره اذان وکړی نبی ﷺ ورته وفرمایل چې ینبوالی وکه بیا مؤذن داذان اراده وکړه نبی ﷺ ورته وفرمایل چې ینبوالی وکړه، بیا مؤذن داذان اراده وکړه نبی ﷺ ورته وفرمایل چې ینبوالی وکړه تر دې چې سوری دشکوغونډیو برابرشی.

دماسپینین لمانځه مستحب وخت:

اول حدیث دانس ﷺ: کان رسولُ الله ﷺ إِذَا كَانَ الْحَرُّ أَبْرَدَ بِالصَّلَاةِ وَإِذَا كَانَ الْبَرْدُ عَجَّلَ (۲).

ترجمہ: په مانځه کې په اوږی کې یخوالی کولو (روسته به ئی کولو) اوپه ژمی کې به ئی جلتی کوله (مخکې به ئی کولو).

۱ - بخاری ص ۸۷ ج ۱ -

۲ - نسائی ص ۸۷ ج ۱ - مشکوٰۃ ص ۶۲ ج ۱ -

دوهم حدیث: دابوهریره او ابن عمر (رضی اللہ عنہما) قال رسول الله ﷺ إذا اشتدَّ الحرُّ فأبردُوا بالصَّلوةِ فإنَّ شدَّةَ الحرِّ من فَيَحِ جَهَنَّمَ (۱)
ترجمه: رسول الله ﷺ فرمائی چې کله گرمی شی نو د (ماسپینین) په لمانځه یخوالی کوی (روسته شی کوی) ځکه سخته گرمی د جهنم اودوزخ دتپ نه ده

دریم حدیث خالد بن دینار

قَالَ صَلَّى بِنَا أَمِيرُنَا الْجُمُعَةَ ثُمَّ قَالَ لِأَنَسٍ كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذْ صَلَّى الظُّهْرَ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا شَتَّ الْبَرْدُ بَكَىَ بِالصَّلَاةِ وَإِذَا شَتَّ الْحَرُّ أَبْرَدَ بِالصَّلَاةِ (۲)

ترجمه: خالد بن دینار فرمائی چې څمونږه امیر (جهادی قومندان) مونږه ته د جمعې لمونځ وکړ بیا ئی انس (رضی اللہ عنہ) ته وفرمایل چې رسول الله ﷺ به د ماسپینین لمونځ څنگه کولو؟
انس (رضی اللہ عنہ) وفرمایل چې کله به یخ وه نو لمونځ شی وختی کولو او چې کله به گرمی وه نوروسته به شی کولو

څلورم حدیث دابو سعید خدری (رضی اللہ عنہ)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَبْرِدُوا بِالظُّهْرِ فَإِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيَحِ جَهَنَّمَ (۳)

۱ - بخاری ص ۸۶ ج ۱، مسلم ص ۲۲۴ ج ۱

۲ - بخاری ص ۹۰۶ ج ۱

۳ - بخاری ص ۷۷ ج ۱

ترجمہ: رسول اللہ ﷺ فرمائی چہی دماسپنبین پہ لمانخہ یخوالی
 وکری حکہ دگرمی تیزی دجهنم دتاواوتپ خہ یوہ حصہ اوبرخہ ده .
 پورتنی حدیث پہ لاندی ذکرشوو کتابونو کپ دیلاییلوصحابہ
 کرامو ﷺ نہ نقل دی

۱. دابوذر ﷺ نہ پہ بخاری اومسلم کپ
۲. ابوموسی اشعری ﷺ نہ پہ نسائی
۳. دعائشہ ﷺ نہ پہ صحیح ابن خزیمہ کپ
۴. دمغیرہ ﷺ نہ پہ مسند احمد کپ
۵. عمروبن عنیسہ ﷺ نہ پہ طبرانی کپ
۶. صفوان ﷺ نہ پہ مصنف ابن ابی شیبہ کپ

دماز دیگر مستحب وخت

اول حدیث شریف دام سلمه (رضی الله عنها)

عَنْ ام سلمة رضی اللہ عنہا أَنَّهَا قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم أَشَدَّ تَعَجُّبًا لِّلظُّهْرِ مِنْكُمْ وَأَنْتُمْ أَشَدُّ تَعَجُّبًا لِّلْعَصْرِ مِنْهُ (۱).

ترجمه: ام سلمه رضی اللہ عنہا فرمائی چې رسول صلی اللہ علیہ وسلم به دما سپینین لمانخه کې بیسبی زیاته چالاکی کوله اوتاسی دماز دیگر لمانخه کې دنبی علیه السلام نه زیاته چالاکی کوی.

دویم حدیث شریف دعلی بن شیبان رضی اللہ عنہ.

أَنَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ كَانَ يُؤَخِّرُ الْعَصْرَ مَا دَامَتِ الشَّمْسُ بَيَضَاءً نَقِيَّةً (۲).

ترجمه: علی بن شیبان رضی اللہ عنہ فرمائی چې بیشکه رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم به دماز دیگر لمونځ روسته کولو ترخوبه چې لمر تک سپین وه (اوزیر ولی به پکې نه وه راغلی).

دریم حدیث: د عبدالله بن عمرو بن العاص مرفوع حدیث دی.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم وَقْتُ صَلَاةِ الْعَصْرِ مَا لَمْ تَصْفَرِ وَدَسْقُطَ قَرْنُهَا الْأَوَّلُ (۳).

۱- ترمذی ۱۶۱ مسند احمد ص ۲۸۹ ج ۶ ص ۲۶۵۲۱، طبرانی فی الکبیر ص ۲۷۸ ج ۲۳

ص ۶۰۴ مسند ابویعلی ص ۶۹۹۲ مشکوٰۃ ص ۶۲ ج ۱

۲- ابوداود ص ۴۰۸ ابن ماجه

۳- مسلم ص ۲۲۳ ج ۱

ترجمہ: رسول اللہ ﷺ فرمائی چہی دماز دیگر دلمانئخہ وخت ہفہ دی چہی لمرنہ وی زیر شوی اول بشکرئی نہ وی غورزیدلی۔

خلورم حدیث عمارہ رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث دی: قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لَنْ يَلِجَ النَّارَ أَحَدٌ صَلَّى قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا يَعْنِي الْفَجْرَ وَالْعَصْرَ (۱)۔

ترجمہ: عمارہ رضی اللہ عنہ فرمائی چہی مادر رسول اللہ ﷺ نہ اوریدلی چہی ہیثکلہ بہ یومومن ہم اورتہ داخل نہ شی ترخوچہی دسہار لمونخ دلمرختلونہ مخکی کوی اودماز دیگر لمونخ دلمرپر بوتلونہ ورائدی کوی۔

دما بنام لمانئخہ وخت

اول حدیث: درافع بن خدیج رضی اللہ عنہ: قَالَ كُنَّا نَصَلِي الْمَغْرِبَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَيَنْصَرِفُ أَحَدُنَا وَإِنَّهُ لَيُبْصِرُ مَوَاقِعَ نَبِيِّهِ (۲)۔

ترجمہ: رافع بن خدیج رضی اللہ عنہ فرمائی چہی مونبر بہ دما بنام لمونخ درسول اللہ ﷺ سرہ وکر او واپس بہ شو یوکس خمونبرہ نود دخپل غشی غورزیدو خایونہ بہ ئی لیدل۔

دویم حدیث: دسلمة بن الاكوع رضی اللہ عنہ: قَالَ كُنَّا نُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ الْمَغْرِبَ إِذَا تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ وَفِي رَوَايَةٍ، إِذَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ وَتَوَارَتْ بِالْحِجَابِ (۳)۔

۱- مسلم ص ۲۲۸ ج ۱- نسائی ص ۸۲ ج ۱

۲- بخاری ص ۵۵۹ مسلم ص ۷۵۱ ابوداود ص ۴۱۶ طحاوی ص ۲۱۲ ج ۱

۳- البخاری ص ۵۶۱ مسلم ص ۶۳۶

ترجمہ: سلمہ بن اکوع رضی اللہ عنہ فرمائی چې مونږ به در سول الله صلی اللہ علیہ وسلم سره
 دمانام لمونځ وکړ کله به چې لمر په پردو کې پټ شو په یوروایه
 کې داسی دی چې کله به لمر ډوبشو او په پردو کې به پټ شو.

جمع بین الصلوتین

دوه لمونځونه په یو وخت کول

مسئله: داده چې په یو وخت دوه لمونځونه جمع کول روادی او کنه؟ دامام ابوحنیفه رحمته الله علیه مذهب دقرانی ایتونو او احادیثو په رڼا کې دادی چې بغیر عرفات او مزدلفه نه دوه لمونځونه په یو وخت کول گناه ده د دلائلو دوړاندی کولونه دمخاکڅو مسائلو ته فکر کوي.

مسئله: الله عز وجله دهر لمونځ لپاره خپل خپل وخت ټاکلی دی.

مسئله: په عرفات او مزدلفه کې دوه لمونځونه په یو وخت کول روادی.

مسئله: په عرفات او مزدلفه کې یواځی او یواځی دماسپښین او مازدیگر لمونځونه یوځای کول او ماښام او ماسخوتن لمونځونه یوځای کول روادی.

مسئله: په حالت دسفر کې جمع بین الصلوتین کول صوره روادی. جمع صوره: مطلب دادی چې دماسپښین لمونځ اخر وخت ته روسته کړی او دمازدیگر لمونځ اول وخت ته راوړاندی کړی مینځ کې لږه فاصله ورکړی دارنگه ماښام لمونځ اخر وخت ته روسته کړی او دماسخوتن لمونځ اول وخت ته راوړاندی کړی او مینځ کې لږه فاصله ورکړی.

نودلته لمونځونه یوځای شو لیکن هر یو لمونځ په خپل وخت کې وشو داهم روادی.

مسئله: شوڪ چي جمع بين الصلوتين رواگهي هغوي هم يواخي دماسپتئين اومازديگر لمونڻخونه جمع ڪول اودماڻڻام اودماسخوتن لمونڻخونه جمع ڪول رواگهي نورنه، اوهغه هم په حالت دستخت عذر، سفر، باران ڪي.

مسئله: نوڻمونڻره په مذهب ڪي جمع بين الصلوتين به غير دعرفات اومزدلفه نه گناه ده اوجمع حقيقي (يووخت ڪي دوه لمونڻخونه جمع ڪول) گناه ده.

دلائل

اول دليل: ڻمونڻر ٽول هغه ايتونه دي چي په هغي ڪي په خپل وخت دلمانڻه امر شو يدي چي يوڻوڻي درنو لوستونڪو ته وڙاندي ڪوو.

اول ايت: **إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا (۱)**.

ترجمه: يقيناً المونڻخ په مؤمنانو وخت په وخت فرض دي.

دويم ايت: **حَفِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ (۲)**.

ترجمه: ساتنه وڪري په لمونڻخونو

ڊپورٽني ايت لاندي حافظ ابن ڪثير **رَضِيَ اللهُ عَنْهُ** ليڪي چي **يَأْمُرُ اللهُ تَعَالَى**

بِالْمُحَافَظَةِ عَلَى الصَّلَوَاتِ فِي أَوْقَاتِهَا (۳).

۱ - سورة نساء ايت ۱۰۳

۲ - البقره ۲۳۸

۳ - ابن ڪثير ص ۲۹۰ ج ۱

دریم ایت وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿۱﴾ (۱)

ترجمه: اومومنان هغه خلک دی چې دخپلومونځونو ساتنه کوی.
تفسیر: زیات دتفسیر پوهان لکه ابن مسعود رضی اللہ عنہ مسروق
تابعی رضی اللہ عنہ قتاده تابعی رضی اللہ عنہ ددی ایت لاندی فرمائی چې
دلمونځونو په خپل وخت کې کول دلمونځونو په حفاظت او ساتنه
کې داخل دی (۲).

خلورم ایت : هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ ﴿۳﴾ (۳)

ترجمه: دامومنان په خپلو لمونځونو همیشوالی کوی.
حافظ ابن کثیر رضی اللہ عنہ ددی ایت لاندی لیکلی چې معنا د (دوام) لمونځ
په خپل وخت کې کول دی
دهرلمونځ لپاره ټاکلی وخت په متواتر احادیثو ثابت دی
په ټولو کتابونو دا حدیثو صحاح سته وکې دلمونځ وختونو باندی
مستقل بابونه لبریدلی دی اوپدی کې په سلگونو احادیث دمونځ په
معلوم اومقرر وختونو باندی دلالت کوی اودټولو احادیثونه
جو تیری چې هرلمونځ به په خپل ټاکلی وخت کې کیږی اودټاکلی
وخت نه شی غیر کول گناه ده

دعبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث دی

قَالَ سَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ أَيُّ الْأَعْمَالِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ قَالَ الصَّلَاةُ لَوْ قَتَلَهَا (۴)

۱ - مومنون: ۲۳

۲ - ابن کثیر ص ۴۲۱ ج ۴

۳ - سورة معارج: ۲۳

۴ - بخاری ص ۷۶ ج- ۱، مسلم ص ۶۲ ج- ۱ مشکوة ص ۵۸ ج- ۱

ترجمه: ابن مسعود رضی اللہ عنہ فرمائی چې مادر رسول الله ﷺ نه پوښتنه وکړه چې په نیکو کارونو کې کوم یونیک کار الله ﷻ ته خوښ دی رسول الله ﷺ وفرمایل چې غوره او خوښ عمل الله ﷻ ته لمونځ په خپل وخت کول دی.

دلمونځ دوخت نه دروستو کولو گناه:

دنبی علیه السلام سختی بنییری !

کله چې په غزوه احزاب کې د سخت جنگ په وجه دماز دیگر لمونځ قضاء شو نوبی علیه السلام دلمر پریوتو نه پس دهغی قضاء وکړله او کفرانوته ئی په سختو ټکو بنییری وکړی چې دنبیرو الفاظ رانقلوو.
 شَغَلُونَا عَنِ الصَّلَاةِ الْوُسْطَى صَلَاةِ الْعَصْرِ مَلَاءَ اللَّهُ بُيُوتَهُمْ وَقُبُورَهُمْ نَارًا (۱).

ترجمه: دوی (کفرانو) مونږ د غوره لمانځه (ماز دیگر لمانځه) نه مشغول کړو الله ﷻ ددوی کورونه او قبرونه داورنه ډک کړی.

استدلال: (۱) که جمع بین الصلوتین رواوی نوبی علیه السلام به دما سپښین لمانځه سره دماز دیگر لمونځ کړی وائی.

(۲) نبی علیه السلام د طائف په سخت سفر کې اودا حد په ورځ د غاښونو د شهادت په وخت کې بنییری نکوی اود عاکوی اودلته دومره سختی بنییری.

۱ - بخاری ص ۴۱۰ ج ۱ - مسلم ص ۲۲۸ ج ۱ - مشکوٰۃ ص ۶۳ ج ۱ -

دسختی جگری اوویری په حالت کې به هم په خپل ټاکلی وخت

لمونځونه کوي.

دصلوة خوف دعنوان نه لاندې په شلگونو احادیث شته چې دهغی نه دامعلومیږي چې لمونځ به په خپل ټاکلي وخت کوي.

نوکه جمع بین الصلوتین رواوی نوبی علیه السلام به په حالت دویری کې جمع بین الصلوتین کړی وائی.

بغیردعذر نه جمع بین الصلوتین گناه ده

اول حدیث شریف دابن عباس رضی الله عنه: عن النبی صلی الله علیه و آله مِنْ جَمَعَ بَيْنَ

الصَّلَوَتَيْنِ مِنْ غَيْرِ عُدْرِ فَقَدْ آتَى بَاباً مِنْ أَبْوَابِ الْكَبَائِرِ (۱).

ابن عباس رضی الله عنه دنبی صلی الله علیه و آله نه حدیث نقلوی چې چادوه لمونځونه

بغیردعذر نه یوځائی وکړل نودلوی گناهونو یوه دروازه شی خلاصه کړه.

دعمر فاروق فرمان!

داسلامي خلافت والیانو، حاکمانوته عمر رضی الله عنه یوخط ولیکه چې إِنَّ

الْجُمُعَ بَيْنَ الصَّلَوَتَيْنِ فِي وَقْتٍ وَاحِدٍ كَبِيرَةٌ مِنَ الْكَبَائِرِ (۲).

ترجمه: بیشکه (جمع بین الصلوتین) دوه لمونځونه په یو وخت کول

یوه لویه گناه ده دگناهونونه.

یادونه: که چیرته جمع بین الصلوتین رواوئی نوعمر رضی الله عنه ولی

فرمان صادر وی خلیفه راشددی نبی علیه السلام دخلفاء راشدینو

۱- ترمذی ص ۲۶ ج- ۱

۲- مؤطا امام محمد ص ۱۳۲، سنن بیهقی ص ۱۶۹ ج- ۱

ﷺ په هکله فرمائی چې عَلَیْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ تَمَسَّكُوا عَلَيْهَا وَعَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِدِ .

ترجمه: لازم دی په تاسی حماسنت اود خلفاء راشدینو سنت ، منگولی پری ولبروی اود ژامنی په غابونوئی کلک ونیسی .

ابوموسی اشعری رضی الله عنه حکم دی چې

الْجَمْعَ بَيْنَ الصَّلَوَتَيْنِ مِنْ غَيْرِ عُدْرِ مِنَ الْكَبَائِرِ (۱) .

ترجمه: جمع بین الصلوتین (دوه لمونځونه یو وخت کول) ، بغير د عذر نه دلویو گناهونه یوه گناه ده .

جمع بین الصلوتین په دین کې کمبنت دی

حدیث شریف د ابوقتاده رضی الله عنه: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِنَّمَا التَّفْرِيطُ عَلَى مَنْ لَمْ يُصَلِّ حَتَّى يَجِيئَ وَقْتُ الصَّلَاةِ الْآخِرَى (۲) .

ترجمه: بیشکه رسول الله ﷺ فرمائی چې بیشکه کمې په هغه چادی چې لمونځ ونکړی تردی چې د بل لمانځه وخت راشی .

په پورتنی عبارت د ابوهریره رضی الله عنه اثرهم په طحاوی ص ۱۲۲ ج ۱ - کې شته .

یادونه: جمع بین الصلوتین یواځی په عرفات اومزدلفه کې رواده نبی ﷺ یواځی په عرفات کې د ماسپینین اومازدیکر لمونځونه

۱ - مصنف ابن ابی شیبه ص ۴۵۹ ج ۱ -

۲ - مسلم ص ۲۳۹ ج ۱ -

یوڄائی دماسپنبین په وخت کې کړي وه اودمانبام اوماسخوتن لمونځونه ئی دماسخوتن په وخت کې په مزدلفه کې کړی وه .

اول حدیث دعبدالله بن مسعود رضی الله عنه : قَالَ مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى صَلَاةً إِلَّا لِمِيقَاتِهَا إِلَّا صَلَوَاتَيْنِ صَلَاةَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ بِجَمْعٍ (۱).

ترجمه: ابن مسعود رضی الله عنه فرمائی چې ماریسول الله صلی الله علیه و آله په بی وخته لمانځه ندی لیدلی مگر یواځی په عرفات کې چې دمانبام اوماسخوتن لمونځونه ئی په یو وخت اویو ځائی وکړل .

دویم حدیث هم دابن مسعود رضی الله عنه : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى صَلَاةً لَوْ قَتَبَهَا إِلَّا بِجَمْعٍ وَعَرَفَاتٍ (۲).

ترجمه: رسول الله صلی الله علیه و آله به هر لمونځ په خپل وخت کولو مگر یواځی په عرفات، اومزدلفه کې جمع بین الصلوتین کوله .

تشریح: دیورتنو اوداسې نورواحادیثونه معلومیري چې نبی علیه السلام د عرفات اومزدلفه نه سواپه هیڅ ځائی کې اود حج دوخت نه غیرپه هیڅ وخت کې دوه لمونځونه یوځائی ندی کړی .

په کومواحادیثو کې چې جمع بین الصلوتین راغلی هغی نه مراد جمع صوری مرادده جمع صوری: مطلب په وړاندی کړنوکې بیان شوچې دماسپنبین لمونځ دماسپنبین اخر وخت ته روسته کړی

۱ - بخاری ص ۲۲۸ ج - ۱، مسلم ص ۴۱۷ ج - ۱، مشکوة ص ۲۳۰ ج - ۱

۲ - نسائی ص ۴۴ ج - ۲

اودماز دیگر لمونخ اول وخت دماز دیگر ته رامخکې کړې اودارنگه دماښام لمونخ دماښام اخروخت ته روسته اودماسخوتن لمونخ دماسخوتن اول وخت ته رامخکې کړې نولمونخونه په خپل وخت کې وشو.

4

دلایل په جمع صوری

اول حدیث دعایشة (ﷺ)

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي السَّفَرِ يُؤَخِّرُ الظُّهْرَ وَيُقَدِّمُ العَصْرَ وَيُؤَخِّرُ المَغْرِبَ وَيُقَدِّمُ العِشَاءَ (۱).

ترجمه: رسول الله ﷺ په سفر کې دماښامین لمونخ اخروخت ته روسته کړ او دماز دیگر لمونخ اول وخت ته راوړاندې کړ، او دماښام لمونخ به ئې اخر وخت ته روسته کړ او دماسخوتن لمونخ به ئې اول وخت ته راوړاندې کړ.

دویم حدیث د عبدالله بن عمر (رضی الله عنهما): كَانَ قَبْلَ غُيُوبِ الشَّفَقِ فَانزَلَ فَصَلَّى المَغْرِبَ ثُمَّ اِنْتَظَرَ حَتَّى غَابَ الشَّفَقُ فَصَلَّى العِشَاءَ ثُمَّ قَالَ اِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ اِذَا عَجَلَ بِهٖ اَمْرٌ صَنَعَ مِثْلَ الَّذِي صَنَعْتُ (۲).

ترجمه: عبدالله بن عمر (رضی الله عنهما) به مخکې ددوبیدو دشفق نه راکوز شو نو دماښام لمونخ به ئې وکړ بیا به ئې تر ددوبیدو دشفق انتظار وایسته نو بیا به ئې دماسخوتن لمونخ وکړ بیا ئې وفرمایل چې په رسول الله ﷺ به کله دڅه کار له امله جلتی وه نو څما په شان لمونخ به ئې کولو.

۱ - مسند احمد ص ۱۳۵ ج - ۶ طحاوی ص ۱۲۲ ج - ۱ مستدرک حاکم

۲ - ابوداود ص ۱۷۸ ج - ۱، دارقطنی ص ۳۹۳ ج - ۱

دریم حدیث د معاذ بن جبل رضی اللہ عنہ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ فَجَعَلَ يَجْمَعُ بَيْنَ الظَّهْرِ وَالْعَصْرِ وَيُصَلِّي الظَّهْرَ فِي آخِرِ وَقْتِهَا وَيُصَلِّي الْعَصْرَ فِي أَوَّلِ وَقْتِهَا (۱).

ترجمہ: معاذ رضی اللہ عنہ فرمائی چې مونږه درسول الله ﷺ سره د تبوک په غزا ووتو نو د ماسپښین او ماږدیگر لمونځ به ئی یوځائی کول پدی طریقہ چې د ماسپښین لمونځ به ئی په اخر وخت کې کولو او ماږدیگر لمونځ ئی په اول وخت کې کولو.

خلورم حدیث د سعد بن ابی وقاص رضی اللہ عنہ: ابو عثمان تابعی رضی اللہ عنہ فرمائی چې زه او سعد رضی اللہ عنہ د کوفی نه مکی معظمی ته د حج سفر کولو فَكَانَ يَجْمَعُ بَيْنَ الظَّهْرِ وَالْعَصْرِ يُؤَخِّرُ مِنْ هَذِهِ وَيُعَجِّلُ مِنْ هَذِهِ وَيُصَلِّيهِمَا جَمِيعًا.

وَيُؤَخِّرُ الْمَغْرِبَ وَيُعَجِّلُ الْعِشَاءَ ثُمَّ يُصَلِّيهِمَا جَمِيعًا (۲).

ترجمہ: نوسعد رضی اللہ عنہ به د ماسپښین او ماږدیگر لمونځونه داسې جمع کول چې ماسپښین به ئی اخري وخت ته روسته کړ او ماږدیگر به ئی اول وخت ته رامخکې کړ او دواړه به ئی یوځائی وکړه او دارنگه ماښام بی ئی اخري وخت ته روسته کړ او ماښام خوتن به اول وخت ته رامخکې کړ او یوځائی به ئی وکړل.

تشریح: دپورته احادیثونه ثابتیږي چې جمع بین الصلوتین یواځی د ماږدیگر او ماسپښین لمونځونو کې او ماښام او ماښام خوتن لمونځونو

۱ - طبرانی ص فی الاوسط

۲ - مصنف ابن ابی شیبہ ص ۴۵۷ ج ۲ - مسند عبدالرزاق ص ۴۹ ج ۲ - طحاوی ص

کې شته او هغه یواځی په حالت د سفر کې او هغه هم جمع حقیقی نه وه جمع صوری وه.

اودی خبری ته زیاته پاملرنه پکارده چې جمع بین الصلوتین یواځی هغه لمونځونو کې ده چې سرحدات ئی سره ملاویږي ددوی وختونه سره متصل اویوسست دی.

ددی مسئلی دپوره تحقیق اوڅیړنی لپاره عمدة القاری شرح بخاری ص ۱۴۸ ج - ۷ فتح الملهم ص ۲۶۱ ج ۲ - معارف السنن ص ۴۸۱ ج - ۴ اوجز المسالك شرح موطاء امام مالک ص ۵۸ ج - ۲ دکتنی وړدی

اذان او اقامت

داذان په مسائلو کې اختلاف نشته البته دومره خبره ده چې ځمونږه مذهب دادی چې اذان کې ترجیع نشته

اقامت

داقامت کلمات اوتکی اولس (۱۷) دی اودوه دوه ځله ویل کیږی داذان په شان یواځی قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ پکی زیات دی.

اول حدیث دابومحذوره رضی الله عنه: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَلَّمَهُ الْآ قَامَةَ سَبْعَ عَشْرَةَ كَلِمَةً (۱).

ترجمه: بیشکه رسول الله ﷺ ابومحذوره ته داقامت (۱۷) کلمات بشودلی وه.

۱ - ص ۸۰ ج ۱ ص ۵۲۰ نصب الرايه ص ۲۶۸ ج ۱ - ابن ماجه ص ۷۰۹ ابن الجارودی

المنتقى ص ۵۰ ج ۱ - ص ۱۶۲.

دویم حدیث ہم دابو محذورہ رضی اللہ عنہ: وَالْإِقَامَةُ سَبْعَ عَشْرَةَ كَلِمَةً (۱).

ترجمہ: اواقامت (۱۷) کلمات دی

دریم حدیث دعبدا اللہ بن زید الانصاری رضی اللہ عنہ: جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ رَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ كَأَنَّ رَجُلًا قَامَ وَعَلَيْهِ بُرْدَانِ أَخْضَرَانِ فَقَامَ عَلَيَّ حَائِطٌ فَأَذَّنَ مَثْنَى وَأَقَامَ مَثْنَى مَثْنَى (۲).

ترجمہ: عبداللہ بن زید الانصاری رضی اللہ عنہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم تہ راغی اوور تہ ٹی وویل چہی یارسول اللہ ماخوب کہی یوسری ولیدہ چہی ودریدہ اوبہ دہ دہ شہ شادرونہ وہ نوپہ دیوال ودریدہ اذان اواقامت ٹی دہ دہ دہ حُلہ وکمرہ۔
دمابنام لمانحہ نہ مخکی نقل نشتہ: حمونبرہ دامام ابوحنیفہ رحمۃ اللہ علیہ مذهب دقران اوسنت موافق دادی چہی دمابنام لمانحہ نہ مخکی اوداذان نہ روستہ نقل نشتہ ددغہ دلائلوپہ بناء۔

اول دلیل: دابن عمر رضی اللہ عنہما حدیث: سَأَلَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ الرَّكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْمَغْرَبِ فَقَالَ: مَا رَأَيْتُ أَحَدًا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّيَهُمَا (۳).

۱- ترمذی ص ۲۷ ج ۱- نسائی ص ۶۳۰ دارمی الدراییہ ص ۱۱۴ ج ۱- صحیح ابن

خزیمہ صحیح ابن حبان ص ۵۷۷ طحاوی ص ۱۳۵ ج ۱-

۲- مصنف ابن ابی شیبہ ص ۱۸۵ ج ۱- سنن الکبری للبیہقی ص ۴۲۰ ج -

۱ ص ۱۸۲۹، طحاوی ص ۱۳۴ ج ۱- الدراییہ ص ۱۱۵ ج ۱ تلخیص الخبیر ص ۲۱۰ ج ۱.

۳- ابوداؤد ص ۱۲۸۴، بیہقی فی السنن الکبری ص ۴۷۲ ج ۲- ص ۴۲۸۵ مسند

ترجمہ: دابن عمر رضی اللہ عنہما نے دما بنام دلمانحہ نہ مخکی ددوہ رکعتونو پہ بارہ کی پوہنتنہ وشوہ ابن عمر رضی اللہ عنہما وفرماییل چپی مادرسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم پہ وخت کی ہیخوک پہ دغہ لمانحہ ندی لیدلی .

دویم دلیل: دبیریدہ رضی اللہ عنہ حدیث: قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم إِنَّ عِنْدَ كُلِّ أَذَانٍ رَكَعَتَيْنِ مَا خَلَا الْمَغْرِبَ (۱).

ترجمہ: رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمائی چپی ہراذان اواقامت پہ مینخ کی دوہ رکعتہ نقل شتہ سوا دما بنام نہ ۱۲ .

دریم دلیل: دجابر رضی اللہ عنہ حدیث: قَالَ سَيَأْتِي نِسَاءَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم هَلْ رَأَيْتُنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ الْمَغْرِبِ فَقُلْنَ لَا، غَيْرَ أَنْ أُمَّ سَلْمَةَ (رضی اللہ عنہا) قَالَتْ صَلَّاهُمَا مَرَّةً فَسَأَلَتْهُ مَا هَذِهِ الصَّلَاةُ فَقَالَ نَسِيتُ الرَكَعَتَيْنِ مِنْ قَبْلِ الْعَصْرِ فَصَلَّيْتُهُمَا الْآنَ (۲).

۱ - بیہقی فی السنن الکبری ص ۴۷۴ ج ۲ - ۲ - ۴۲۷۲ .

۲ - طبرانی فی مسند الشامین ص ۲۱۲ ج ۳ - ۳ - ۲۱۱۰ ہیثمی فی موارد الظمان ص ۱۶۴

دلمونخ سنت طریقہ

دھر خہ نہ وړاندی دلمانخه دطریقہ په هکله هغه احادیث لیکو چې دتبول لمانخه طریقہ په کې په لنډه طریقہ ذکر شوی بیادلمونخ دهر حکم په هکله دوه صحیح احادیث لیکو ځکه چې د ډیرو احادیثو نقلول پدی وړه رساله کې امکان نه لری اودلمانخه دمشهورو اختلافی مسائلو لکه لاسونه نامه نه لاندی ایښودل، امین پت ویل، رفع الدین نکول اوداسې نوروخه اندازه تفصیلی بیان درنولو ستونکو ته وړاندی کوو ترڅو احناف پدی پوه شی چې ددوی لمونخ دقران او احادیثو موافق دی او هیڅ حکم دلمانخه دقران اوسنت نه خلاف ندی

قبلی ته مخ کول فرض دی

۱. الله ﷻ فرمائی چې «قَوْلٌ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ» (۱) ترجمه: په لمانخه کې مخ بیت الله ته وایوه.
۲. دابوهریره رضی الله عنه حدیث ثمَّ اسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ (۲). ترجمه: اوبیا قبلی ته مخ کړه

په ولاړه کې خپې قبلی ته کول

يَسْتَقْبِلُ بِأَطْرَافِ رِجْلَيْهِ الْقِبْلَةَ (۳)

۱ - سورة بقره ایت ۱۴۴

۲ - مسلم ص ۷۰ ج ۱

۳ - بخاری ص ۱۰۵ ج ۱

ترجمہ: نبی علیہ السلام فرمائی چې دخپو دگوتو سرونه قبلې ته کړه.

(۱) دلمونځ نیت فرض دی

دلیل: دعمر رضی الله عنه مرفوع حدیث دی: قال رسول الله ﷺ اِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ (۱).

ترجمه: رسول الله ﷺ فرمائی چې دارمدار دعملونو په نیت دی.
مسئله: نیت دزړه دارادی نوم دی دزړه نه پوه شی اوفکرو کړی چې
مثلا دمانبام لمونځ کوم دیته نیت وائی.

مسئله: دنیت الفاظ په ژبه ویل لازمی ندی البته دزړه دنیت
دحاضرولو دپاره په ژبه نیت ویل ښه دی خودومره لازمی گرزول
چې په ژبه لږیاوی اوتکبیراولی اویارکعت درنه لارشی نوییا بدعت
دی لکه دځینو خلکو داعادت وی (۲).

(۲) قیام (ولاره) په لمانځه کې فرض ده

الله ﷻ فرمائی چې (قَوْمُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ) (۳).

ترجمه: ودربړی (په لمانځه کې) دالله لپاره په عاجزی.

حدیث شریف د عمران بن حصین رضی الله عنه: كَانَتْ بِيْ بَوَاسِيْرُ فَسَأَلْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ

ﷺ عَنِ الصَّلَاةِ فَقَالَ صَلَّى قَائِمًا فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِدًا (۴).

۱ - بخاری ص ۲ ج ۱ - انور صحاح سته

۲ - فتح القدیر ص ۲۳۲ ج ۱، فتاوی عالمگیری ص ۶۵ ج ۱.

۳ - البقره: ۲۳۸.

۴ - البخاری ص ۱۱۱۷، ترمذی ص ۳۷۱، ابوداود ص ۱۵۲، ابن ماجه ص ۱۲۲۳، احمد

ترجمہ: عمران رضی اللہ عنہ فرمائی چہ ماتہ دبواسیر و تکلیف وہ نومادر رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نہ دلمانخہ پہ ہکلہ پوہستنه و کرہ نبی علیہ السلام و فرمائیل چہ پہ ولاہرہ لمونخ کوه او کہ پہ ولاہرہ لمونخ نشی کولی نوپہ ناستہ ئی و کرہ .

پہ لمانخہ کی آزاد و دریدل

پہ لمانخہ کی ددوار و خپو مینخ کی خومرہ فاصلہ پکار دہ امام اوٹان لہ لمونخ کوونکی بہ دخپل بدن دجوہ موافق بغیر دمشق نہ داسی و دریری چہ دگوتو سروہ یی قبلی طرف تہ وی اودولاری ، رکوع او سجدی پہ حالت کی خپہ پہ یوٹای وی دسجدی پہ وخت کی خپی تولولوتہ ضرورت نہ وی اود تکبر شکل ہم نہ وی .

مقتدی:

البتہ دجمع د صفونو برابرولو پہ احادیثو کی شو شیانو زیات تاکید راغلی دی

(۱) مقتدیان بہ اوہری ، خنگری اوختونہ داسی برابر کری چی صف بینبی نیغ جوہ شی چی ہیخ لمونخ کوونکی منخی اوروستہ نہ وی اوصف کوہنہ وی

(۲) لمونخ کوونکی بہ دومرہ نزدی نزدی و دریری چی دوو لمونخ کوونکو پہ مینخ کی فاصلہ پاتی نہ وی دصف دبرابرولو پہ بارہ کی احادیث ولولی : اول حدیث :

قَالَ سَمِعْتُ نِعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَقُولُ أَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى النَّاسِ بِوَجْهِهِ فَقَالَ أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ ثَلَاثًا وَاللَّهِ لَتَقِيمَنَّ صُفُوفَكُمْ

أَوْ لِيَخَالَفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ وَقَالَ فَرَأَيْتُ الرَّجُلَ يَلْزِقُ مَنْكَبَهُ بِمَنْكَبِ
صَاحِبِهِ وَرَكْبَتَهُ بِرَكْبَةِ صَاحِبِهِ وَكَعْبَهُ بِكَعْبِهِ.

ترجمہ :- نعمان بن بشیر (رضی اللہ عنہ) فرمائی چہ رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم مونبر تہ مخ راوارولو اودری ٹخلہ ٹی وفرمائیل
چی خپل صفونہ نیغ کری پہ اللہ جل جلالہ قسم کہ تاسو خپل
صفونہ نیغ نکری نو اللہ جل جلالہ بہ تاسی پہ زرونو کی مخالفت
پیدا کری ، نعمان بن بشیر رضی اللہ عنہ فرمائی چہ ددی نہ پس
ما ولیدہ چہ ہر انسان بہ خپلہ اوبرہ دملگری داوڑی سرہ لبرولو
اوخنگری دملگری سرہ او قدم دملگری دقدم سرہ (ابو
داود)

دویم حدیث:

عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ فَإِنِّي أَرَاكُمْ
وَرَاءَ ظَهْرِي وَكَانَ أَحَدُنَا يَلْزِقُ مَنْكَبَهُ بِمَنْكَبِ صَاحِبِهِ وَقَدَمَهُ بِقَدَمِهِ (بخاری).

دریم حدیث :

ابن عمر (رضی اللہ عنہ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَقِيمُوا
الصُّفُوفَ وَحَاذُوا بَيْنَ الْمَنَاكِبِ وَسُدُّوا الْخَلَلَ وَلِيَنُؤَا بِأَيْدِي إِخْوَانِكُمْ وَلَا
تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ .

ترجمہ :- عبداللہ بن عمر رضی اللہ عنہما نہ روایت دی چہ رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وسلم وفرمائیل : خپل صفونہ نیغ کری اوبری برابر کری
خالی ٹھایونہ دک کری دخپل ورونو پہ مخکی نرم اوسی او دشیطان
لپارہ خالی ٹھایونہ مہ پریردی (ابوداود ج ۱ / ص ۹۷)
خلورم حدیث :

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رض) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَرَأَوُا
صُفُوفَكُمْ وَقَارِبُوا بَيْنَهَا وَحَاذُوا بِالْأَعْتَاقِ فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنِّي لَأَرَى
الشَّيْطَانَ يَدْخُلُ مِنْ خِلِّ الصَّفِّ كَأَنَّهُا الْخَذْفُ.

ترجمه :- انس بن مالک (رضی اللہ عنہ) فرمائی چي رسول اللہ صلی
اللہ علیہ وسلم و فرمائیل خپله صفونو کي نزدی نزدی شی او غاری
برابری کړي حُما قسم په هغه ذات چي حُما ساه دهغه په لاسو کي
ده یقینا زه شیطن وینم چي دورغومی په شان د صفونو په مینځ کي
ننوځي په نورو صحاحو کي هم د صفونو نیغولو تاکید راغلی دی نو
په یو حدیث کي هم دانشته چي کچه گوتی د کچی گوتی سره
ولبروی

ددي احادیثونه خو خبري معلومي شوي

- (۱) اصلي هدف د صفونو نیغول دي او لمونځ کونکي داسي صفونه
جوړ کړي چي په مینځ کي خالي ځایونه نه وي
- (۲) ځنگري نه مراد خپه ده یعنی خپي دخپو سره لبرول ځکه
ځنگري په هغه وخت کي سره لبرول کيږي چي لاندي طرفه خپه
کېږه کړي په داسي طريقه سره ودریدل په لمانځه کي مشکل دي
- (۳) په احادیثو کي ددری شیانو لبرول راغلي دي (۱) اوږي داوږو سره
(۲) ځنگري دځنگرو سره (۳) قدم دقدم سره
- په هیڅ حدیث کي د کچی گوتی لبرول د کچی گوتی سره نشته که
چاته معلوم وي نو په هغه بیانول او په مونږه منل
- (۴) په احادیثو کي ملاو وهل او لبرول راغلي دي لیکن حقیقي او
واقعي لبرول مراد ندي ځکه دا کیدی نشي بلکي ددینه مراد نزدی

کول دي څکه چي نعمان بن بشير (رضی الله عنه) په حدیث کي دري شيان ملاووهل راغلي دي

(۱) خنگري (۲) دزنگون سترگه (۳) اوږه دزنگون سترگه خو په هيڅ شکل نه لږول کيږي او دپخو لږولو لپاره که چيرته پتنونه تنگ کړو نو داوږو تر مينځ فاصله زياتيږي او کچيرته مکمل خپي دخپو سره او اوږي داوږو سره ولږول شي نو لمونځ کول گرانږي .

دچاچه داصرار وي چي په حدیث کي خو د(الزاق) ملاووهل حکم دي ددي نه مراد دخپو سره لږول مراد کړي دي نو دهغه نه دايوه پوښتنه پکارده چي په حدیث کي خو د(كَعْب) لفظ راغلی دی نو بايد چي دواړه طرفته خنگري سره ولږوي او دارنگه دزنگون سترگه دزنگون سترگي سره اوبايذاوږه داوږي سره ملاوکړي اوولږوي

(۵) اودحدیث نه داهم معلومه شوه چي دخپوترمينځ فاصله اواندازه په شريعت کي مقرر نه البته جسماني ساخت موافق پکارده اوپه لمانځه کي په ځانگړي توگه دسجدي په حالت کي خپي دخپل ځائي نه ونه خوزيږي څکه دادلمانځه دسکون خلاف ده اول بايد اوږي سره ولږوو اوبرابري کړو چي داوږو تر مينځ فاصله نه وي اوبيا په هم دغه اندازه دواړه خپي کيدو دليدو خبره ده چي کوم انسان زيات غټ اوغوبښن نه وي دهغه لپاره دخلورونه تر شپږوگوتوپوري اندازه بسنه کوي ددي له امله مونږ احناف په دغه اندازه بسنه کوو

(۶) دابوداود داخني حدیث نه معلوميږي چي شيطان به دورغومي په شان دصفونو په مينځ کې ننوځي ورغومي دبيزي وړو کي بچي ته

وایي دا وړو کي هم وي او ټيټ هم وي نو ښه دننوتلو ځای
دوهایيانو د دواړو خپو مینځ دی

غیر مقلدین (وهاییان) دې خپل لمونځونه سم کړي:

نن صبا وهاییان چی څومره فاصله دخپو تر مینځ پریږدی دهغی نه
څونقصانونه لازمیری :

(۱) - خپي دومره ازادی وی چی سجده او دسجدي نه پس کینا ستل
مشکل وی ددی له امله په نا سته اوسجده کی را ټولوی او دودریډو
په حالت کی بیرته ازادی چې دادسکون خلاف دی .

(۲) - داوړو تر مینځ فاصله زیاتیری اودا کار دا حدیثو خلاف دی

(۳) تاسو وگوری او تجر به وکړی چی څوک خپي ازادوی اواهل
السنت دخپو تر منځ فاصله څلور څلور یا لږه زیاته فاصله پریږدی
نو که دوه وهاییان ازادوډیری نودیو کس ځای خالی پاتي کیری او په
احادیثو کې دځای دډکولو حکم دي او که پنځوس وهاییان
ازادوډیری نود ډیرو کسانو ځای خالی پاتي کیری عبدالله بن عباس
(رض) فرمائی چی په تاسو کی غوره هغه لمونځ کوونکی دی چی
داوړو په اعتبار سره نرم وی (چی ددوو لمونځ کوونکو په مینځ کی
خالی ځائی وی اوبل څوک راشی ځائی ورکوی او مانع نه واقع
کیری) که دوو کسانو په مینځ کی ځائی وی نویاید نزدی نزدی
ودریږی په هیڅ حدیث کی دانسته چی خپي ازادی کړی او خالی
ځائی ډک کړی دغیر مقلدینو (وهاییانو) دهر و دوو کسانو په مینځ
کی دیو کس ځائی خالی وی دوی خپي ازادوی او ځائی ډکوی چی دا
دپورتنی حدیث نه خلاف دی او صف هم ناقص او کم وی

(۴) په حديث کي دخپو دزنګون سترګي او اوږو دنزدي کولو حکم دي وهاييان خپي خو دسره نه لګوي بلکه کچي ګوتي لبروي چي په هيڅ حديث کي ثبوت نشته او دزنګون اوږو تر منځ فاصله زياتوي دا هم دحديث نه خلاف دي **اللَّهُمَّ اهْدِهِمْ** (اي الله هدايت ورته وکړه)

غوښتنه !!!

حديث
په

وهاييان دي دخپل دعوی موافق دنعمان بن بشير (رضی الله عنه)

بغير دتاويل نه پوره عمل وکړی .

(۱) خنګري دخنګري سره ولبروی .

(۲) زنګون ددزنګون سره ولبروی .

(۳) اوږه دداوږي سره ولبروی .

اويادي په خپل موجوده عمل چي : (۱) کچه ګوته دکچي ګوتي سره لبرول . (۲) خنګري دخنګري نه . (۳) زنګون سترګه دزنګون سترګي نه . (۴) او اوږه داوږي نه په لري ساتلو .

يوقولي يافعلي صحيح ، صريح ، مرفوع متصل حديث وبنائي بلکي ددغه حديث صحت ددوي دعوی موافق په قران اوحديث ثابت کړي

هَلْ مِنْ مُبَارِزٍ

تاسو فکر وکړي چي ايا غير مقلد چي لمانځه ته ولاړ وي خت يې پورته کړي وي بنپي يې ازادې کړي وي په سينه يې لاسونه ايځي وي اوسينه يې ايستلي وي سر يې لوڅ وي .

اوبل طرف ته اهل السنة ولاړ وي په عاجزي سره ئي سر دعاجزي نه خکته وي لاس په نامه ولاړوي اوپه خپله اندازه ولاړ وي اوسجدي ځاي ته ګوري اوسريې په ښکلي پتکي يا په خولي پت وي

کوم یو به ادب ناک وي ؟ کوم یو به پهلواني ته راوتي وي ؟ او کوم یو عبادت ته ؟

یادونه:

امام بخاري رحمه الله دصف دنیغولو په باره کې حدیث راوړي (ج ۱ ص ۱۰۰).

اول حدیث : همدغه دنعمان بن بشیر رضی الله عنه حدیث دی :
 قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَشُتُونَ صُفُوفِكُمْ أَوْ لِيُخَالِفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ
 وُجُوْهِكُمْ.

ترجمه : تاسو به خامخا صفونه نیغوي ورنه الله تعالی به ستاسو په زړونو کې مخالفت واچوي .

اوپه همدغه مفهوم یو بل حدیث راوړي چې په هغوي کې د (تَرَا
 صُؤًا) لفظ دي جوخت شي ، نزدی شي ، په مینځ کې فاصله مه
 پریردی .

دویم : امام بخاري رحمه الله باب لبروي چې (باب الزقاق
 المنكب بالمنكب والقدم بالقدم) اوبیادنعمان بن بشیر
 رضی الله عنه قول په دلیل کې وړاندې کوي اوبیانعمان بن بشیر
 رضی الله عنه دبل صحابي حالت بیانوي البته دپورتني حدیث سند
 نشته . امام بخاري رحمه الله دخو لکو احادیثو حافظ وو .

لیکن سره ددینه دسند والحدیث نه راوړي ځکه چې دسندوالا
 قولی یافعلي حدیث درسول الله صلی الله علیه وسلم نه دي ثابت

دریم : د حضرت انس رضی الله عنه حدیث : امام بخاری رحمه الله باب لبروي اوبيا حضرت انس رضی الله عنه د صحابه كرامو رضی الله عنهم حالت بیانوي چې مونږه به دیوبل سره اوږه او قدم ولږولو .
 اولاً : گوري دیو صحابي فعل او کړنه ده او د صحابه قول او فعل دوه بیانو په نزد صحت ندي او دوي دامام بخاری رحمه الله تقلید کوي اوبيا تقلید ته شرک وایي .

ثانياً : بل د (يُلْزِقُ) نه ازاد ودریدل نه معلومیږي (الزَّاقُ) دتنګ ودریدلو سره هم راځي .

ثالثاً : بل دا چې که دلته د (الزَّاقُ) نه مراد لږول شي نو دا بوداؤد په حدیث کې به هم د (الزَّاقُ الرُّكْبَةُ) نه او (الزَّاقُ الكعب) نه مراد زنگون سترګه د زنگون سترګي سره لږول او خنګري د خنګري سره لږول مراد شي او دانه شي کیږي او دوي هم نکوي نو معلومه شوه چې د دینه نزدې نزدې ، جوخت جوخت ودریدل مراد دي .
 ابوداؤد په ج ۱ ص ۹۷ کې یو حدیث راوړي دهغې مطلب دادې چې شیطان لپاره مینځ کې فاصله مه پریرېږي .

په دویم روایت کې دي چې نبي کریم صلی الله علیه وسلم به زمونږه په صفونو کې راتنوت او زمونږه صفونه به یې نیغول زمونږه اوږي اوسیني به یې په لاس برابرولې .

په دریم حدیث کې داسې راغلي دي : (فَارَبُّوا بَيْنَهُمَا وَحَاذُوا بِالْأَعْنَاقِ) نزدې نزدې شي او خټونه برابر کړي .

په څلورم حديث کې داسې ذکر دي چې: (حَاذُوا بَيْنَ الْمَنَّاكِبِ) ، اوږدي برابرې کړي .

په دې رواياتو کې د (أَعْنَاق) او (مَنَّاكِب) سره لفظ د (حَاذُوا) راغلي دي اود (حَاذُوا) معنی ده برابرول ددې معنی (ملاوهل لږول يو ځای کول) هيڅکله نه دي ځکه چې که د (حَاذُوا بَيْنَ الْمَنَّاكِبِ) معنی لږول وي نوبيا به د (حَاذُوا بَيْنَ الْأَعْنَاقِ) معنی هم لږول وي اوختونه هيڅکله نه لږول کيږي .

اودلته دڅلورو شيانو دملاهلو بيان دي اوداخلور شيان نه ملاويږي

(۱) اوږه داوږې سره .

(۲) گيتي دگيتي سره .

(۳) پندي دپندي سره .

(۴) خټ دخت سره .

اوږه داوږې سره ملاويږي ليکن دا دري نور هيڅکله نه ملاويږي نو ضرور به معنی دبرابرولو کوي .

حاصل داچې:

دپه څومره احاديثو کې چې د (حَاذُوا) برابرول (يُلْزِقُ) لږول (تَرَاصُّوا) جوختيدل وغيره راغلي دي ددي نه مراد دصفونوبرابرول دي خالي ځايونه ډکول دي ، صفونه نيغول دي اوپه دې کې ښه تاکيد راغلي دي .

مونږه داخبره دځان نه نه کوو بلکې دبخاري شريف شارح مشهور محدث دجرح اوتعديل امام حافظ ابن حجر رحمه الله ذکر کړي دي

المراد بذلك المبالغة في تعديل الصف وسد خلله. (۱)
 ترجمه: ددې حکم نه مطلب دصفونو په برابرولو، نیغولو، دخالي
 حایونوپه ډکولو کې ښه مبالغه او کوشش کول دي.
 دوهابیانو مشران علماء هم دغه مطلب بیانوي ددوي مشهور کتاب
 فتاوی علماء ج ۳ ص ۲۱/۲۰ کې همدارنگې په (صلوة النبي صلى الله
 عليه وسلم ص ۱۵۰)، اوداسې نورو کتابونو کې هم ددې خبرې بیان
 دي چې مراد ورنه دصفونو نیغول، برابرول اوجوخت جوخت
 ودریدل دي.

(۲) اولنی تکبیر فرض دی

(۱) الله تعالى فرمائي **وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ** (۱)،
 ترجمه: اودخپل رب لوی بیان کړه (الله اکبر ووايه)
 (۲) **وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى** (۲).
 ترجمه: اودخپل رب نوم ئی واخست اولمونځ ئی وکړ.

(۱) دعلی رضي الله عنه مرفوع حدیث دی.

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم **تَحْرِيْمُهَا التَّكْبِيرُ** (۲)
 ترجمه: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي چې دلمونځ تحریمه په تکبیر ده.

(۱) فتح الباري ج ۲ ص ۳۵۳

۱ - مدثر: ۳

۲ - اعلی: ۱۵

۳ - ابوداود ع ۶۱ ابن ماجه ع ۲۷۵ دارمی ع ۶۸۷، ترمذی مستدرک ع ۴۵۷.

(۲) دابوهریره رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث دی.

قَالَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَاسْبِغِ الوُضُوءَ ثُمَّ اسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ فَكَبِّرْ (۱).

ترجمہ: نبی ﷺ یوسری تہ وویل چہ کلہ لمانحہ تہ ودریری نوپورہ کامل اودس وکرہ بیا قبلی تہ مخ کرہ بیا تکبیر وواپہ یادونہ: دیورتنی حدیث نہ دری فرائض دلمانحہ معلومیری (۱) اودس (۲) قبلی تہ مخ کول (۳) اللہ اکبر ویل.

تکبیر تحریمہ

شروع دلمانحہ پہ تکبیر (اللہ اکبر)

دعایشی ﷺ مرفوع حدیث: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَسْتَفْتِحُ الصَّلَاةَ بِالتَّكْبِيرِ (۲).

ترجمہ: نبی علیہ السلام بہ شروع دلمانحہ پہ تکبیر کولہ دتکبیر اولی سرہ لاسونہ پورته کول سنت دی دابوحمید رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث.

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ اسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ وَقَالَ اللَّهُ أَكْبَرُ (۳).

۱ - مسلم ع - ۳۹۷ بخاری ع - ۶۲۵۱

۲ - مسلم ص - ۱۹۴ ج - ۱، مشکوٰۃ ص ۷۵ ج - ۱.

۳ - ابن ماجہ ص - ۵۸

ترجمہ: رسول اللہ ﷺ بہ چپي کله لمانخه ته ودریده مخ به ئی قبلی ته کر لاسونه به ئی پورته کرل او الله اکبر به ئی وویل .
په تکبیر اولی کي لاسونه غور و نوته پورته کول سنت دی .

(۱) مالك بن الحويرث رضي الله عنه مرفوع حديث

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا كَبَّرَ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى يُحَاذِيَ بِهِمَا أُذُنَيْهِ (۱) .

ترجمہ: رسول اللہ ﷺ بہ چپي کله الله اکبر وویل لاسونه به ئی تر غور و نونو پورته کرل بل روایت کي هم ددغه صحابی نه داسي راغلی چپي (فُرُوعُ أُذُنَيْهِ) ترنرمود غور و نوبه ئی پورته کرل (۲) .

(۲) دوائل بن حجر مرفوع حديث

أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ ﷺ رَفَعَ يَدَيْهِ حِينَ دَخَلَ فِي الصَّلَاةِ كَبَّرَ حِيَالَ أُذُنَيْهِ (۳) .

ترجمہ: وائل بن حجر رضي الله عنه نبی عليه السلام وليده چپي کله لمانخه کي داخل شونو الله اکبر ئی وویل اونبی عليه السلام لاسونه تر غور و نونو پورته کرل .

(۲) دانس رضي الله عنه مرفوع حديث

قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ كَبَّرَ ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى يُحَاذِيَ ابْهَامَيْهِ أُذُنَيْهِ (۱) .

ترجمہ: انس رضي الله عنه فرمائی چپي کله به نبی عليه السلام په لمانخه شروع کوله نوالله اکبر به ئی وویل بیا به ئی لاسونه پورته کرل تردی چپي گتئی گوتی به ئی دغور و برابرئ شوی .

۱ - مسلم ص ۱۶۸ ج ۱ مشکوة ص ۷۵

۲ - مسلم ص ۱۶۸ ج ۱ - ۱ .

۳ - مسلم ص ۴۰۱ .

۴ - دارقطنی ص ۳۰۰ بیهقی فی السنن الکبری ص ۲۴ ج ۲ - ۲۱۳۹ .

(۴) دبراء بن عازب رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: قَالَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا كَبَّرَ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى تَرَى ابْهَامَيْهِ قَرِيبًا مِنْ أُذُنَيْهِ (۱)

نبی علیہ السلام بہ چہ کلہ تکبیر و کمر نولاسونہ بہ ئی پورته کرل تردی چہ مونبر ئی کتہی گوتی غور ونہ تہ نزدی ولیدی

(۵) انس رضی اللہ عنہ حدیث: قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَبَّرَ فَحَاذَى بِأَبْهَامَيْهِ أُذُنَيْهِ (۲)

ترجمہ: انس رضی اللہ عنہ وائی چہ مارسول ﷺ ولیدہ چہ کلہ ئی اللہ اکبر وویل نو کتہی گوتی غور ونوپوری برابری کری

یادونہ: پہ ئینو احادیثو کپ لاسونہ تر اوروپورتہ کول راغلی دی ددغہ احادیثوپہ مینخ کپ تطبیق امام شافعی رحمۃ اللہ علیہ داسی کوی چہ دلاسونوتلی تر اورو برابر وی اوکتہی گوتی دغورونو دنرمیو (پوٹکیو) برابر وی اونوری گوتی دغورونو دیاس سرونو سرہ برابر وی (نووی شرح مسلم ص ۱۶۸ ج ۱). مونبرہ احناف ہم ہمداتطبیق خوبہ و ملاعلی قاری رحمۃ اللہ علیہ لیککی چہ (هُوَ جَمْعٌ حَسَنٌ) (۲)

ترجمہ: داہیرنبہ تطبیق اوداحادیثو جمع کول دی

۱- مسند احمد ۱۷۸۰۲

۲- مستدرک حاکم ص ۲۶۲ ج ۱

۳- مرقات شرح مشکوٰۃ ص ۲۵۴ ج ۱ بذل المجہود ص ۱ ج ۲

دبئحو لپاره سینى پورى لاسونه پورته کول سنت دى

(۱) حدیث دوائل بن حجر رضی اللہ عنہ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا صَلَّيْتَ فَأَجْعَلْ يَدَيْكَ حَذْوِ أُذُنِكَ وَالْمِرَّةَ تَجْعَلُ يَدَيْهَا حَذْوِ ثَدْيَيْهَا (۱).

ترجمہ: رسول اللہ ﷺ فرمائی چې کله ته لمونځ کوی نولاسونه ترغوږونو پورته کره اوچې کله بسځه لمونځ کوی نولاسونه به ترسینی پورته کوی.

دلاسونوپورته کولو په وخت کې گوتی خورول سنت دى

دابوهریره رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا كَبَّرَ لِلصَّلَاةِ نَشَرَ أَصَابِعَهُ (۲).

ترجمہ: رسول اللہ به چې کله لمانځه ته تکبیر کولو نوگوتی به شی خوری کری.

• دگوتو خیتی قبلی طرفته کول سنت دى

دابن عمر رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: إِذَا اسْتَفْتَحَ أَحَدُكُمْ فَلْيَرْفَعْ يَدَيْهِ وَلْيَسْتَقْبِلْ بَيَاطِنَهُمَا الْقِبْلَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَمَامَهُ (۳).

۱- کنز العمال ص ۱۷۵ ج ۳- طبرانی اوجز المسالك شرح موطا امام مالك ۲۰۲ ج ۱-

۲- ترمذی ع ۲۳۹، صحیح ابن حبان ص ۱۹۵ ج ۳-

۳- طبرانی فی الاوسط، مجمع الزوائد ص ۱۰۲ ج ۲-

ترجمہ: چپ کله یوستاسی ته په لمانځه پیل کوي نولاسونه دپورته کړی اودلاسونو خپته اوورغوی دقبلې ته کړی ځکه چې الله ﷺ دده مخی ته دی.

بنی لاس په چپ (کس) لاس ایښودل سنت دی

۱. دوائل بن حجر مرفوع حدیث: أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ ﷺ رَفَعَ يَدَيْهِ حِينَ دَخَلَ فِي الصَّلَاةِ وَكَبَّرَ ثُمَّ وَضَعَ الْيَمْنَى عَلَى الْيُسْرَى (۱).
ترجمه: وائل ﷺ بنی ﷺ ولیده چې کله لمانځه کې شروع کوله لاسونه ئی پورته کړل او الله اکبر ئی ووئیل بیائی بنی لاس په چپ لاس کیښود.

(۲) دویم حدیث دوائل ﷺ.

رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِذَا كَانَ قَائِمًا فِي الصَّلَاةِ قَبَضَ بِيَمِينِهِ عَلَى شِمَالِهِ (۲).

ترجمه: وائل ﷺ فرمائی چې مارسول الله ﷺ ولیده چې کله به په لمانځه کې ولاړوه نوپه بنی لاس به ئی چپ لاس ونيوه.

(۲) دریم حدیث هلب ﷺ مرفوع حدیث: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمَنَا فَيَأْخُذُ شِمَالَهُ بِيَمِينِهِ (۳).

ترجمه: رسول الله ﷺ مونږ ته امامت راكولو نوچپ لاس ئی په بنی لاس ونيوه.

۱- مسلم ص ۷۳ ج ۱- مشکوة ص ۷۵ ج ۱-

۲- نسائی ص ۱۴۱ ج ۱، ابن ماجه

۳- ترمذی ص ۲۴ ج ۱- ابن ماجه، مشکوة ص ۷۶ ج ۱-

(۴) خُورِمُ حَدِيثَ دَسْهَلٍ رضي الله عنه : كَانَ النَّاسُ يُؤْمَرُونَ أَنْ يَضَعَ الرَّجُلُ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى ذِرَاعِهِ الْيُسْرَى فِي الصَّلَاةِ (۱).

ترجمہ: خلکوته په لمانځه کې دښي لاس په چپ مټ دايښودو امر کيږي.

(۵) پَنَجْمُ حَدِيثِ دَوَائِلِ بْنِ حَجْرٍ رضي الله عنه مَرْفُوعٌ حَدِيثٌ: ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى كَفِّهِ الْيُسْرَى وَالرُّسْغَ وَالسَّاعِدَ (۲).

ترجمہ: بيائي ښي لاس په چپ (گس)، ورغوي او مروند او مټ کيښود. يادونه: په پورتنو احاديثو کې که فکروشي نوخو خبري ترينه ثابتيږي

۱. په لمانځه کې لاسونه ايښودل.
۲. ښي لاس په چپ (گس)، لاس ايښودل.
۳. په پورتنو احاديثو کې بېلابيل الفاظ راغلي دي.

۱. وَضَعَ (ايښودل)

۲. قَبْضَ (نيول)

۳. أَخَذَ (نيول). اوپدي دريو اړو هله عمل راځي چې دا حنافتو

موافق لاسونه کيښودل شي.

يادونه: دارنگه په احاديثو کې مختلفي طريقي ذکر دي.

۱. ايښودل دښي لاس په څنگل دچپ لاس.
۲. ايښودل دښي لاس په ورغوي دچپ لاس.
۳. ايښودل دښي لاس په مروند دچپ لاس.

۱- بخاري ص ۱۰۲ ج ۱- موطا امام مالك.

۲- نسائي ص ۱۴۱ ج ۱، ابوداود مسند احمد.

۴. ایبنودل دبی لاس په لیچودچپ لاس
نوپه پورتنو احادیثو اوداحادیثوپه الفاظو هله عمل راحی چپ
داحنافو موافق لاسونه کیبنودل شی حکه چپ مونبره اوتاسو لاسونه
په داسی طریقہ گدوچپ.

۱. دبی لاس گوتی په لیچو کیدو
۲. دبی لاس په گوتو (په قچه گوتہ، گتہ گوتہ) مرونند کلک ونیسو.
۳. دبی لاس ورغوی دچپ لاس په مرونند کیدو.
۴. دبی لاس لیچہ دچپ لاس دورغوی په شاکیدو.

په لمانحہ کی لاسونه دنامہ نہ لاندی ایبنودل سنت دی.

زمونبر دعوه مسلک اومذہب دادی چپ په مانحہ کی لاسونه دنامہ نہ
لاندی ایبنودل سنت دی.

اول دلیل: حدیث دوائل بن حجر (رضی اللہ عنہ) قَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
يَضَعُ يَمِينَهُ عَلَى شِمَالِهِ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ. (۱)

ترجمہ: وائل بن حجر (رضی اللہ عنہ) فرمایا چپ مانبی علیہ السلام ولید چپ په
مانحہ کی بی لاس په چپ لاس دنامہ نہ لاندی کیبنودہ.

داحدیث دمصنف ابن ابی شیبہ په گنونسنخوکی ذکر دی مشهور
محدث محمد قاسم بن قطلوبغا په خپل کتاب (تخریج احادیث
الاختیار شرح المختار کی لیکې چپ «هَذَا سَنَدٌ جَيِّدٌ» ص ۳۷۷ ج ۱ داعلی
اوکره سند دی.

۱ - مصنف ابن ابی شیبہ ص ۳۹۰ ج ۱، مصنف ابن ابی شیبہ ص ۴۲۱ ج ۱ طیب

محدث ابوالطیب المدنی په شرح ترمذی کې لیکې چې «هَذَا حَدِيثٌ قَوِيٌّ مِنْ حَيْثُ السَّنَدُ» دا حدیث د سند په لحاظ سره قوي دی.

شیخ محمد عابد السندهی لیکې چې «(رجاله ثقات)» یعنې ددې حدیث راویان ثقه او قابل اعتماد دي (طوابع الانوار شرح درمختار) ابن ابی شیبه رضی الله عنه د معمولي درجې محدث ندې دامام بخاری رضی الله عنه شیخ او استاد او تابعي دی په دغه کتابونو کې ددې حدیث توثیق شوي (١) عیني ورونه وایي چې پورتنې حدیث په مصنف ابن ابی شیبه کې نشته. داهسې د حق نه سترگې پټول دي زما په کتب خانه کې چې کوم مصنف دی په هغې کې شته ددې حدیث دنبه څیرنې لپاره هغه مصنف ابن ابی شیبه چې تحقیق پرې محمدا بو عوامه کړي او بیروت نه چاپ دي دکتني ډیر زیات وړدي او دیوچانه لیدل په عدم وجود دلالت نکوي.

البته که دوی کوم چاپ کړې وي او دا حدیث یې ترینه ایستلې وي نو هغې کې به نه وي لکه څنگه چې د دوي عادت دی چې کتابونو نه حدیث وباسي او دا کار ډیر بد دی ځکه دا دیهودو کار وو.

همدغه حدیث دوائل بن حجر رضی الله عنه امام ترمذی ذکر کوي خو هلته د ځای تعیین نشته او بیا فرمایي چې صحابه کرام رضی الله عنهم کې دوه ډلې وې بعضو به دنامه دپاسه لاسونه ایښودل او بعضو به دنامه نه لاندې لاسونه کیښوده.

وَرَأَى بَعْضُهُمْ أَنْ يَضَعَهَا فَوْقَ الشُّرَّةِ وَرَأَى بَعْضُهُمْ أَنْ

١ - بئذ المجهود شرح ابی داود ص ٢٣ ج ٢ تحفه الاحوذی شرح ترمذی ص ٢١٤ ج ١

يَضَعُهُمَا تَحْتَ السَّرَةِ (۱).

خوامام ترمذی رحمته الله په سينه لاسونه ايسنودل ديوصحابي نه هم ندي نقل کړي اوبيايې فرمايلي دي چې (وَكُلُّ ذَالِكَ وَاسِعٌ عِنْدَهُمْ) يعنې دواړه روا دي دنامه نه لاندې اودنوم دپاسه امام ترمذی چې کتاب يې په احاديثوکې خلورمه مرتبه لري دامام بخاري شاگرد دی فرمايي چې دصحابه کرامو ديوه لوی جماعت مذهب دا ووچې لاسونه دنامه لاندې ايسنودل سنت دی، او وهاييان وايې چې ثابت ندي. دوي دامام ترمذی نه خان پوه گڼي.

دوهم دليل: حديث دعلي عليه السلام اميرالمومنين علي عليه السلام فرمايي چې: مَنْ

سُنَّ الصَّلَاةَ وَضَعُ الْيَمِينِ عَلَى الشِّمَالِ تَحْتَ السَّرَةِ (۲)

ترجمه: دمانځه دستتونه دادي چې بني لاس په چپ لاس دنامه لاندې کيږدي.

همدغه حديث امام ابوداود داسې نقلوي: عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ اسْحَقَ

عَنْ زِيَادِ بْنِ زَيْدٍ عَنْ أَبِي جَحِيفَةَ أَنَّ عَلِيًّا عليه السلام قَالَ أَلَسُنَّةُ وَضَعُ

الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السَّرَةِ (۳) كله چې صحابه داسې

الفاظ استعمال کړي چې مِنْ السُّنَّةِ يَا «أَمْرًا بِكَذَا نَهَيْنَا عَنْ كَذَا»

اوياددي پشان الفاظ داپه حکم دمرفوع حديث کې وي عندالجمهور.

۱- ترمذی ص ۵۹ ج ۱.

۲- مسند احمد ص ۱۱۰ ج ۱ مصنف ابن ابی شيبه ص ۴۲۱ ج ۱ دارقطنی ص ۲۸۷ ج ۲، سنن بیهقی

ص ۳۱ ج ۲

۳- سنن ابی داود ۷۵۶.

دريم دليل: ابو هريرة رضي الله عنه فرمايي چي «وَضَعَ الْكُفَّ عَلَى الْكُفِّ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السَّرَةِ» (١).

ترجمه: كيدي بنودل شي و رغوي په و رغوي په مانځه کې لاندې دنامه نه پورتنې حديث علامه علاء الدين المارديني هم نقل کړې (٢) او محدث ابن حزم ظاهري هم روايت کړې دې پدې الفاظوچې «عَنْ أَبِي وَائِلٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَخَذَ الْكُفَّ عَلَى الْكُفِّ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السَّرَةِ» (٣).
 څلورم دليل: انس رضي الله عنه فرمايي چي ثلاث من اخلاق النبوة تعجيل الافطار وتأخير السحور ووضع اليمنى على اليسرى تحت السرة (٤).

پنځم دليل: علامه ابن حزم رحمته الله دعائشي رضي الله عنه نه تعليقاروايت رانقلوي چي ثلاث من اخلاق النبوة تعجيل الافطار، تأخير السحور ووضع اليد اليمنى على اليسرى في الصلاة تحت السرة (٥).

ترجمه: درې شيان دنبوت دخويونو نه دي. ١ په روژه ماتې کې تيزي کول (چې کله يقينالمر غائب شي) ٢ په پيشنمي کې روسته والې کول خو چې صبا راختلو نه وړاندې خوراک بندشي ٣ بڼي لاس په چپ لاس دنامه نه لاندې ايښودل. (٦)

١- ابوداود برواية الاعرابي.

٢- الجوهر النقي ص ٣١ ج ٢.

٣- المحلى ص ٣٠ ج ٢.

٤- محلى لابن حزم ص ١٣ ج ٤ الجوهر النقي ص ٢٢ ج ٢.

٥- محلى ابن حزم ص ١٣ ج ٤.

٦- محلى ابن حزم ص ١٣ ج ١.

همدغه حدیث په مسندالامام زید کې دسندسره دعلی رضی اللہ عنہ نه نقل دی. نبی علیه السلام فرمایي چې په وخت داخلاف کې دخلفاء راشدینوپه سنت عمل وکړې احناف هم دخلیفه راشدعلی رضی اللہ عنہ په سنت عمل کوي چې لاسونه دنامه نه لاندې ایښودل دي.

اقوال اوثار دصحابه کرامو رضی اللہ عنہم

۱. اثر دخلیفه راشد امیرالمومنین علی رضی اللہ عنہ ورته سنت همیشني عمل درسول الله علیه السلام وایي. (۱).
۲. ابوهریره رضی اللہ عنہ چې په صحابه کرامو رضی اللہ عنہم کې زیات احادیث دده نه روایت دی وائی چې سنت دی (۲).
۳. انس بن مالک رضی اللہ عنہ ورته من اخلاق النبوة (دنبوت خصلت اوخوی وایي) (۳).
۴. عائشه صدیقه رضی اللہ عنہا روایت چې حواله ئی مخکې وړاندې شوه ورته دنبوت عادة وائی نودخلیفه راشد علی رضی اللہ عنہ چې دنبی علیه السلام زوم اودمسلمانانو خلیفه دی فرمایي چې لاسونه دنامه نه لاندې ایښودل سنت دي. ابوهریره رضی اللہ عنہ چې کثیرالروایات صحابی دی فرمایي چې لاسونه دنامه نه لاندې ایښودل دي انس بن مالک رضی اللہ عنہ چې لس کاله ئی درسول الله صلی اللہ علیہ وسلم خدمت کړی دی وائی چې دنامه نه لاندې لاسونه ایښودل دنبوت داخلاقونه دي عائشه رضی اللہ عنہا چې درسول الله صلی اللہ علیہ وسلم بي بي ده اوپه روایاتوکې دوهم نمبرده فرمایي چې دنبوت خوي اوخصلت دادې چې لاسونه دنامه نه لاندې کیږدي داهغه صحابه کرام رضی اللہ عنہم دي چې دحضور

۱- احمد ص ۱۱۰ ج ۱، دارقطنی ص ۲۸۲ ج ۲.

۲- ابوداود بروایة الاعرابی.

۳- پورتنی حواله (المحل لابن حزم ص ۲۵ ج ۳.

السَّيِّئَاتِ ثَرُونَ تَل د دوي سره وه سره له دینه دا وهاییان وایی چې داثابت
ندی دومره بی انصافی چې اندازه یی نشته.
اقوال او اثار د تابعینو (رحمهم الله)

۱. حضرت ابو مجاز تابعی رضی الله عنه فرمایي چې: يَضَعُ بَاطِنَ يَمِينِهِ عَلَي
ظَاهِرِ كَفِّ شِمَالِهِ وَيَجْعَلُهُمَا اسْفَلَ مِنَ السُّرَّةِ (۱).

ترجمه: د بڼي لاس ورغوي به د چپ لاس د ورغوي په شاه دنامه نه
لاندي کيږي د دې سند جيد او کره دی (۲).

۲ مشهور تابعی امام نخی رضی الله عنه فرمایي چې: يَضَعُ يَمِينَهُ عَلَي شِمَالِهِ
فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ (۳).

ایښودل د بڼي لاس په چپ لاس په مانځه کې لاندي دنامه نه.

اخیرنی خبره:

درنولو ستونکو تاسو په دغه مسئله دلائل ولوستل دا خبره به درته
ثابته شوې وي چې لاسونه دنامه نه لاندي ایښودل در رسول
الله ﷺ سنت دي د صحابه کرامو عمل دی د نبوت خوي او همیشني
سنت دي او یو ثابت عمل دی اود ټولو احنافو عمل دی او ۱۲۰۰ کاله په
دغه متواتر سنت عمل کېږي هیچا په هیڅ ملک کې ورته خلاف

۱ - مصنف ابن ابی شیبه ص ۳۹۱ ج ۱، الجوهري النقی علی البیهقی ص ۳۱ ج ۲، اداره تالیفات اشرفیه
ص ۴۱ ج ۱.

۲ - الجوهري النقی ص ۳۱ ج ۲، کنافی التمهید لحافظ ابی بکر اثار السنن ص ۹.

۳ - مصنف ص ۳۹۰ ج ۱.

سنت ندي وٲيلي اوس دانگريزانو د دورحکومت پيداوار ورته خلاف سنت وايي نوذا دوي تعصب دي اوددوي په ناپوهي دلالت کوي. دپورتنې مسئلې په باره کې اودنورو مسائلوپه باره کې اودوهابيت دگمراه کوونکي فتنې نه بچ کيدو لپاره تجليات صفدر (دمولانا محمدامين اکاړوي) کتل پيښي زيات ضروري دي اوددغې مسئلې دخپرنې لپاره دبنده رساله (الدره في اثبات وضع اليدين تحت السرّة) دکتنې وړ ده.

تکبير اولاسونه پورته کول به يو خائي کوي اوکه

مخکې روسته؟

دلته دري روايت راغلي اوٲمونږه داحناف په نزد دري واړه رواده.

لاسونو ترلونه روسته سبحنك اللهم ويل سنت دي

اول دليل: الله ﷻ فرمائي چې (وَسِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ) (۱).

تفسير: امام ضحاک تابعي رضي الله عنه ددي په تفسير کې ليکي چې تسبيح

نه مراد **سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ** ويل په لمانځه کې ويل دي (۲).

دويم دليل: دابوسعيد رضي الله عنه مرفوع حديث.

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ بِاللَّيْلِ كَبَّرَ ثُمَّ يَقُولُ

(سبحنك اللهم) ترآخره (ابوداود ص ۱۱۹ ج ۱ - ترمذي

ص ۳۳ ج ۱ - نسائي، ابن ماجه، مشكوة ص ۱۰۸

مسند احمد.)

۱- طور: ۴۸

۲- مصنف ابن ابی شيبه ابن جرير طبري درمنثور ص ۱۴۰ ج ۱

ترجمہ: رسول اللہ ﷺ بہ چہ کلہ دشپی لمانخہ تہ ودریدہ نواللہ اکبر بہ ئی ووئیل بیا بہ ئی سبحنک اللہم تراخرہ ولوستہ.

دریم دلیل: انس رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ كَبَّرَ ثُمَّ يَقُولُ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ (تراخرہ) (۱).

ترجمہ: رسول اللہ ﷺ بہ چہ کلہ پہ لمانخہ شروع کولہ نواللہ اکبر بہ ئی ووئیل بیا بہ ئی سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ ولوستہ.

خلورم دلیل: عمر رضی اللہ عنہ بہ سبحنک اللہم وئیلہ (۲).

پنجم دلیل: ابوبکر رضی اللہ عنہ بہ سبحنک اللہم وئیلہ (۳).

شپرم دلیل: عثمان رضی اللہ عنہ بہ سبحنک اللہم وئیلہ (۴).

یادونہ: نوری دعاگانی ہم راغلیدی لیکن دنی علیہ السلام دخلفاء راشدینو عمل زیاترہ پہ ہمدی دی.

اعوذباللہ ویل سنت دی

امام اومنفر د (حان له لمونخ کوونکی) بہ اعوذباللہ وائی.

(۱) قران شریف کہی اللہ عزوجلہ فرمائی چہ فَاِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ.

ترجمہ: کلہ چہ قران لولی نو اعوذباللہ وواہ

۱- دارقطنی ص ۱۱۳ ج ۱، مغنی ابن قدامہ ص ۵۱۸ ج ۱ نصب الرایہ ص ۳۲۰ ج ۱

۲- مسلم ص ۱۷۲ ج ۱- دارقطنی ص ۲۹۹ ج ۱- طحاوی

۳- دارقطنی ص ۳۰۲ ج ۱-۱

۴- دارقطنی ص ۳۰۲ ج ۱

(۱) د عمر فاروق رضی اللہ عنہ حدیث عن الاسود بن یزید قَالَ رَأَيْتُ عَمْرَ بْنَ

الْخَطَّابِ حِينَ افْتَتَحَ الصَّلَاةَ كَبَّرَ ثُمَّ قَالَ : سُبْحَانَكَ ثُمَّ يَتَعَوَّذُ (۲).

ترجمہ: اسود بن یزید رضی اللہ عنہ فرمائی چې ماعمر رضی اللہ عنہ ولیدہ چې کلہ شروع پہ لمانحہ کولہ نواللہ اکبرئی ووثیل بیائی سُبْحَانَكَ اَللّٰهُمَّ ووثیلہ بیائی اعوذباللہ ووثیلہ.

(۲) دابوسعید خدری رضی اللہ عنہ حدیث : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ

كَبَّرَ ثُمَّ يَقُولُ اعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ (۳).

ترجمہ: رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بہ چې کلہ دشپی لمانحہ تہ ودریدہ نواللہ اکبرئی ووثیل.

(۴) دجبیر بن مطعم رضی اللہ عنہ حدیث پہ ابن ماجہ ص ۵۹ مشکوٰۃ ص ۷۸.

یادونہ: داعوذباللہ مختلف الفاظ پہ احادیثوکی روایت شوی دی زیات مشهور او ثابت دقران اوسنت (اعوذباللہ من الشیطان الرجیم) دی اعوذباللہ پت لوستل سنت دی چې دلائلئی راروان دی .

تسمیہ: بسم اللہ الرحمن الرحیم ویل سنت دی.

(۱) دعلی رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: اول دلیل کان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم يَقْرَأُ بِسْمِ

اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (۴).

ترجمہ: رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بہ بسم اللہ الرحمن الرحیم پہ لمانحہ کی لوستلہ.

۱- النحل: ۹۸

۲- دارقطنی ص ۳۰۰ ج ۱- سنن کبری للبيهقي ص ۳۶ ج ۱- ۲۱۸۸

۳- ابوداود ص ۱۴۰ ج ۱ ترمذی ص ۱۰۸ ج ۱-

۴- دارقطنی ص ۳۰۲ ج ۱-

(۲) نعیم تابعی رضی اللہ عنہ فرمائی چې صَلَّيْتُ خَلْفَ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ قَرَأَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ثُمَّ قَرَأَ بِأَمِّ الْقُرْآنِ (۱).

ترجمہ: مادابوہریرہ رضی اللہ عنہ پسی لمونخ وکر نوبسم اللہ الرحمن الرحیم ثی ولوستہ بیا ثی الحمد لله ولوستہ تسمیہ: بسم اللہ پت لوستل سنت دی

انس رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم وابابکر وعمر (رضی اللہ عنہما) کَانُوا يَفْتَتِحُونَ الصَّلَاةَ بِالْحَمْدِ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۲).

ترجمہ: بیشکہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم وابابو بکر او عمر (رضی اللہ عنہما) به شروع دلمانخہ پہ الحمد لله رب العالمین کوله

پہ روایت دمسلم ص ۳۹۹ کې دا الفاظ زیات دی چې لَا يَذْكُرُونَ بِاسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ فِي أَوَّلِ قِرَاءَةِ وَلَا فِي آخِرِهَا.

دویم حدیث دانس رضی اللہ عنہ: قَالَ صَلَّيْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم وَاَبِي بَكْرٍ وَعَمْرُو عَثْمَانَ رضی اللہ عنہم فَلَمْ أَسْمَعْ أَحَدًا مِنْهُمْ يَجْهَرُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (۳).

ترجمہ: مادرسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ابوبکر عمر عثمان رضی اللہ عنہم پسی لمونخونہ کری مادیونہ ہم بسم اللہ پہ زورہ نده اوریدلی

۱- نسائی ص ۱۴۴ ج ۱ ص ۹۰۵، طحاوی ص ۹۹ ج ۱ صحیح ابن حبان ص ۱۸۰، مستدرک ص

۳۵۷ ج ۱، صحیح ابن خزيمة ۴۹۹.

۲- بخاری ۷۴۳ مسلم ۳۹۹

۳- نسائی ۹۰۷، صحیح ابن حبان ۱۷۹۹ صحیح ابن خزيمة ص ۴۹۶، طحاوی ص ۲۰۲ ج ۱-

پہ پورتنی موضوع نور احادیث ہم روایت شویدی ابن خزیمہ ص
 ۲۵۰ ج ۱ طبرانی فی الکبیر ص ۲۵۵ ج ۱ مجمع الزوائد ص ۱۰۸ ج
 ۲ مصنف ابن ابی شیبہ ص ۳۵۹ ج ۱ نہ تر ص ۳۶۰ ج ۱ .
 پہ ترمذی ص ۳۳ ج ۱ نسائی ص ۱۴۴ ج ۱ ابن ماجہ ص ۵۹ ج ۱
 طحاوی ص ۱۱۹ ج ۱ کپی دعبدالله بن مغفل پہ روایت حدیث، پہ
 مسلم ص ۱۹۴ ج ۱، مشکوٰۃ ص ۷۵ ج ۱ بیہقی کی دعائشہ رضی اللہ عنہ پہ
 روایت حدیث .

قرآءة (پہ ولاړه لوستنه دقرآن شریف دڅه برخی) فرض دی

اللہ ﷻ فرمائی چې (فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ) (۱) .
 ترجمہ: ولولی (پہ لمانځه کې) هغه چې اسان وی دقران شریف نه .
 دابوهريرة رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث .

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ لَا صَلَاةَ إِلَّا بِقِرَاءَةِ (۲) .
 ترجمہ: بیشکه رسول الله ﷺ فرمائی چې لمونځ نکیری بغیر دقرآءه نه .
 دابوسعید رضی اللہ عنہ حدیث

قَالَ أَمْرُنَا أَنْ نُقْرَأَ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَمَا تَيَسَّرَ (اسنادہ صحیح،
 ابوداود ۸۱۸ وقال الحافظ في التخليص اسنادہ صحیح وقال

۱- المزمّل آیت ۲

۲- مسلم ۳۹۶ .

فی الدرايه صحيح ابن حبان ع ۹۲ ع ۱۷۹۰ طبرانی فی
الوسط ص ۳ ج ۳ ع ۱۳۰۶).

در فاعه ﷺ مرفوع اوداورد حدیث په یوه برخه کې دی چې
وَيَقْرَأُ بِمَا شَاءَ مِنَ الْقُرْآنِ (۱).

ترجمه: اوودی لولی هغه چې اسان وی دقران نه.

دابوسعید خدری ﷺ حدیث چې دلمانځه فرائض پکی بیان شوی دی.
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَفْتَاخُ الصَّلَاةِ الطُّهُورُ، وَتَحْرِيمُهَا التَّكْبِيرُ،
وَتَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ وَلَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِالْحَمْدِ وَسُورَةَ فِي فَرِيضَةٍ
أَوْ غَيْرِهَا (۲).

ترجمه: رسول الله ﷺ فرمائی چې دلمانځه کونجی اودس دی
اودلمانځه شروع الله اکبر ده اودلمانځه نه وتل په سلام دی.
دیپورتنو اوداسی نورواحادیثونه معلومه شوه چې نفس قراءه (لوستل
دقران، فرض دی.

امام به په لمانځه کی سورة فاتحه اویوسورة وائی.

دابوقتاده ﷺ مرفوع حدیث.

كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقْرَأُ فِي الْأُولَيَيْنِ مِنَ الصَّلَاةِ الظُّهْرِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ
وَسُورَتَيْنِ (۳).

۱- بخاری ۷۵۷ مسلم ۳۹۷ ترمذی ۳۰۳ ابوداود ۸۵۶.

۲- ترمذی ۲۳۸.

۳- بخاری ص ۱۰۵ ج ۱ مسلم ص ۱۸۵ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۷۹ ج ۱.

ترجمہ: نبی ﷺ بہ پہ اولنودوہ رکعتونو دماسپنبین لمانحہ کپی الحمد لله او دوہ سورته لوستل.

دویم حدیث دابوقتاده ﷺ: أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقْرَأُ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ مِنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ سُورَةَ وَيُسْمِعُنَا الْآيَةَ أَحْيَانًا وَيَقْرَأُ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأَخْرَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ (۱).

ترجمہ: نبی ﷺ بہ دماسپنبین اومازدیگر د لمانحہ پہ اولنودوہ رکعتونو کپی الحمد لله او یو سورۃ لوستہ او کلہ کلہ بہ ئی مونبرتہ دتعلیم راکولو پہ مقصد یو ایت پہ زورہ وئیل چپی زہ غلی ولاہ نہ یم خہ لولم.

اونبی ﷺ بہ پہ اخرنو دوہ رکعتونو کپی یواخی الْحَمْدُ لِلَّهِ لوستلہ .
تشریح پورتنی حدیث نہ خومسئلی معلومی او ثابتی شوی .

۱. دماسپنبین اومازدیگر د لمانحہ پہ اولنودوہ رکعتونو کپی الحمد لله اوسورۃ دواہرہ شتہ اواخرنی رکعتونہ تش دی یعنی یواخی الحمد لله بہ وائی.

۲. پہ دغہ دوہ لمونخونو کپی قرآۃ پت لوستل واجب دی.
۳. دتعلیم لپارہ کلہ کلہ یوایت نیم ایت پہ زورہ لوستلو.
۴. مقتدی بہ پہ دغہ دوہ لمونخونو کپی قرآۃ نہ کوی چپی دامسئلہ بہ روستہ پہ پورہ تفصیل سرہ ثابتہ شی.

منفرد (حَافِظُ كَوْنِكِي) بِهَمْ الْحَمْدُ لِلَّهِ

اوورسرہ سورۃ وائی اول حدیث درفاعۃ ﷺ مرفوع حدیث.

چې نبی ﷺ یو اعرابی ته دلمونځ تعلیم ورکولو.
 إِذَا قُمْتَ فَتَوَّجَّهْتَ إِلَى الْقِبْلَةِ فَكَبِّرْ ثُمَّ اقْرَأْ بِأَمِّ الْقُرْآنِ وَبِمَا شَاءَ
 اللَّهُ أَنْ تَقْرَأَ (۱).

ترجمه: کله چې لمانځه ته ودریږی اومخ قبلی ته کړی نوالله اکبر
 ووايه بيا الْحَمْدُ لِلَّهِ اودالله ﷻ دخوښی موافق قران ووايه.

د عبدالله بن مسعود رضي الله عنه اثر او حدیث:

كَانَ لَا يَقْرَأُ خَلْفَ الْأَمَامِ فِيمَا يَجْهَرُ فِيهِ وَفِيمَا يُخَافَتْ فِيهِ فِى
 الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ، وَإِذَا صَلَّى وَحْدَهُ قَرَأَ فِي الْأَوَّلِينَ بِفَاتِحَةِ
 الْكِتَابِ وَسُورَةٍ وَلَمْ يَقْرَأْ فِي الْآخِرِينَ شَيْئًا (۲).

ترجمه: عبدالله بن مسعود رضي الله عنه به امام پسی په جهر او خفیه لمانځه
 کې قرآنه نه لوستلو نه په اولنو دوه رکعتو کې اونه په اخرنو دوه
 رکعتو کې او کله به ئی چې ځان له لمونځ کولو په اولنو دوه
 رکعتونو کې به ئی الحمد لله اوسوره لوستلو او اخرنو دوه رکعتونو
 کې به ئی هیڅ نه لوستلو.

تعدیل الارکان (رکوع اوسجده پوره او برابر کول) واجب دی.

دابوهریره رضي الله عنه مرفوع حدیث: هغه مشهور حدیث چې یو اعرابی (بانډ چې)
 په لمانځه کې رکوع اوسجده برابره نه کوله نبی علیه السلام ورته

۱- ابوداود ص ۱۳۱، مسند احمد ص ۳۴۰ ج ۴- نصب الدرايه ص ۳۶۴ ج ۱.

۲- موطا امام محمد ص ۱۰۰

و فرمايل چي ارجع فصل فانك لم تصل اوبيا نبي صلى الله عليه و سلم ورته دلمانخه پوره طريقه نبودنه كوي او اخر كي فرمائي چي واذ فعلت ذلك فقد تمت صلاتك (۱).

ترجمه: كله چي دا (ركوع اوسجده) برابره و كړي نوستالمونخ پوره او كامل شو. استدلال: (تمت صلاتك) الفاظو نه ثابتيږي چي تعديل الاركان په لمانخه كي واجب دي فرض ندي.

ركوع اوسجده سمه نه كول دلمانخه نه غلاده.

دابوقتاده رضي الله عنه حديث: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم أسوأ الناس سرقة الذي سرق من صلاته قالوا يارسول الله كيف سرق من صلاته؟ قال لا يتم ركوعها ولا سجودها ولا يقيم صلبه في الركوع ولا في السجود (۲).

ترجمه: رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل چي بدترين غل دخلكو نه په غلاكي هغه كس دي چي خپل لمانخه نه غلاكي صحابه كرامو رضي الله عنهم پوښتنه وكړه چي څنگه دلمانخه نه غلاكي؟ نبي صلى الله عليه وسلم وفرمايل چي هغه داسې چي دلمانخه ركوع اوسجده نه پوره كوي اودر كوع نه ملانه نيغوي اونه په سجده كي ملانيغوي.

۱- بخاری ۷۵۷ ۷۹۳ مسلم ۳۹۷ ابوداود ۸۵۶

۲- احمد ص ۳۱۰ ج ۵ حديث ۲۲۶۹۵ طبرانی في الاوسط حديث ۸۱۷۹ مستدرک الحاکم ص

۳۵۳ ج ۱ حديث ۸۲۵.

یادونه: دپورتنی حدیث نه هم ثابتیږي چې تعدیل الارکان واجب دی ځکه چې ددی نه تعبیر په غلا سره شویدی یعنی لمونځ خوشوي دی خو غلا ده اونقصان دی.

مقتدیان به امام پسی چپ ولاړوي

نه به په جهري لمانځه کې څه لولی اونه په خفیه لمانځه کې

اول دلیل:

اصل دین آمد کلام الله معظم داشتن

پس حدیث مصطفی بر جان مسلم داشتن

مسلمانانو ته دا خبره جوته اوبنکاره ده چې په اوله مرتبه کې به قران دلیل وي اوچاسره چې قران نه یوایت په طور د دلیل وي هغه ډله به په حقه وي الحمد لله احنافو سره دامام پسی دقرائت په باره کې نص قطعی شته چې مقتدی به امام پسی هیڅ قسمه قرائت نه وایې چې اوغلی به ولاړوي.

(وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ) (۱)

ترجمه: کله چې قران شریف لوستل کېږي نو تاسو ورته غوږ ونیسي اوچپ شي ددی لپاره چې په تاسې رحم وشي.

دا ایت دلمانځه په باره کې نازل دی.

اول دلیل: عبدالله بن مسعود رضی الله عنه امامت کولو مقتدیانو څه لوستل چې کله لمونځ نه فارغ شونو و فرمایل چې ایا هغه وخت ندې راغلي چې تاسې عقل اوبوهې نه کار واخلي کله چې قران لوستل کېږي نو غوږ ورته ونیسي اوچپ شي لکه څنگه چې الله تعالی درته امر کړیدی (۲).

۱- سورة اعراف ایت ۲۰۴.

۲- تفسیر ابن جریر طبری ص ۱۰۳ ج ۹.

دوہم دلیل: ابن مسعود رضی اللہ عنہ فرمائی چہ پہ لمانخہ کي قران تہ چپ شہ لکہ چہ اللہ جل جلالہ امر کریدی (۱)۔

دریم دلیل: رئیس المفسرین عبداللہ بن عباس رضی اللہ عنہما فرمائی چہ پورتنی ایت دمقتدی لپارہ دی اودلمانخہ پہ بارہ کي نازل دی (۲)۔

خلورم دلیل: پہ نورو وختونو کي کہ شوک قران اوري او کہ نہ خو پہ لمانخہ جمعہ، اخترونو کي غور نیول لا زمی دی (۳)۔

پنخم دلیل: امام مجاہد بن جبر رضی اللہ عنہ المتوفی (۱۰۲) کي فرمائی چہ دا ایت دلمانخہ پہ بارہ کي نازل دی (پورتنی حوالہ)۔

شپیرم دلیل: دامام سعید (المتوفی ۹۰)۔

اووم دلیل: حسن بصری رضی اللہ عنہ۔

اتم دلیل: امام زہری (المتوفی ۱۲۴) کتاب القراءۃ ص ۳۷۔

نہم دلیل: امام عبید بن عمیر المتوفی ۷۴۔

لبسم دلیل: امام عطاء بن ابی رباح (المتوفی ۱۱۴) ددی دوہ اخیرنو امامانوپہ ورائدی یو واعظ تقریر کولو او دوی خپل مینخ کي خبری کولې راوي وایې چہ ماورته ووئیل تاسې ولې غور نہ نیسی او خانونہ دو عید مستحق گرزوي دواړو ماتہ وکتل اویا خبرو کي لگیا شو درې خله ماداخبرہ وکرہ پہ دریم حل یې راتہ ووئیل چہ کوم ایت ستامقصد دی هغه دلمانخہ پہ بارہ کي نازل دی (۴)۔

۱ - کتاب القراءۃ للبهیقي ص ۷۳۔

۲ - کتاب القراءۃ ص ۷۳۔

۳ - کتاب القراءۃ ص ۷۳۔

۴ - تفسیر ابن جریر ص ۱۱۰ ج ۹، ابن کثیر ص ۶۲۳ ج ۳۔

يولسم دليل: محمد بن كعب قرظي (المتوفى ۱۸۸)، مشهور تابعي دي فرمايي چي صحابه ڪرامو رضی اللہ عنہم به حضور عليه السلام پسي لمانخه ڪي قرآه ڪولو نوپدي باره ڪي پورتنې ايت نازل شو چي (وَإِذَا قُرَأَ) چي ڪله قرآن شريف لوستل ڪپري غور ونيسي (ڪتاب القراة ص ۷۲).

دولسم دليل: حافظ ابن ڪثير رحمته اللہ ديپورتنې ايت په باره ڪي دمفسرينو اقوال نقلوي اوبيا ليڪي چي وَكَذًا قَالَ الضحاکُ وَابِرَاهِيمُ النَّخَعِيُّ وَقَتَادَةُ وَالشَّعْبِيُّ وَالسُّدِّيُّ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زَيْدِ بْنِ اسْلَمَ أَنَّ الْمُرَادَ بِذَلِكَ الصَّلَاةَ (۱).

ترجمه: امام ضحاک، ابراهيم قتاده، شعبي، سدي، عبدالرحمن رحمهم الله ٿول فرمايي چي ددي ايت شان نزول لمونخ دي.

ديارلسم دليل: تفسير امام ابن جرير طبري رحمته اللہ ددي ايت په باره ڪي دمفسرينو اقوال نقلوي اوبيا ليڪي چي مراد دي ايت نه لمونخ اوخطبه ده (۲) نومعلومه شوه چي پورتنې ايت دلمانخه په باره ڪي نازل شوپدي ڪله چي امام پسي ولاړ وي نوغلي اوچپ ودريري نور تفاسير، لکه معالم التنزيل ص ۲۲۳ ج ۳، ڪشاف ص ۵۳۳ ج ۱، بيناوي ص ۳۰۸، ابن ڪثير ص ۲۲۳ ج ۳، ابوالسعود ص ۵۰۳ ج ۴، روح المعاني ص ۳۳ ج ۹. نو دالله ﷻ صفا بنڪاره واضحه ڪم اوامردي چي ڪله په مانخه ڪي امام قرائت ڪوي نو تاسي چپ اوسي.

۱- ابن ڪثير ص ۲۸۱ ج ۲.

۲- تفسير ابن جرير ص ۱۱۲ ج ۲.

احادیث: دقران شریف نہ وروستہ دحجت اودلیل بہ باب کہی دتولو مسلمانانو پہ نزد ااحادیثو مقام دی کومہ مسئلہ چہی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم پہ قول اوفعل کہی بیان کری وی نور زیات تشریح اوتفصیل تہ ہیخ حاجت نلری غیر مقلدین (وہابیان) دخپلو کاغذونو اورسالو دلاری دعوامو پہ ذہن کہی داغورخوی چہی گویا احناف دااحادیثونہ خلاف روان دی راخہی گورو چہی پہ دغہ مسئلہ کہی احنافو سرہ خومرہ احادیث دی۔

اولہی حدیث: ابو موسیٰ اشعری رضی اللہ عنہ فرمایا چہی **خَطْبَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَعَلِمْنَا سُنَّتَنَا وَبَيْنَ لَنَا صِدَائِنَا فَقَالَ إِذَا كَبَّرَ الْإِمَامُ فَكَبِّرُوا وَإِذَا قَرَأَ فَأَنْصِتُوا (۱)**۔

ترجمہ: نبی صلی اللہ علیہ وسلم مونبر تہ بیان وکر او دسنت تعلیم یہی را کہ اودمانخہ طریقہ یہی را ونبودہ اوبیایہی وفرمائل چہی کلہ امام تکبیر وواہی نوتاسوہم تکبیر وواہی اوچہی کلہ امام قراۃ وایہی نوچپ شی۔ حدیث نہ صفا معلومیبری چہی امام پسہی قرائت نشتہ ہفہ کہ جہری لمونخ وی او کہ سری۔

دوہم حدیث: ابو موسیٰ رضی اللہ عنہ فرمایا چہی نبی علیہ السلام مونبر تہ بیان وکر اودسنت تعلیم یہی را کہ اوبیایہی وفرمائل چہی **وَإِذَا كَبَّرَ الْإِمَامُ فَكَبِّرُوا وَإِذَا قَرَأَ فَأَنْصِتُوا (۲)**۔

۱- صحیح مسلم شریف ص ۱۷۴ ج ۱ مسند احمد ص ۴۹۵ ج ۱، صحیح ابوعوانہ ص

۱۳۳ ج ۲، ابن کثیر ص ۲۸۰ ج ۲۔

۲- ابوعوانہ ص ۱۲۳ ج ۲، ابوداؤد ص ۱۴۰ ج ۱۔

ترجمه: کله چې امام تکبير ووايي نو تاسو هم تکبير ووايئ امام قرائت کوي نو چپ شي.

دريم حديث: ابو موسی اشعري رضی الله عنه فرمايي چې قال رسول الله ﷺ اِذَا قَرَأَ الْإِمَامُ فَأَنْصِتُوا وَإِذَا قَالَ غَيْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ فَقُولُوا آمِينَ (۱).

ترجمه: رسول الله ﷺ فرمايي چې کله امام قرائت وائي تاسو چپ شي او چپ کله غير المغضوب تراخيره ووايي نو تاسو امين ووايي. ددې ټولو صحيح رواياتونه صفا معلومه شوه چې دامام کار قرائت دی او دمقتدي کار خاموش او چپ کېدل دی که جهري وي او که سري.

داسې ئي ندي وټيلې چې کله امام جهر کوي بلکې داسې فرمايي چې قرائت کوي او ددې روايت نه صفا معلومېږي چې دامين نه مخکې چې امام کوم قرائت کوي او مقتديان غلي وي هغه سورة فاتحه ده يعنې چې کله امام سورة فاتحه لولي تاسو چپ اوسې. پورتنې حديث ته لاندېنوا مانو صحيح وټيلی.

امام احمد، امام مسلم، امام نسائي، ابن جرير، ابن حزم، منذري، ابن کثير، اسحق بن راهويه، ابن حجر، ابن خزيمه، ابوزرعه، ابن قدامه، ابن تيميه، ابوعوانه رحمهم الله.

خلورم حديث: ابو هريرة رضي الله عنه فرمايي چې رسول الله عليه السلام و فرمايل چې اِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُوتَمَّ بِهِ فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا وَإِذَا قَرَأَ فَأَنْصِتُوا (الحديث). (۲).

۱- ابوعوانه ص ۱۲۲ ج ۲.

۲- نسائي ص ۱۰۷ ج ۱.

ترجمه: امام ددې لپاره مقرر دی چې تابعداري وشي کله چې امام تکبیر ووايي نوتاسو هم تکبیر ووايي او کله چې امام قرائت لولي نوچپ شي.

ددې حديث نه هم معلومه شوه چې په ټولو لمونځونو کې دامام وظيفه قرائت دی اودمقتديانو وظيفه چپ کېدل دی.

پنځم حديث: انس بن مالک رضي الله عنه روايت دی چې: **أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِذَا قَرَأَ الْإِمَامُ فَانصِتُوا** (۱).

ترجمه: نبی عليه السلام و فرمايل چې کله امام قرائت کوي نوتاسو چپ شي. شپږم حديث: دابوهريرة رضي الله عنه په روايت اوږد حديث دی نبی عليه السلام پسې يوصحابي قرائت لوسته چې کله لمونځ خلاص شو نونبی عليه السلام و فرمايل چې چاماپسې قرائت کولو صرف يوصحابي عرض وکړ چې ماحضور منع کړ لو نوټول صحابه کرام رضی الله عنهم قرائت نه منع شو. (۲).

اووم حديث: ابوهريرة رضی الله عنه فرمايي چې حضور عليه السلام و فرمايل چې **كُلُّ صَلَاةٍ لَأُقْرَأَ فِيهَا بِأَمِّ الْكِتَابِ فَهِيَ خِدَاجُ الْأَصْلُوهِ خَلْفَ الْإِمَامِ** (۳).

ترجمه: هر لمونځ کې چې الحمد لله ونه لوستل شي هغه ناقص دی مگر هغه لمونځ چې امام پسې وي په هغه کې به الحمد لله نه وايي.

۱ - كتاب القراءة لليهقي ص ۹۲.

۲ - موطا مالك ص ۲۹، ۳۰، ابوداود ص ۱۲۰ ج ۲.

۳ - مغني ص ۶۰۶ ج ۱ شرح مقنع ص ۱۲ ج ۲، كتاب القراءة لليهقي ص ۱۳۵.

ددی حدیث نه صفا معلوم ٿيڻي چڻي کومواحدیثو کي دالحمد لله
دلوستو ذکر دی هغه دامام اومتفرد لپاره دی نه دمقتدي لپاره.

اتم حدیث: جابر بن عبدالله فرمائي چڻي نبي عليه السلام و فرمايل
چڻي: مَنْ كَانَ لَهُ اِمَامٌ فَقَرَأَهُ الْاِمَامُ لَهُ قِرَاءَةً (۱)

ترجمه: جابر (رضی الله عنه) فرمائي چڻي ڇوڪ امام لري نودامام قراة
دمقتدي قراة دی ابوداود رحمہ الله فرمائي چڻي نبي عليه السلام نه
پوڻبتنه وشوه چڻي په هر لمانئحه کي قرائت دی نو نبي عليه السلام و
فرمايل چڻي هو يوانصاري صحابي ووئيل چڻي بيا خو قرائت لازمي شو؟
نبي عليه السلام ته زه دتولو خلکونه زيات نزدی ووم نبي عليه السلام و
فرمايل چڻي زه پدي پوهيڙم چڻي دامام قرائت دمقتدي لپاره کافي وي.
(۲)

دصحابه ڪرامورضى الله عنهم اقوال

+ ۱. امام عبدالرزاق دموسى بن عقبه رضي الله عنه نقلوي چڻي: اَنَّ اَبَا بَكْرٍ
وَعُمَرُو عُمَانَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْقِرَاءَةِ خَلْفَ الْاِمَامِ (۳).

ترجمه: ابوبڪر، عمر، عثمان رضي الله عنه به دقرايت خلف الامام نه خلڪ منع كول.

+ ۲. اَنَّ عُمَرَ بْنَ الْاَخْطَابِ رضي الله عنه قَالَ لَيْتَ فِيَّ فَمِ الَّذِي يَقْرَأُ خَلْفَ

الْاِمَامِ حَجْرًا (موطامحمد صلى الله عليه وسلم ۹۸).

ترجمه: عمر رضي الله عنه به فرمايل چڻي ڪاش دهغه چاپه خوله کي تيڙي شي
ڇوڪ چڻي امام پسي قرائت وايي.

۱ - فتح القدیر ص ۱۳۹ ج ۱ مسند احمد.

۲ - دارقطنی ص ۱۲۶ ج ۱، نسائی ص ۱۰۷ ج ۱.

۳ - عینی ص ۶۷ ج ۳، اعلاء السنن ص ۸۵ ج ۴.

۳ + اَنْ ابْن مسعود رضي الله عنه لَيْتَ الَّذِي يَقْرَأُ خَلْفَ الْإِمَامِ مُلَى فَوْهَ قَالَ

تُرَاباً (ترجمه: ابن مسعود رضي الله عنه فرمائي چي کاش دهغه چاخوله دخاورونه ډکه شي خوک چي امام پسې قرائت لولي.

۴ ابن عباس رضي الله عنه نه پوښتنه وشوه چي ايا امام پسې قرائت ووايم هغه و فرمايل چي نه.

۵ عبدالله بن عباس رضي الله عنه نه پوښتنه وشوه چي بعض خلک دمازيگر اوماسپښين په مانځه کې امام پسې قرائت وايي ايا داصحيح ده؟ ابن عباس رضي الله عنه و فرمايل چي که ځمپه دوی زور رسيدلي، نومابه دوي نه ژبي غوڅي کړي وې دني عليه السلام قرائت به ځمونږ لپاره قرائت وو اودني صلي الله عليه وسلم چپتيا به ځمونږ لپاره چپتيا وه. (۱)

۶ + اثر او قول زيد بن ثابت رضي الله عنه قَالَ لَأَقْرَأَ مَعَ الْإِمَامِ فِي شَيْءٍ (۲)

۷ + زيد رضي الله عنه فرمائي چي دامام سره په هيڅ لمانځه کې قرائت نشته (جهري وي او که سري).

۸ + اثر او قول د عبدالله بن عمر رضي الله عنه او جابر رضي الله عنه دى دواړو نه پوښتنه وشوه چي ايا امام پسې قرائت شته دواړو عرض وکړو چي په هيڅ لمانځه کې امام پسې قرائت نشته. (۳)

۹ + اثر انس رضي الله عنه وَوَدِدْتُ أَنْ الَّذِي يَقْرَأُ خَلْفَ الْإِمَامِ فِي فِيهِ جَمْرَةٌ (۵) ترجمه: زه خوښوم چي خوک امام پسې قرائت وايي دهغه په خوله کې

۱ - طحاوی ص ۱۰۷ ج ۱، جوهرالنفی ص ۱۲۹ ج ۱.

۲ - طحاوی ص ۱۲۱ ج ۱.

۳ - نسائی ص ۱۱۱ ج ۱، مسلم ص ۲۱۵ ج ۱، ابوعوانه ص ۲۰۷ ج ۲.

۴ - طحاوی ص ۱۲۹ ج ۱، زبلی ص ۱۲ ج ۲، موطا مالک ص ۲۹، دارقطنی ص ۱۵۴.

۵ - جزء القراءة للبخاري ص ۱۱ موطا امام محمد ص ۹۸.

سکروپتہ وی درنو لوستونکو په لنډډول موستاسې په خدمت کې دقران، احادیث، تفاسیرو، دصحابه کرامو رضی اللہ عنہم اقوال اوحوالی نقل کړي دفریق مخالف د دلائیلو تحقیق اوخیرنه موونه کړه دزیاتې خیرنې لپاره په دغه موضوع دعلامه سرفراز خان صفدر رحمۃ اللہ علیہ کتاب احسن الکلام کتل ضروري دي اودلېر تحقیق لپاره دبنده رساله اَلذُّكْلَامِ دکتني وړ ده.

دالحمد لله نه روسته امین وئیل سنت دي

دابوهریره رضی اللہ عنہ حدیث: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا آمَنَ الْإِمَامُ فَأَمِنُوا فَأَمِنَ مَنْ وَافَقَ تَأْمِينَهُ تَأْمِينِ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ (۱).
ترجمه: نبی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمائی چې کله امام امین وواځی نو تاسو هم امین وواځی دچا امین چې دملائکو دامین سره یوځائی شی نوالله عَلَّمَهُ شی منځني گناهونه بښي.

امین پتې ویل سنت دي

د احنافو دلائل په پتې لوستو دامین

امال دلیل الا اول من القرآن الکریم:

دمقدمه اوتمهید په طور داخبره لیکم چې حضور ﷺ حضرت معاذ بن جبل رضی الله عنهما ته لیږه نوورته وفرمائیل چې (بِمَاذَا تَقْضِي يَا مَعْزَدُ قَالَ بَكِتَابِ اللَّهِ قَالَ فَإِنْ لَمْ تَجِدْ قَالَ فَبِسُنَّتِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ فَإِنْ لَمْ تَجِدْ قَالَ أَجْتَهْدُ بِرَأْيِي إِلَى آخِرِ الْحَدِيثِ) نوددی حدیث اوداسې بی شمیره احادیثونه معلومیږي چې مسئله به اول په قران شریف کې گورو کچیرته موبیانه مونده او یا قران اوحدیث کې صراحتاً اوبنکاره حکم موجودنه وی نو د قران اوحدیث نه به مسائل راوبا سو اواستتباط به کوو ځکه چې هره مسئله صراحتاً نه په قران کې شته اونه په حدیث کې اوداخبره بدهی اودلمر په شان بنکاره ده پدې کې بحث نه کوو ددغه حدیث په بنا مسئله دامین دجهر په قران کې شته اوکه نه؟ هوداخبره بنکاره ده چې دامسئله په قران کې شته.

څمونږه مدعا داوه چې امین بالسر افضل اوغوره دی اوبالجهر جائز اوغیر اولی دی اودادجمهور صحابه مذهب دی (کَمَا بَيْنَ).

مونږه وایو امین دعاده اودعابالسر اوبالاحفاء اویته وئیل پکاردی دوه مدعاگانې اودوه خبری دی (۱) چې امین دعاده (۲) اودعایتیه وئیل پکاردی نه بالجهر اوبه زوره هرچې اثبات داوولی مدعی چې امین

دعاده نوداپه قران او حدیث ثابتہ خبره ده او هیڅوک ترینه انکارنشی کولی وَالْأَفْعَلِيهِ الْأَدْلِهِ مِنْ الْقُرْآنِ وَالسُّنَّةِ عَلَى عَدَمِ دُعَائِيهِ (۱) دلغت په اعتبار سره دایوه دعائیه کلمه ده اودمعانی لغویه لپاره داهل لغت بیان هم دلیل کیدیشی اگر که بل دلیل نه وی سره ددینه چې ددعائیت دامین لپاره نور دلائل هم شته چې پوره تفصیل ئی ذکر کوو.

امین دعاده: (۳) ایت القرآن دلیل سوره یونس ایت ۸۹، قَدْ أُجِيبَتْ دَعْوَتُكُمْ (ترجمه) یقینا قبوله شوه دعادستاسو دواړو (یعنی دموسی او هارون عليهما السلام) تفاسیر ددی ایت لاندې لیکي چې كَانَ مُوسَى يَدْعُو وَهَارُونَ يُؤْمِنُ فَسَمَّا هُمَا اللَّهُ دَاعِيَيْنِ (۱) (قال ابوالعالیه وعکرمه ومحمد بن کعب بیع بن موسی ذکره مثل مافی القرطبی).

نوالله تعالی ددعانسبت دواړوته وکړو او حالانکه دعایواوخی موسی عليهما السلام کوله او هارون عليهما السلام پری امین وئیلو ددې نه معلومه شوه چې په دعایمین وئیل هم دعاده نوددی ایت نه ثابتہ چې امین دعاده نودهارون عليهما السلام امین درب العالمین په نزد دعاه.

(۳) د کتابونونه دا خبره ثابتہ ده چې امین دعاده امام بخاری رحمته الله علیه په خپل صحیح کې لیکي چې (وَقَالَ عَطَاءٌ آمِنٌ دُعَاءُ) (۱) (وَرَوَى عَنْ ابْنِ مَرْذُوقٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ الْآمِنُ خَاتَمُ رَبِّ الْعَالَمِينَ عَلَى عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ) (الحدیث) (أَخْرَجَهُ الْحَافِظُ

۱ - قرطبی ص ۹۱ / ج ۱

۲ - بخاری ص ۱۰۷ / ج ۱

ابن کثیر، فی تفسیره (۱) ددی حدیث نه هم معلومیبری چه امین دعاء ده نودعائیت دامین دقران اوحدیث نه ثابت شو.

سوال: چې هر کله دعابالسر اوپته افضل اوغوره ده نوفاتحه خوهم دعاده اویونوم ددی هم دعاء المسئله ده نوبیا داهم بالسریپت وئیل افضل اوغوره دی

جواب: منو چې دعاده وافضل الدعاء ده خوداترینه مستثنی ده په دلائلو قرانیه اوسنت سره حکه چې احادیثونه داثابته ده چې فاتحه به جهراً اوئی اوعلت داستثنی بی شماره احادیث دی.

سوال: چې امین ترینه هم مستثنی دی

جواب: چې علت داستثنی شه شی دی اودلیل داستثنی شه شی دی کوم حدیث یاایت شته دی؟

سوال: چې هو دلیل اوعلت داستثنی شته دی هغه حدیث دسفیان رضی الله عنه دی چې مخکې تفصیلابیان شو.

جواب: چې هغه حدیث علت داستثنی نشی کیدی لِمَا ذَكَرْنَا مِنْ الْجَوَابَةِ مِنْهُ تَفْصِيلاً فَلَا نُعِيدُهُ ثَانِيًا وَالْجَوَابُ الْقَوِيُّ دهنه جواباتوله امله چې مخکې تفصیلابیان شو اوقوی جواب داچه حدیث دسفیان رضی الله عنه منسوخ دی په حدیث دشعبه رضی الله عنه اووجه دنسخ ئی داده چې دسفیان ثوری رضی الله عنه اوحتی دسفیانینو مذهب امین بالاخفاء دی.

نوراوی عمل په خلاف دخپل حدیث کوی نودادلایل دمنسوخیت ددی حدیث دی ددی تفصیل به وروسته راشی.

سوال: چي دهارون عليه السلام امين (خارج الصلوة اوبهر دمانحه نه وه
فَلَا يُسْتَدَلُّ) به جواب: چي حمونبره مدعي ددي نه ثابتوو چي امين دعاء
ده اثبات داخفائيت في الصلوة ترينه نه ثابتوو

سوال: چي هارون عليه السلام خوامين بالجهر وئيلي دي

جواب: اوبيا كه ثابتته هم شي نومونبره وايو چي هغه خارج الصلوه يعني
بيرون دمانحه نه دي او حمونبره مدعي داخل الصلوة ده سوال: چي
موسى عليه السلام دعاكوله اوپه زوره ئي كوله حكه هارون عليه السلام اوريده
او امين ئي پري وئيلونودعاكه بالسروي اوپته نوموسى عليه السلام به كوله
جواب: مونبره خبره په نفس جواز كي نه كوو په زوره هم رواده بلكه
افضليت كي خبره كوو اودغه افضليت كيديشي دده په دين كي نه وه
او حمونبره په دين كي شته قران او حديث پدي كواه دي لكه چي بيان
شو سوال: چي حديث دسفيان رضي الله عنه په افضليت او غوراوي دجهر
دلالت كوي قلنا دسفيان رضي الله عنه حديث منسوخ دي بِحَدِيثِ الشُّعْبَةَ
وَبِعَمَلِ نَفْسِهِ لِأَنَّهُ عَمِلَ بِالْإِخْفَاءِ وَعَمَلَ الرَّأْيِ بِإِخْلَافِ حَدِيثِهِ دَلِيلٌ
عَلَى نَسْخِ رِوَايَتِهِ.

دليل په دعائيت د امين: ابن خزيمة رضي الله عنه روايت كوي چي عَنْ أَنَسِ بْنِ
مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ أَنْ اللَّهُ أَعْطَانِي التَّامِينَ وَلَمْ يُعْطَهُ أَحَدًا مِنَ النَّبِيِّينَ
قَبْلِي إِلَّا أَنْ يَكُونَ اللَّهُ قَدْ أَعْطَاهُ هَارُونَ يَدْعُو مُوسَى وَهَارُونَ يُؤْمِنُ.

ترجمه: رسول الله ﷺ فرمائي چي الله ماته امين را كړيدي اومانه
مخكي دهارون عليه السلام نه غير هيخ پيغمبر ته امين ندي ور كړي
موسى عليه السلام دعاكوله او هارون عليه السلام پري امين وئيلو دتولو تفاسيرونه

معلومیږي چې امین دعاده نوډپورتني دلایلو نه دلمر په شان واضحه شوه چې امین دعاده.

دقران پاک ددې ایت دتفسیر نه ثابتته شوه چې موسی علیه السلام کله دعا غوښته نوهارون علیه السلام بالکل خاموش اوچپ اومتوجه وه موسی علیه السلام چې کله دعاء ختم کړ له نوهارون عليه السلام امین وویل و الله ده ته دعاء کوونکی وفرمایل، دغه شان هر کله چې اهل سنت امام سورة فاتحه لولی اومتقدي دهارون عليه السلام په شان خاموش اومتوجه وي کله چې امام سورة فاتحه ختمه کړی نومقدي امین وایي نودغه فاتحه د دواړو دطرفه شماريږي لکه څنگه چې په حدیث کې دې چې **أَنَّ قِرَاءَةَ إِمَامٍ لَهُ قِرَاءَةٌ** چې امام قرائت دمقدي لپاره هم وي، (تفسیر ابن کثیر) نو اوس دغیر مقلدینو داشور اوغوغا او انګولا چې دمقدي لمونځ بلافاتحه دی دالله اود نبی صلى الله عليه وسلم دارشاد نه بغاوت دی.

(دقرائت خلف الامام په باره کې دبنده تالیف الذالكلام في ترك القراءة خلف الامام وگوري) هر کله چې داخبره ثابتته شوه چې امین دعاء ده نو اوس داخبره ثابتوو چې اصل په ذکر اودعاء کې اخفاء وي.

مدعي چې دعاء په پټه وي. مونږه په دلیل کې دټولو نه اول نمبر قران مجید بیا احادیث شریف وړاندې کوه اوبیا دخلفاء راشدینو تعامل.

اولی دلیل: الله فرمائي چې **أذْعُوَارَبَّكُمْ تَضْرَعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ** (الاعراف)

ترجمه: دعاکوي دخپل پروردگار نه په عاجزی اوخفیه (روسره) یقیناً الله جبار نه خوښوی زیاتی کوونکی،

تشریح: حضرت زید بن اسلم ددی ایت په باره کې فرمایي چې
 اَلْاَعْتِدَاءُ الْجَهْرُ يَعْنِي دتیریدو مطلب دادی چې په اوچت اواز سره دعاء
 وکړي یعنی په رواواز سره دعاء کوونکی الله ﷻ ته محبوب دی او په
 اوچت اواز سره دعا کوونکی الله نه خوښوي.

دویم دلیل: د نبی ﷺ په خدمت کې یو باندې چې حاضر شو او عرض یې
 وکړو چې یا رسول الله: الله مونږه نه لرې دی چې په اوچت اواز سره
 ورته غږ وکړو او که نژدې دی چې په رو دعاء وکړو نو الله ﷻ دا ایت
 نازل کړو چې **وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أِه (الایه)**.

ترجمه: که چېرته تپوس وکړي تانه بندګان زما په باره زما کې نو
 ورته ووايه چې زه نژدې یم نوددې نه معلومه شوه چې الله نژدې دی
 دهغه نه په رواواز سره دعاء غواړي.

دریم دلیل: الله دسوره مریم په ابتداء کې په حضرت زکریا عليه السلام باندې
 درحمت نازلولو په باره کې فرمایي الله ﷻ په زکریا عليه السلام باندې خپل
 خصوصي رحمت ددې وجه نازل کړو چې ده په رواوقلاره دعا کوله
ذِكْرُ رَحْمَةِ رَبِّكَ عَبْدَهُ ذَكَرِيَّا إِذْ نَادَى رَبَّهُ نِدَاءً خَفِيًّا (مریم) ددې ایت نه
 هم معلومه شوه چې په رو دعاء کوونکي باندې دالله خصوصي رحمت
 نازلېږي.

څلورم دلیل: الله ﷻ فرمایي چې **وَإِذْ كُرُ رَبِّكَ فِي نَفْسِكَ (اعراف)** یعنی
 الله په زړه کې یاد وه

پنځم دلیل: حضرت ابوموسی اشعري رضي الله عنه فرمایي چې کله نبی
ﷺ دهجرت په اوم کال غزوه خیبر ته ووتلو نو خلک یومیدان ته
 ورسیدل هلته خلکو په اوچت اواز سره تکبیر یعنی الله اکبر شروع کړو

نونبی ﷺ خلکو ته وفرمايل چي په خان نر مي وکړي تاسو گونگا او غايب ته چغي نه وهي تاسو هغه ذات ته چغي وهي چي اوريدونکی اونزدي دی او هغه تاسو لره ويني (بخاري شريف مسلم شريف)

شپږم دليل: حضرت سعد بن ابي وقاص رضي الله عنه فرمايي چي نبي ﷺ وفرمايل چي خَيْرُ الذِّكْرِ الْخَفِيُّ وَخَيْرُ الرِّزْقِ مَا يَكْفِي (الحديث) ژباړه: بهترين ذکر هغه دی کوم چي په روايت وي او بهترين رزق هغه دی چي په ضرورتو کې کافي شي (۱)

اووم دليل: حضرت عايشه رضي الله عنها فرمايي چي نبي ﷺ هغه لمانځه ته چي دکوم لپاره مسواک ووهل شي په هغه لمانځه چي مسواک نه وي وهل شوی اويا ۷۰ چنده فضيلت ورکوي اونبي ﷺ وفرمايل چي هغه ذکر چي پت وي اويا چنده دی او فرمايي چي کله د قيامت ورځ شي او الله ﷻ مخلوق د حساب لپاره جمع کړي اود اعمالو ليکلو اوجمع کولو فرستي راشي الله ﷻ به هغه فرشتو ته ووايي چي ايا دغه انسان کوم نیک عمل باقي پاتی شوی دی، نو فرستي به عرض وکړي چي ای الله ﷻ مونږه څه شي ندی پريښی دهغه شيانو نه کوم باندي چي مونږه پوه شو او کوم چي مو محفوظ کړیدی، مگر ټول مواحاطه کړو اوجمع مو کړو او ومولیکلو او شمار مو کړو نوالله ﷻ به دغه انسان ته وفرمايي چي ستاماسره يو پت شي دی ته هغه نه پيژني او معلوم درته ندی اوزه دهغه بدله تاته در کوم او هغه ذکر خفي دی، (أَخْرَجَ أَبُو يَعْلَى قَالَ الْهَيْثُمِيُّ فِيهِ مَعَاوِيَةُ بْنُ يَحْيَى الصَّدْفِيُّ وَهُوَ ضَعِيفٌ، مَجْمَعُ الزَّوَائِدِ).

اتم دلیل: قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ بَيْنَ دَعْوَةِ السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ سَبْعُونَ
 ضِعْفًا وَلَقَدْ كَانَ الْمُسْلِمُونَ يَجْتَهِدُونَ فِي الدُّعَاءِ وَمَا يَسْمَعُ لَهُمْ صَوْتٌ
 وَكَانَ هَمْسًا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ رَبِّهِمْ (معالم التنزيل)، حضرت امام حسن بن
 علی و فرماییل چې دپتی اوبنکاره دعاء په مینخ کې اویا درجې فرق دی
 اویقیناً مسلمانان په دعاء کې کوشش کوي، یعنی دپتولو، او اواز به
 د دوی نه اوریدل کیده، بس دوی به دعاء دالله ﷻ اویا مینخ کې
 پته ساتله معلومه شوه چې ټولو صحابه کرامو ﷺ اوتابعینو رحمهم الله
 په دعاء کې نهایت اخفاء کوله اوس دقران اوسنت نه ثابتہ شو دالله
 حکم دادی چې دعاء په روکوه الله ﷻ په زوره دعاء کوونکی نه
 خوبنوي دالله ﷻ رحمت په هغه دعاء کوونکی باندي نه نازلېري چې
 اوچت اوازباندي دعاء کوی وجه داده چې شاید دوی الله کوونکی او
 غایب گهي، اودرودعاء کوونکی ثواب اویا چنده دی، اوس یوسری
 چې یوه روپی گهي اوبل سری اویا وکتی نوتاسوبه کوم یو خوبنوي
 ددلیل خلاصه:

امین دعاء ده (دپه قران اوحديث سره اولغت سره ثابتہ شوه) (صغری)
 اوبه دعاء کې اصل اخفاء ده (داهم په قران اواحاديثو سره ثابتہ شوه) (کبری)
 چې اصل په امین کې اخفاء ده (نتیجه) (وهوالمطلوب)
 اوس ددې دلیل داجواب کیدای شي چې غیر مقلدین ددلیل اولنی
 مقدمه ماته کری اوبه قران اوحديث اولغت سره داثابتہ کری چې
 امین دعاء نده.

اویا ددلیل دویمه مقدمه ماته کری چې په دعا کې اصل اخفاء
 اویا ددلیل اولنی بلکه دقران اوحديث اوجماع د صحابه کرامو ﷺ نه

داثابته کړي چې اصل په دعاء کې اخفاء نده بلکه جهر دی ورنه ددلیل د دواړو مقدمو تسلیمو لو او منلو نه بعد دهغې دنتیجې نه انکار کول داسې دي چې دوه اودوه وي اوڅلورنه منی.

حقیقت دادی چې ددلیل مقدمات منل اودهغې دنتیجې نه انکار کول داسې جهالت دی، لکه چې یوماشوم قاعده ویلو وخت کې هجاء صحیح وایي لیکن تلفظ غلط کوي لکه دچاقو هجاء صحیح کوي چاقو اوتلفظ داسې کوي چې ټوپک دغه وجه ده چې لوي نه لوي شوا فع هم دې دلیل ته تسلیم شویدی اودشوا فع مشهور منطقي اومناظر امام فخرالدين رحمته الله علیه هم وسله غورزولی ده او وایي چې دامام اعظم رحمته الله علیه زبردست دلیل دی.

فایده اولي: دقران پاک ددغه ارشاداتو او روایاتونه دلمانځه دباقي اذکارو پټ لوستل هم ثابت شو، ددې وجه نه ټول اهل السنه والجماعة ثناء، تعوذ، تسمیه، تکبیرات دانتقالاتو، تسبیحات درکوع اوسجدي، تشهد، درودشريف اودعاء په رو وایي.

فایده ثانیه: اصل قاعده داده چې دعا اوزکرپه رو ویل پکار دي ځکه چې الله جل جلاله دزړه دبیخ نه هم ممبر دی البته په ځینو اذکارو کې دالله جل جلاله دیادولو سره انسانانو ته اطلاع رسول هم مقصود وي اوانسان دزړه اواز نه اوري ددغې وجه نه انسانانو ته داوریږدو دپاره اواز اوچتول پکار دی لکه څنگه چې اذان کې انسانان رابلل مقصودوی په اقامت کې مقتدیانوته بنودل مقصود وی امام دانتقالات تکبیرونه اوسلام په اوچت اواز سره وائی ځکه چې مقتدیان خبرول مقصود وی لیکن مقتدي اوڅان له مونځ کوونکی دپاره دخبرور کولو ضرورت نه وی ددی وجه نه په رواپټ وئیل کیږي.

له احادیثوڅخه دا حنفودلائل

لومړی حدیث: دشعبه د وائل بن حجر رضی الله عنه چې سند او متن په لاندی ډول دی حدثنا، یحیی بن سعید، و عبدالرحمن بن مهدی قالنا شعبه عن سلمه بن كهیل عن حجر ابی العنابس عن علقمه بن وائل عن آیهه قال سمعتُ النبی صلی الله علیه و آله قرأ غیر المغضوب علیهم ولا الضالین وقال آمین فحفظتُ بها صوتُهُ (الحدیث)

ترجمه: حضرت وائل رضی الله عنه فرمائی چې ما د نبی صلی الله علیه و آله نه غیر المغضوب علیهم ولا الضالین واوریده او امین ئی په پټ اواز وئیلو. (۱) قال الحاکم حدیث صحیح الاسناد، مسند ابی یعلی الموصلی، الطبرانی فی معجمه، رواه دارقطنی، و الحاکم، او په روایت دده کې داسې دی چې شعبه عن سلمه بن كهیل عن حجر بن العنابس عن علقمه بن وائل عن آیهه اه اخفی بها صوتُهُ دغه الفاظ په روایت د دارقطنی کې هم دی.

اعتراضات د مخالفینو په حدیث دشعبه رضی الله عنه

او وجوه ترجیح د حدیث د سفیان رضی الله عنه او د هغې نه جوابات.

امام ترمذی رضی الله عنه په حدیث دشعبه رضی الله عنه څلور اعتراضات کړیدی درې په ترمذی شریف کې دی او څلورم په علل کبری کې ذکر دی پنځم اعتراض ابن عبدالهادی په التقیح کې ذکر کړیدی او څلور نور اعتراضات هم شته چې تفصیلاً به بیان شی او دغه وجوه د ترجیح

۱ - رواه الترمذی ص ۶۱ / ج ۱ و مسند امام احمد، و ابوداؤد ص ۱۳۴ / ج ۱.

د حدیث د سفیان رضی اللہ عنہ دی په حدیث دشعبه رضی اللہ عنہ مونږه تفصیلا هریوا اعتراض ذکر کوو اودهغی نه تسلی بخش او مستند جواب کووران شاء الله

اول اعتراض اصل کې دا اعتراض دامام بخاری رضی اللہ عنہ د طرفه اوچت شویدی امام ترمذی پدی قول سره ذکر کوی چې **وَ أَخْطَأْتُعْبَهُ فِیْ مَوَاضِعَ مِنْ هَذَا الْحَدِيثِ فَقَالَ عَنْ حِجْرِ أَبِي الْعَنْبَسِ وَأَمَّا هُوَ حِجْرُ بِنِ الْعَنْبَسِ وَيَكْنَى أَبَا السَّكَنِ حَاصِلُ ثِي دَاسِي دِي** : چې شعبه ددی حدیث په خوځایونو کې خطاشویدی (۱) شعبه وائی چې ابی العنابس او حالانکه دا ابن العنابس دی (۲) شعبه رضی اللہ عنہ اسم کنیه ابوالعنابس ذکر کوی حالانکه دده اسم کنیه ابوالسکن ده چې عن حجر ابی العنابس حالانکه دا حجر ابن العنابس دی نه ابی العنابس (ده دابن په ځای ابی لفظ راوړیدی اودانشته په سند کې) لکه څنگه چې سفیان رضی اللہ عنہ وائی چې حجر ابن العنابس یعنی حجر د عنابس ځوی دی پلارثی نه دی او شعبه رضی اللہ عنہ وائی چې پلارثی دی نودلته شعبه رضی اللہ عنہ خطادی د حجر اسم کنیه ابی العنابس ذکر کوی او حالانکه دده اسم کنیه ابوالسکن دی اودا اعتراض ابن قطان په خپل کتاب کې ذکر کړیدی.

جواب: داوولي حصی دا اعتراض نه جواب دادی چې ابوالعنابس او ابن العنابس د یو راوی دوه نومونه دی ځکه چې حضرت حجر رضی اللہ عنہ دنیکه نوم عنابس وه اودځوی نوم ټی هم عنابس وه دنیکه اولمسی نوم یودی اوداڅه بعیده اولری خبره نده ځکه چې په عربو کې دپلار اوځوی نوم متحد اویوشان شته دی.

اول: ددی خبری لپاره دلیل چې دا ابی العنابس دده اسم کنیه وه په خپله حدیث دحضرت سفیان رضی اللہ عنہ دی چې ذکر کړیدی امام ابوداؤد په خپل سنن کې (۱) عبارت داسې دی چې محمد بن کثیر عن سفیان عن سلمه عن حجر ابی العنابس اه.

دویم دلیل: دادی چې دسفیان دوه شاگردان دی یومحاربی او بل حضرت وکیع دده نه په ابوداؤد ص ۱۳۴ / ج ۱ ، دارقطنی ص ۱۲۸ ، ص ۲۷ / ج ۱ ، اومسند دارمی ص ۱۳۷ / ج ۱ . کې دحجر کنیت ابوالعنابس منقول دی.

درېیم دلیل: علامه ابن حبان رضی اللہ عنہ په کتاب الثقات کې تصریح کړیده پدی چې ابی العنابس او ابن العنابس یو وه دحجر دنیکه اوڅوی نوم متحدوو (۲)

دعلامه ابن حبان په کتاب الثقات کې عبارت داسې دی حجر بن العنابس ابا السکن الکوفی وهُو الَّذِي يُقَالُ لَهُ أَبُو الْعَنْبَسِ اوبیا امام دارقطنی فرمائی چې هذا صحیح اودامام عبارت دی چې وکُتِبَتْ كَاسْمِ اَبِيْهِ اه.

نودپورتنی احادیثو اوعباراتونه بدهتاملومه شوه چې دسفیان ثوری رضی اللہ عنہ اوامام شعبه رضی اللہ عنہ روایت متفق شو دواړه یوشی دی نویه روایت دسفیان کې هم کنیه ابوالعنابس ذکرده نوخطا څنگه راغله.

اوداعتراض ددوهمی حصی نه جواب دادی چې دحجر اسم کنیه ابوالعنابس هم دې اوابوالسکن هم دې دیوسړی دوه اسم کنې ده

۱- باب التامین وراء الامام ص ۱۳۴ / ج ۱.

۲- زیلعی ص ۱۷۰ / ج ۱.

اودابعیدہ خبرہ نہ دہ پہ عربو کپی دیوشخص دوه اسم کنیہ لاتعدو
لاتخصی بی شماره دی لکہ دحضرت علی رضی اللہ عنہ اسم کنیہ ابوتراب
اوابوالحسن دواہ دی

دلیل پدی چپی دادواہ اسم کنی دحجر دی قول دحافظ ابن
حجر رضی اللہ عنہ پہ التقریب کپی (۱) حافظ ابن حجر عسقلانی رضی اللہ عنہ حجر بن
العنابس حضر می ویقال ابوالسکن اه

اودویم دلیل دمحدث ابن حبان رضی اللہ عنہ قول دی پہ کتاب الثقات
کپی لیکپی چپی حجر بن العنابس ابوالسکن الکوفی وهو الذي یقال له
ابوالعنابس

دویم اعتراض: امام ترمذی رضی اللہ عنہ پدی الفاظو سرہ ذکر کوی اودی
داتہول اعتراضات دامام بخاری رضی اللہ عنہ نہ نقل کوی حکہ دی وائی چپی قال
أبو عيسى سمعتُ محمدًا بن البخاري رضی اللہ عنہ اه

اعتراض دادی وزادفیه عن علقمه بن وائل وکس فیه عن علقمه
وانما هو حجر بن عنابس عن وائل بن حجر آه اودا اعتراض ابن قطان
پہ دی الفاظونقل کوی واختلافهما ایضای اختلاف سفیان وشعبه
حيث جعل سفیان من رواية حجر عن وائل آه وجعل شعبه عن رواية
عن علقمه عن حجر عن وائل

حاصل اوخلاصہ: داعترض دادہ چپی حضرت شعبه
رضی اللہ عنہ دحضرت حجر رضی اللہ عنہ اودرسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دصحابی حضرت وائل پہ

مینح کپی علقمه ذکر کریدی حالانکہ دحضرت حجر رضی اللہ عنہ سماع بلاواسطہ دحضرت وائل رضی اللہ عنہ نہ ثابتہ ده (کما روایہ سفیان عنہ).

جواب: مونبرہ وایوچی داخل دعلقمه په مینح ددغه دوارو راویانو کپی شه عیب نہ دی حکہ چپی دحجر رضی اللہ عنہ سماع دعلقمه رضی اللہ عنہ اودوائل رضی اللہ عنہ دوارونہ ثابتہ ده اومتحققہ ده ددی دلیل دادی چپی حضرت حجر رضی اللہ عنہ په خپله فرمائی چپی ما اول حدیث الباب دحضرت علقمه نہ واخستو او شه موده بعدخما ملاقات دحضرت وائل سره اوشونوداهغه نہ می هم سمع دحدیث او کړه ددی خبری دلیل تصریح ددغه ائمه وده په خپلو کتابونو کپی (۱) دابوداؤد طیالسی عبارت د ص ۱۳۸ کپی داسی دی: عَنْ شُعْبَةَ قَالَ أَخْبَرَنِي سَلْمَةُ قَالَ سَمِعْتُ حِجْرًا أَبَا الْعَنْبِسِ قَالَ سَمِعْتُ عَلْقَمَةَ يُحَدِّثُ عَنْ وَائِلٍ وَقَدْ سَمِعْتُ عَنْ وَائِلٍ اه اوهمدارنگه ابومسلم په خپل سنن کپی کما قال العینی، نوروایت دشعبه په دوارو طریقو ثابت دی اوصحیح دی اوهیخ قدح اونقصان پکی نشته دی.

(۲) که فرضا زیادت راغی نودلته زیادت دثقه راغی اوداصول حدیث داقاعده ده چپی زیادت دثقه مقبول دی اوداعتراض (علت دترجیح زیات سخیف اوبیکاره دی حکہ چپی سماع دعلقمه دپلارنه ثابتہ ده دامام بخاری رضی اللہ عنہ په نزد هم (کما فی جزء رفع الیدین) نودتعجب خبره ده چپی دلته ددغه وجه نہ روایت مقدوح ندی اوپه امین کپی مقدوح دی اومسلم شریف کپی هم سماع ثابتہ ده دحدیث دقصا عن اودحدیث وضع

^۱ - مسند امام احمد ص ۲۰۵ / ج ۳، مسند ابو داؤد طیالسی ص ۱۳۸ / ج ۱، بیہقی ص

الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى نَهْ أَوْيَهْ نَسَائِي كَيْ پَهْ بَابِ دَرْفَعِ الْيَدَيْنِ كَيْ أَوْيَهْ خَيْلَهْ
 ترمذی تصریح کریدہ پَهْ سَمَاعِ دَعْلَقْمَهْ عَنْ أَبِيهِ فِي كِتَابِ الْحُدُودِ كَيْ
 دریم اعتراض: امام ترمذی پیدی الفاظو سره ذکر کوی چي وَقَالَ
 خَفَضَ بِهَا صَوْتَهُ، اوعلامه ابن القطان دا اعتراض پیدی الفاظو سره
 ذکر کوی چي اِخْتِلَافُ سُفْيَانَ وَشُعْبَةَ فِي اللَّفْظِ (وَهُوَ مَدٌّ وَخَفَضٌ)

حاصل او خلاصه: ددی اعتراض داده چي امام بخاری رحمته الله او امام
 ترمذی رحمته الله اوعلامه ابن القطان رحمته الله وائی چي حدیث دشعبه حکه
 راجح ندی چي ده دسفیان نه خلاف کریدی سفیان مد لفظ ذکر کوی
 او شعبه خَفَضَ نودوی وائی چي شعبه پَهْ متن د حدیث کي غلط
 شویدی چي (مَدَّ بِهَا صَوْتَهُ) پَهْ حَای (خَفَضَ) اه ذکر کوی نو وهم راغلی
 دی دشعبه نه پَهْ متن د حدیث کي غلط شویدی اصل کي (مَدَّ بِهَا
 صَوْتَهُ دِي).

جواب اول: جواب مونبره داکوؤ چي دخطافی المتن نسبت کول
 حضرت شعبه ته صحیح ندی بلکه بلا دلیل دی مونبره وایو چي
 حضرت سفیان رحمته الله پَهْ متن د حدیث کي غلط شوی دی د (خَفَضَ بِهَا
 صَوْتَهُ) (مَدَّ بِهَا صَوْتَهُ) ذکر کریدی یعنی اصل متن الحدیث (خَفَضَ
 دِي سَفْيَانَ غَلَطَ شَوْ أَوْ مَدَّئِي أَوْ ثِيلُو أَوْ مَوْنِبْرِي بَانْدِي دَلِيلْ هَمْ لَرُو
 هَغَهْ دَا چي دسفیان ثوری خپل مذهب اخفاء دامین (پت وئیل) وه
 (کما ذکرنا سابقا ونذکره لاحقاتفصیلا).

دویم جواب: چي یوهم غلط شوی ندی بلکه حدیث سفیان رحمته الله
 نه هم اخفاء مراد کیدیشی کما بینا چي دمدمحتمل دمعانی ثلاثه و
 دی د دوواولنو معناگانو پَهْ اعتبار سره معارض دی

درېم جوابد او دپاره دتطبيق دروايتينو وايو چې دا په بېلابېلو وختونو بنادي، نوبياهم ددواړو حضراتو روايتونه صحيح دي پان علي اختلاف الآوقات، دسفيان رضي الله عنه روايت تعلیمًا و دشعبه رضي الله عنه روايت مَعْمُولًا كَمَا بَيْنَا.

اوپه ابوداؤد شريف كې دا خبره صراحتا موجوده ده چې حضرت وائل رضي الله عنه په بارگه رسالت كې دوه ځله يادري ځله حاضر شوي وه نو حضور رضي الله عنه يو ځل تعلیمًا امين بالجهر وئيلي وه اوداحضرت سفيان رضي الله عنه نقل كړو په مَدْبَهَا صَوْتُهُ سره، اودويم ځل دمعمول مطابق اخفاء كړي وه اوداحضرت شعبه رضي الله عنه په خَفْضَ بِهَا صَوْتُهُ سره نقل كړو، اودليل ددي خبري قول دحافظ ابن حجر رضي الله عنه دي په فتح الباري كې چې يَحْتَمِلُ أَنْ يَكُونَ مَرَّةً سَمِعَهُ وَائِلٌ جَهْرًا ابِالْأَمِينِ وَمَرَّةً بِالسِّرِّ .

څلورم جوابد چې داخطافي المتن نسبت كول حضرت شعبه رضي الله عنه ته ندي صحيح ځكه چې ددي حديث مؤيد شته دي هغه روايت ددارقطني دي دوائل بن حجر نه قَالَ صَلَّى مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلوات الله عليه فَسَمِعْتُهُ حِينَ قَالَ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ قَالَ آمِينَ فَأَخْفَى بِهَا صَوْتَهُ.

اوبل داچې دخطان نسبت يواځي شعبه رضي الله عنه ته ځكه ندي صحيح چې ابن القطان رضي الله عنه په حديث دوائل رضي الله عنه كې اضطراب ذكر كړيدي (مِنْ أَرْبَعَةٍ وَجُوهٍ) چې داټول اختلاف دسفيان اوشعبه في المثنى وَالْإِسْنَادِ دواړو روايتونوته راجع دي نوداكوم انصاف دي چې يوازي شعبه رضي الله عنه ته نسبت كيږي دارنگه نصب الرايه ص ۳۷۰ / ج ۱.

خلورم اعتراض او وجه د ترجیح او غوراوي دروايت د سفیان او تربنه جواب

امام ترمذي رحمته الله په کتاب علل الکبری کې ذکر کړیدی کما حکا
ها الزیلعی (۱) دی وائی فقال سأل محمد بن اسماعیل هل سمع علقمة
من أبيه فقال انه ولد بعد موت أبيه بسنة أشهر.

حاصل او خلاصه دا اعتراض داده: چې د حضرت شعبه رحمته الله روایت
منقطع دی ځکه چې د حضرت علقمه سماع دخپل پلار حضرت وائل
رحمته الله نه ثابت او متحقق ندی ځکه چې حضرت وائل رضی الله عنه د حضرت علقمه
د پیدائش نه شپږ میاشت مخکې وفات شوی دي نو حدیث د شعبه رحمته الله
منقطع شونو روایت حجت نه کړزی او استدلال پری ندی صحیح.

جواب: دا اعتراض انتهائی کمزورې او لایعبابه په درجه کې دې
ځکه چې دا روایت منقطع ندی د حضرت علقمه سماع دخپل پلار
حضرت وائل رضی الله عنه نه یو ځل نه متعدد او قوی روایتونو نه ثابت ده

(۱) مثلاً جامع الترمذی ص ۱۷۵ / ج ۲ ، باب ما جاء فی المرأة اذا
استكرهت علی الزنا، دلته امام ترمذی فرمایې چې حجر بن وائل
سمع من أبيه اه اودده دروايت دنقل کولونه بعد فرمایې چې (حدیث
حسن صحیح).

(۲) امام بخاری رحمته الله په خپل تصنیف لطیف جزء رفع الیدین کې
سماع د علقمه خپل پلار نه ثابت کړیده.

(۳) امام مسلم رحمته الله په صحيح مسلم کې په دوه حايونو کې يوقصاص اودويم په حديث وضع اليمنى على اليسرى نه لاندې پدي عبارت سره سماع دعلقمه دخپل پلارنه بيان کړيدى (حَدَّثَهُ أَنَّ أَبَاهُ حَدَّثَهُ)

(۴) امام نسائي رحمته الله نه په (ص ۱۱۹) رفع اليدين کې داسې عبارت منقول دى (علقمه بن وائل قال حَدَّثَنِي أَبِي).

(۵) امام ابوداؤد طيالسي (ص ۱۳۸) په خپل مسند کې.

(۶) امام احمد په خپل مسند ۲۰۵ ج ۲ کې دحضرت علقمه سماع دخپل پلارنه په شدومداوقوى ته کو سره ثابته کړيده داخبره مونږه دمخکني اعتراض په جواب هم کې ثابته کړيده.

فائده: دحضرت وائل رضي الله عنه دوه زامن دى (۱) علقمه رحمته الله (۲)

عبدالجبار رحمته الله، عبدالجبار رحمته الله دعلقمه رحمته الله نه په عمر کې ډير وړو کې وه اودغه عبدالجبار دوائل دوفات نه شپږ مياشتي بعد پيداشوى

دى دغه خبره امام ترمذى رحمته الله (۱) داسې نقل کوي علقمه بن وائل أَكْبَرُ مِنْ عَبْدِ الْجَبَّارِ بْنِ وَائِلٍ لَمْ يَسْمَعْ مِنْ أَبِيهِ وَلَا أَدْرَكَهُ يُقَالُ إِنَّهُ وُلِدَ

بَعْدَ مَوْتِ أَبِيهِ بِسِتَّةِ أَشْهُرٍ د امام ابوداؤد دتحقيق موافق دعبدالجبار ولادت هم حضرت وائل په ژوند کې شوى دى ليکن دحضرت

وائل رحمته الله دانتقال په وخت کې ډير کمسن او کم عمره وو امام

ابوداؤد رحمته الله دحضرت عبدالجبار رحمته الله دا قول نقل کوي چې كُنْتُ

غُلَامًا لَا أَعْقِلُ صَلَوَةَ أَبِي، يعنى زه ماشوم وم دپلار په مونتخ نه پوهيدم.

دتعجب خبره ده: چې کله خبره د دوی د فائدي شي نو بيا سماع دعلقمه عليه السلام ثابته وي او کچيرته خبره په نقصان تماميږي نو بيا که سماع ثابته هم وي نو قول *تَسَامُحًا* اوسترگي پتوولو سره په عدم سماع کوي په خپله دامام ترمذي عليه السلام دقول مطابق هم سماع ثابته ده اوچه حديث ددوی موافق وي لکه رفع اليدين کې نو بيا سره دتولو نقصاناتو او علتونو قبلولي شي او ټول علتونه هيرشي اوچه کله دهمدغه راوي حديث په اخفاء کي اوپه هغه مسائلو کې راشي چې موافق دمسلک دا حنافو وي نو بيا موضوع بدله شي او بيا صحيح ضعيف وگرځوي الله دی په منصفينو رحم او کړي (فالي الله المشتكى).

پنځم اعتراض اووجه دترجيح دروايت دسفيان عليه السلام او ترينه جواب

ابن عبدالهادي په التنقيح کې ذکر کړي دی پدې الفاظو سره چې
 رَزَى شُعْبَةُ خِلَافَةً (اي خِلافَ هَذَا الْحَدِيثِ) عِنْدَ الْبَيْهَقِيِّ فِي سُنَنِهِ وَفِيهِ
 قَالَ آمِينَ رَافِعًا صَوْتَهُ (۱) اوبيا بيهقي وائي چې *إِسْنَادُ هَذِهِ الرَّوَايَةِ صَحِيحٌ*
 اودغه شان نصب الرايه کې دی.

حاصل او خلاصه دا اعتراض داده چې امام شعبه عليه السلام روايت معارض
 لِنَفْسِهِ دى ځکه چې د حضرت شعبه عليه السلام دغه حديث په دغه سند
 سره بيهقي عليه السلام، په سنن کبری او مسند ابوداؤد طيالسي کې و *مَدْبَهَا*
صَوْتَهُ کلماتو سره مروی دی نو گویا که ددغه کلماتو تعارض دوجه نه
 حديث *سَاقِطُ الْعِتْبَارِ* شونواستدلال په دی نه دی صحيح.

۱ - امام بيهقي په (ص ۲۰۵/ج ۲) امام

جواب: داروایت شاذ دی نودی لره اعتبار نشته ځکه چې د حضرت
 شعبه رضی اللہ عنہ په شاگردانو کې ابو داؤد طیالسي، محمد بن جعفر، یزید بن
 ذریع، عمر بن مرزوق د اټول حدیث الباب دامام شعبه رضی اللہ عنہ په
 خَفَضَ بِهَا صَوْتَهُ کلماتو سره نقل کوی صرف ابوالولید د خَفَضَ بِهَا صَوْتَهُ
 په ځای مَدَّ بِهَا صَوْتَهُ الفاظ راوړی دی، نو د اصول حدیث د قواعدو په
 لحاظ سره داروایت شاذ شو کچیرته دغه الفاظ مروی هم وی بیا هم
 د مَدَّ بِهَا صَوْتَهُ مفهوم د خَفَضَ سره معارض نه دی لکه چې مخکی ئی
 بیان تیر شویدی، اوبل د ابوالولید په باره کې حافظ ابن
 حجر رضی اللہ عنہ لیکي چې عَمِيَ قَبْلَ مَوْتِهِ وَكَانَ يُخْطِئُ وَلَا يَرْجِعُ (کما فی
 التقریب وغیره) یعنی د مرگ نه مخکې وړوند شوی وؤ او د ابه خطا کیده
 او دخپلی خطانه به ئی رجوع نه کوله.

شپږم اعتراض: حضرت شعبه رضی اللہ عنہ روایت کې متفرددی ددی
 متابع او مؤید راوی په کتابونو دا حدیثو کې نشته او حالانکه د سفیان
 دروایت دري متابع او مؤید په کتابونو دا حدیثو کې شته (۱) په جامع
 الترمذی کې دعلاء بن صالح اسدی نه (۲) په جامع الترمذی کې
 د محمد بن سلمه بن کهیل نه (۳) او ابوداؤد کې علی بن صالحی،
 نو د حضرت شعبه روایت شاذ شو فَلَا يُسْتَدَلُّ بِهِ وَلَا حُجَّةَ لَكُمْ بِهِ.

جواب: مونږه وایو په دغه متابعینو کې یو علی بن صالح دی لکه
 څنگه چې په اعتراض کې ذکر شو خود انوم ذکر کول په اتفاق
 د محدثینو وهم دراوی دی او دلیل په دی قول د علامه ابن حجر

عسقلانی دی پہ التہذیب (۱) کی فرمائی ہذا وہم من ابی داؤد وَاَمَّا
 هُوَ الْعَلَاءُ بْنُ صَالِحٍ، نو علی بن صالح دسفیان متابع اومؤیدندی بلکہ
 دا(علی) ہماغہ (علاء) دی چہ پہ ترمذی کی ذکر دی، دراوی نہ وہم
 راغلی دی (دعلاء) پہ عی ی (علی) ذکر کریدی (التلخیص الخبیر فی
 تخریج احادیث الرافی الکبیر) کی علامہ ابن حجر رحمۃ اللہ علیہ پورتنی پہ
 شان قول کری دی چہ داکاتب یاراوی غلط شوی دی، اوہر چہ دا دوه
 نوریعی محمد بن سلمہ اوعلاء بن صالح دی نوددوی دتائید وجہ د
 ضعف جوړیدی شی وجہ دتوثیق نہ شی جوړیدی حکہ چہ دادواہرہ
 ثقہ نہ دی بلکہ ضعیف لآخہ کوی اضعف دی.

دعلاء بن صالح متعلق علامہ ذہبی پہ میزان الاعتدال کی
 فرمایہ قال أَبُو حَاتِمٍ كَانَ مِنْ عُنُقِ الشَّيْخَةِ، اودحضرت علی بن
 المدینی رحمۃ اللہ علیہ رایہ دہ چہ (روی احادیث مناکیر) دغہ رنگہ محمد بن
 سلمہ دشخصیت پہ بارہ کی علامہ ذہبی پہ میزان الاعتدال کی داسی
 فرمائی قال الجوز جانی هُوَ ذَاهِبٌ وَاهِيُ الْحَدِيثِ، (اثر السنن ص ۹۸)
 مخکی مونبر بیان اوکرو چہ اصل کی علاء دی اوعلی دکاتب اوراوی
 غلطیادہ، ددی دلیل علامہ نیموی رحمۃ اللہ علیہ پہ اثار السنن کی داسی
 بیانوی چہ داروایت پہ دری طریقوسرہ مروی دی، ترمذی کی
 سندداسی دی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ ابَانَ عَنْ ابْنِ نُمَيْرٍ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ صَالِحِ اَه،
 اومصنف ابن ابی شیبہ کی پدی سند سرہ دی عَنْ ابْنِ نُمَيْرٍ عَنِ الْعَلَاءِ
 بْنِ صَالِحٍ، اوابوداؤد کی داسی دی چہ عَنْ مَخْلَدِ بْنِ خَالِدِ اشعری ناابن

نمیر ناعلی بن صالح عَنْ سلمه بن كهیل اه، ددی نه معلومه شوه چې د درې واړو روایاتو دارمدار په عبدالله بن نمیر دی، اودده دوه شاگردان دی یو محمد بن ابان، اوبل ابوبکر بن ابی شیبه، دوی داستاذ(نوم علی بن ساحل)، ذکر کوی اودا خبره ډیره زیاته واضحه ده چې محمد بن ابان اوابوبکر بن ابی شیبه حفظ دی دخلد بن خالدنه، فلهدا ددوی روایت به راجح وی اوددی خبری یو بل دلیل دادی چې اما بیهقی ډیر زیات کوشش باوجود دعلاء بن صالح اومحمد بن صالح دسفیان متابع ندی راوړی، کچیرته علی بن صالح دسفیان متابع دې نوده به ضرور راوړی وی ددی نه علاوه په لسان المیزان اوفتح الباری کې هم ددی تضعیف شوی دی اودامو تفصیلابیان کړیدی.

حاصل او خلاصه دا چې دسفیان رضی الله عنه درې واړه متابع غیر معتبر اوداعتماد قابل ندی فلهدا ددوی دمتن په تبدیلی کې مخالفت څه حیثیت نه لری.

اوم اعتراض اووجه دترجیح دروایت سفیان رضی الله عنه.

دا اعتراض په داسې الفاظوسره ذکر کوی چې (اِذَا اِخْتَلَفَ سَفْيَانُ وَشُعْبَةُ فَاتَّرجِحُ لِلثَّوْرِيِّ لِقَوْلِ شُعْبَةَ اَنَّ سَفْيَانَ اَحْفَظَ مِنِّي) خلاصه اوحاصل ددی اعتراض دادی چې دواړه روایونونه صحیح دی سنداً اومتناً خودسفیان روایت راجح دی، دیوڅووجهونه (۱) ځکه چې سفیان ثوری رضی الله عنه مرتبه دشعبه رضی الله عنه نه زیاته ده ځکه چې یحیی بن سعید القطان وائی چې لَيْسَ اَحَدًا حَبُّ اِلَيَّ مِنْ شُعْبَةَ وَاِذَا خَالَفَ سَفْيَانَ اَخَذْتُ بِقَوْلِ سَفْيَانَ).

ژباړه: ماته دشعبه رضي الله عنه نه زيات څوك محبوب نشته خو چې
 كله د ده قول دسفيان رضي الله عنه نه مخالف شي نوزه په قول دسفيان رضي الله عنه
 عمل كوم (۲) يحيى بن معين رضي الله عنه وايي چې لَيْسَ أَحَدٌ يَخَالِفُ سُفْيَانَ
 الثَّوْرِيَّ إِلاَّ كَانَ الْقَوْلُ قَوْلُ سُفْيَانَ الثَّوْرِيَّ رضي الله عنه چې دسفيان رضي الله عنه دقول
 سره بل څوك مخالف شي نو دسفيان رضي الله عنه قول ته به ترجيح وي،
 چاپوښتنه وکړه چې که دشعبه دقول سره هم مخالف شي نوهم به
 ترجيح قول دسفيان رضي الله عنه لره وي يحيى رضي الله عنه وفرمائل چې هو (۳) او بل
 چې كله دسفيان اوشعبه رضي الله عنه روايت معارض شي نو ترجيح به روايت
 دسفيان رضي الله عنه لره وي کما دل عليه قول يحيى بن معين ويحيى بن سعيد
 القطان قالا اذا خالف شعبة قول سُفْيَانَ فَالْقَوْلُ قَوْلُ سُفْيَانَ، (۴) او بل
 داچه دتولو حفاظو دبخاري پدی اتفاق دی چې اَنْ شُعْبَةَ أَخْطَا وَذَكَرَ
 مَكَانَ مَدَّخَفَضَ، او پخپله شعبه هم وائی چې (السُّفْيَانُ أَحْفَظُ مَنْسِي)
 دارنگه امام عجیلی رضي الله عنه دشعبه په باره کې وائی چې (كَانَ يُحْطَى فِي
 أَسْمَاءِ الرِّجَالِ كَثِيرُ التَّشَاغُلِ فِي حِفْظِ الْمُتُونِ، په اسماء الرجالو کې به
 شعبه رضي الله عنه ډیر غلطیده او حضرت سفيان رضي الله عنه لږ، ځکه چې
 دشعبه رضي الله عنه تعلق د حفظ دمتونو وو نه دسندونو.

جواب: دسفيان اوشعبه دواړو توثيق محدثينو اواصحاب الجرح
 والتعديل کړیدی اودا دواړه علماء په فن حديث کې ماهرين فن
 اوامان منلی شویدی که دځينو اقوالونه دیوامام لکه سفيان رضي الله عنه
 ترجيح ثابتیږي نو دبعضو نورو اقوالونه دبل امام لکه دشعبه رضي الله عنه
 ترجيح اوافضيلت ثابتیږي پخپله حضرت سفيان ثوري رضي الله عنه
 حضرت شعبه رضي الله عنه ته دامير المؤمنین فی الحديث لقب ورکړیدی.

دلیل په دی کتاب العلل (ص ۳۶۱) دی، امام مسلم رحمۃ اللہ علیہ وائی چي مافعل استاذنا شعبه رحمۃ اللہ علیہ اودارنگه حضرت يحيى بن سعيد رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چي کان شعبه صاحب حدیث واعلم بالرجال وكان سفیان صاحب الابواب وكان امر من سفیان فی المتون، کتاب العلل (۲۶۱) ونقله فی هذه الصفحة قال علی ایهما كان أحفظ الأحادیث الطوال سفیان أو شعبه قال كان شعبه امر فیها.

درئیس المحدثین امام احمد بن حنبل رحمۃ اللہ علیہ مشهوره مقوله ده چي (كان سفیان له درجه حفظا وكان شعبه أثبت منه) داکثرو حفاظو رایه داده چي په استنباطاتو کي دحضرت سفیان رحمۃ اللہ علیہ درجه اوچته ده لیکن دا حدیثو الفاظو اومتونو په ضبط حفظ کي دحضرت شعبه رحمۃ اللہ علیہ درجه اوچته ده اودارنگه ابن القطان روایت دسفیان ضعیف گر حولی دی اودارنگه دامام احمد رحمۃ اللہ علیہ نه نقل دی چي ان شعبه أثبت وأوثق منه وهو أحسن حدیث من الثوري یعنی حضرت شعبه رحمۃ اللہ علیہ اثبت او اوثق دی دسفیان نه، اوډیر ښه دی په اعتبار دا حدیثو سره دشوری رحمۃ اللہ علیہ نه، اودرنگه حماد ابن زید فرمائی چي: (لا أبالي من خالفني إذا وافقني شعبه فإذا خالفني في شيء تركته، انتهى، یعنی چي کله حضرت شعبه رحمۃ اللہ علیہ زما موافقت وکړي نوزه بیا دبل چا دمخالفت پرواه نه لرم اوکه حضرت شعبه رحمۃ اللہ علیہ په یوشی کي ماسره مخالفت وکړي نوزه بیا دغه شی پریږدم، اودارنگه قال امام ابو داؤد رحمۃ اللہ علیہ لمات شعبه مات الحدیث قيل لابی داؤد هو أحسن الحدیث من سفیان قال ليس فی الدنيا أحسن حدیث من شعبه، یعنی چي کله امام شعبه رحمۃ اللہ علیہ وفات

شونوامام ابوداؤد رحمۃ اللہ علیہ ووثیل رحمۃ اللہ علیہ چي حديث وفات شول، چاترينه پونستنه وکره چي امام شعبه رحمۃ اللہ علیہ په احاديثوکي ډير بڼه وؤدسفيان نه؟ نوامام ابوداؤد رحمۃ اللہ علیہ فرمائيل چي په دنياکي دشعبه نه خوک زيات بڼه په احاديثوکي نه وؤ، امام حاکم رحمۃ اللہ علیہ وائي چي شعبه امام الأئمة في معرفة الحديث بالبصره، امام محمد بن العباس النسائي رحمۃ اللہ علیہ وائي چي دابو عبدالله احمد بن حنبل رحمۃ اللہ علیہ نه مي پونستنه وکره من اثبت شعبه أوسفيان فقال كان سفيان رجلاً حافظاً أو كان رجلاً صالحاً وكان شعبه اثبت منه وأتقى رجلاً، ابوطالب داحمد رحمۃ اللہ علیہ نه نقل کوي چي شعبه أحسن حديث من الثوري لم يكن في زمنه مثله في الحديث أحسن حديث منه، اودارنگه احمد رحمۃ اللہ علیہ وائي كان شعبه أمة وخذة في هذا الشأن اي في الرجال وبصره بالحديث وثبته وتثقيته للرجال، اوامام شعبه رحمۃ اللہ علیہ وائي جي مارويت عن رجل حديثاً إلا أثبتته أكثر من مرة والذي رويت عنه عشرة أثبتته أكثر من عشر مرار.

په دې اقوالو کي دفکر اوسوچ کولو نه پس داخبره ظاهريري چي شعبه رحمۃ اللہ علیہ کثير التشاغل، زيات مشغول په حفظ دمتونوکي اوډير اعتبار ور کوونکی وؤعلم الرجال ته، ډير زيات متقن اومضبوط وؤ په اسانيدوکي اوپه اتصال داسانيدوکي اوزيات تښتيدونکی وؤدتدليس نه، تيزه وه حافظه دده په اورډو احاديثوکي، احفظ دخپلو رواياتووو، ډير احتياط کوونکی وؤ په اخذ احاديثوکي دخپلو شيوخونه ددغه وجه نه ډيروامامانو دده حديث ته ترجيح ور کړيده په حديث سفيان

ﷺ باندی، ددی بیان نه غرض زمونږ سقوط دروایت دسفيان نه دی بلکه ترجیح دروایت دشعبه دي.

بهر حال سفيان ﷺ اوشعبه ﷺ دواړه دفن حديث بی تاجه بادشاهان گنهل کيږي لیکن دلته دحضرت شعبه ﷺ روایت دسفيان ﷺ دروایت نه ډیر زیات راجح دی ددی وجه داده چې حضرت شعبه به تدلیس نه کولو، لَأَعَنِ الثَّقَاتِ وَلَا عَنِ الضُّعَفَاءِ، نه دثقه راوی نه دضعیف راوی نه، بلکه دده په نزد تدلیس یومکروه اویدکاروو دده مشهوره مقوله ده (أَنْ أَزِلَّ مِنَ السَّمَاءِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُدْلِسَ) (مقدمه ابن صلاح).

حذ. ت سفيان به په مضي، اوقاتو کې تدلیس کولو لکه امام ذهبي ﷺ په الميزان کې وائي چې سفيان بن سعد الحُجَّه الثَّبْتُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ مَعَ أَنَّهُ كَانَ يُدْلِسُ عَنِ الضُّعَفَاءِ، اودارنگه حافظ ابن حجر ﷺ په (التقريب) کې وائي رُبَّمَا بُدِّلَسُ أَهْ، دارنگه محدثين حضرت سفيان ﷺ په مدلسينو کې شماری، حديث الباب حضرت سفيان ﷺ په لفظ دَعْنَعْنَه سره روایت کوی اوقاعده داده دمُدلس عَنَعْنَه مقبوله نه وي اوحديث الباب حضرت شعبه دغير مدلس کيدوسره په خبرتایا حَدَّثَنَا سره روایت کوی.

بهر حال دحضرت سفيان ﷺ تدلیس مضرخونه دی خو مرجوح خامخادی اوکه بالفرض دواړه په یوه مرتبه کې واچول شی بیا هم دحضرت شعبه ﷺ دروایت معنی ښکاره اوواضحه اوغير مبهمه اوغير محتمله ده اودحضرت سفيان ﷺ روایت ددری معانیو احتمال لری چې بیان شو.

اوناشناددتعجب خبره داده چه که امین بالجهر سنت وی نویه دی خوعموم بلوی ده یعنی تهول خلک پری اخته دی سره ددی دامرفوع حدیث حجاز ینوته نه رسیبیری (اوپه انصارو اومهاجرینوکې هیثوک روایت نه کوی، مگر دطریق دوائل نه اوحال دادی چې دی کوفی دی اوامام دارقطنی دده په باره کې وائی چې (قال ابو بکره هذه تغر داهل الکوفه یعنی: داد کوفی دخلکو تعدد اویو تخانگری عمل دی.

اسباب دغوراوی دحدیث دشعبه رضی الله عنه په حدیث دسفیان رضی الله عنه

۱. حدیث دشعبه مؤید بالقران دی ځکه امین دعاده

اودعابالسر اوکراره وی قدینا.

۲. تعامل دصحابه کرامو رضی الله عنهم اوتابعینو رحمهم الله موافق دحدیث

دشعبه دی، (کَمَا بَيْنَا تَفْصِيلاً) په خپله دسفیان ثوری مذهب اخفاء

بالتامین دی (امین پت وئیل)، نوعمل دراوی په خلاف دمأیرویه دلیل

دنسخ دی، که چیر ته دامعمول بها اوراجح وې نوسفیان ولی ددی خلاف

عمل کوی؟

۳. دسفیان روایت ضعیف دی ابن القطان المغربی ضعیف گر څولي

دی، ذکره الزیلعی فی التخریج والشوکانی فی نیل الاوطار، اوپل ددی وجه

نه ضعیف دی چې دی مدلس دی محدثین دی په مدلسینو کې شماری

اوشعبه ابعده الناس من التدلیس دی دتدلیس نه لری دی، دده په

نز دتدلیس یومکروه اوبه، عمل دی ځکه چې دده مشهور مقوله ده چې (ان

اَزَلَّ مِنَ السَّمَاءِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَسْ، یعنی چې داسمان نه راگذار شم

داماته دتدلیس نه غوره ده

۴. بله وجه دترجيح داده چي سفيان رضي الله عنه روايت په عننه سره نقل كوي اوقاعده داده چي دمجلس عننه مقبوله نه وي اوروايت دشعبه رضي الله عنه سره ددي چي دي مدلس نه دي سلسله بالتحديث دي (په نذ دامام احمدو دارقطني، ابوداؤد طيالسي، كعبي رضي الله عنه) يعني په اخبرنا اوحدثنا سره نقل كوي اوپه دي كي شك نشته چي روايت مصرح بالسماع احق بالتقديم واولي بالترجيح دي بهر حال دسفيان رضي الله عنه تدليس خومضرنه دي خومرجوح ضروردي.

۵. دحضرت شعبه رضي الله عنه روايت حكه راجح دي چي دد معني صريح او واضحه غير مبهمه اوغير محتمل.

رضي الله عنه دروايت معني محتمل دمعاني ثلاثه ده لکه چي

۶. چه حضور عليه السلام امين بالجهر ا

بن حجر رضي الله عنه لوستلي دي کما بينا تفصيلا

دشعبه په روايت عمل کولو

راخي سره دسفيان رضي الله عنه در

معني گاني واخستل ش

۷. علامه ا

وايي چي

بني

(۱) امر

علقمه والا

التعوذ، بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، آمِينَ يَعْنِي ابْنَ مَسْعُودٍ رضي الله عنه وايې چې
 دري شيان به امام په پته وايي (۱) اعوذ بالله (۲) بسم الله (۳) امين،
 اوبياواښي چې قَالَ السُّفْيَانُ رضي الله عنه (داراوی د حديث د جهر دی) وَأَبُو
 حَنِيفَةَ رضي الله عنه يَقُولُ لَهَا أَيُّ الْأَمِينِ الْأَمَامُ سِرًّا ذَهَبُوا إِلَى تَقْلِيدِ عَمْرِو بْنِ
 مَسْعُودٍ رضي الله عنه يَعْنِي إِمَامَ سُفْيَانَ رضي الله عنه وَأَمَامَ أَبِي حَنِيفَةَ رضي الله عنه وَإِيَّيْ جِبِّي إِمَامَ
 بِهِ آمِينَ پته وائی دوي تابعداري د حضرت عمر رضي الله عنه او ابن
 مسعود رضي الله عنه کړي ده له وجی د ترجیح د حديث د شعبه رضي الله عنه نه، نو د دي
 موقوفاتونه معلوميري چې امين په پته اولی ده حکه داد عمر رضي الله عنه، ابن
 مسعود رضي الله عنه او پخپله د سفیان رضي الله عنه عمل دی.

دريم دليل دا حنافو

دويم حديث: د حضرت ابوهريره رضي الله عنه دی

أَبُو هُرَيْرَةَ إِذَا قَالَ الْأَمَامُ غَيْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ فَتَوُ
 قُوا آمِينَ فَإِنَّهُ مَنْ وَافَقَ قَوْلَهُ قَوْلَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ

ترجمه حضرت ابوهريره رضي الله عنه روايت کوي چې نبی صلى الله عليه وسلم وفرمائل چې
 اهل مغير المغضوب عليهم ولا الضالين وواشي نوتاسو امين وواشي. (په
 هم امين وائي) پس دچا امين چې د فرشتو دامين
 سره موافق شي نو د هغې مخکنی ټول گناهونه معاف کيږي.

تعليماً للواتي
 في
 ال
 امين
 مراد الحديث
 عمل راځي
 وخت کې فرمائي
 سره موافق شي نو د هغې
 مخکنی ټول گناهونه معاف کيږي
 ابن

خلورم دلیل دا حنافو: دریم حدیث شریف داهم د حضرت

ابوهریره رضی اللہ عنہ نه مروی دی.

عن ابی هریره رضی اللہ عنہ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ إِذَا قَالَ الْقَارِئُ غَيْرِ
المَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ فَقَالَ مَنْ خَلْفَهُ آمِينَ فَوَافَقَ قَوْلَهُ قَوْلَ أَهْلِ
السَّمَوَاتِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ (۱)

ترجمه: حضرت ابوهریره رضی اللہ عنہ فرمایي چي نبی ﷺ وفرمائیل چي کله
امام غیر المغضوب عليهم ولا الضالین ووايي اومقتدیان امین ووايي
نوموافق شی دده قول (امین) دفرشتو دقول (امین سره، نومخکنی- ټول
گناهونه به ئي معاف شی.

پنجم دلیل دا حنافو:

خلورم حدیث: داهم د حضرت ابوهریره رضی اللہ عنہ نه مروی دی.

عَنْ ابی هریره رضی اللہ عنہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَالَ الْإِمَامُ غَيْرِ
الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ فَقَالَ آمِينَ فَوَافَقَ آمِينَ أَهْلَ الْأَرْضِ آمِينَ أَهْلَ
السَّمَاءِ غُفِرَ لِلْعَبْدِ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ مِثْلُ مَنْ لَا يَقُولُ آمِينَ كَمِثْلِ رَجُلٍ غَزَا مَعَ
قَوْمٍ فَأَقْتَرُوا فُخْرًا خَرَجَتْ بِهَا سِهَامُهُمْ وَلَمْ يَخْرُجْ سَهْمُهُ فَقَالَ لِمَ لَمْ يَخْرُجْ
سَهْمِي فَقِيلَ إِنَّكَ لَمْ تَقُلْ آمِينَ (الحديث)

ترجمه: حضرت ابوهریره رضی اللہ عنہ وفرمائیل چي کله امام غیر المغضوب
عليهم ولا الضالین و وائي اومقتدي امین ووايي نوموافق شی امین دحمکي
والادامین اسمان والا وُسره نومخکنی- ټول واره گناهونه به ئي معاف شی،
مثال دهغه چاچه امین نه وایي په شان دهغه سړي دې چي غزاوکړی

دیوقوم سره اوبیا دا قوم خسڼرې واچوی اوددې قوم خسڼرې راوونځي اوددې غازي خسڼرې راونه وځې نوداغازی وواځی چې زما حصه اوخسڼرې ولي راونه وتلونو ده ته و وټل شی چې تالمین ونه وټیلو.

استدلال: په پورتنی روایاتو کې داحکم دې چې امین به هله وائی کله چې امام ولالضالین وواځی ددوی امین چې دفرشتو دامین سره موافق شی نودټولو گناهونو دمعاف کیدو خوشخبری اوزیری دې ورنه محرومی اونا مرادی ده لکه څنگه چې دغشې دنه راوتلو په مثال کې دې.

دفرشتو آمین: پدی احادیثو کې د فکر کولو نه بعد معلومیږي چې دفرشتو په امین کې درې شیان دی (۱) فرشتي فاتحه نه وائی صرف دفاتحي په ختمیدو امین وائی (۲) ددوی دامین خاص هغه وخت دې چې کله امام ولالضالین وواځی هغوی امین ددی وخت نه مخکې اووروسته نه وائی (۳) دهغوی دامین اواز مونږه هیڅکله نه دې اوریدلې نوښکاره خبره ده چې فرشتي په روامین وائی.

اهل سنت والجماعت ته زیږی

مونږه اهل سنت والجماعت ددغه بشارت اوزیری پوره پوره مصداق یوچه په وخت اووصف کې هرقسم زمونږه امین دفرشتو دامین سره موافق دې (۱) څنگه چې فرشتي سوره فاتحه نه وائی مونږه ئي هم نه وایو (۲) فرشتي په ذکرشوی خاص وخت کې امین وائی مونږه هم دغه شان یو (۳) هغوی امین په رو اواز وائی مونږه هم، اوزمونږه په خلاف دغیر مقلدینو امین په هیڅ شان دفرشتو دامین سره موافق نه دې.

د غیر مقلدینو نامرادي او خذلان

څنگه چې غیر مقلدین د قران شریف د ذکر شوو ایتونو نه باغیان دي دغه شان په امین ویلو کې یې د فرشتوهم مخالفت کړیدي.

۱. دوی د فرشتو په خلاف په اوچت اوزامین وایي.

۲. دوی دامین په وخت کې هم د فرشتوسره متحد او یو ندي ځکه چې په جمع کې اکثر مونځ کونکې روسته شریکيږي، که چیرته غیر مقلدین فاتحه ونه وایي او دا حنافو په شان خاموش ودریدلې، او چې کله امام غیر المفضوب علیهم ولا الضالین ووايي او دهغې نه بعد دوی امین ویلي وایي نو بیا فرشتو سره موافقت ممکن وو، لیکن غیر مقلدین چې کله فاتحه شروع کړي او وروسته دراتلو دوجه نه دوی فاتحه نه وي ختمه کړي او امام امین ووايي اوس که چېرته دوی د فاتحې د ختمیدو نه مخکې په مینځ د فاتحه کې امین وای دامام سره یوځای، نو تحریف د قران شریف لازمېږي، ځکه چې د قران شریف په مینځ کې یې داسې کلمه وویلې کومه چې وروسته ویل پکار وه نو غیر مقلدین د *يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ*، مصداق وگرزیدل، او که مقتدي دخپلې فاتحې د ختمیدو نه بعد امین ووايي نو یو خودملايکو سره موافقت رانغی، اوبل په اوچت اواز سره دامین وینا پاتي شوه ځکه چې مونږه چېرته همداندي اوریدلي چې مقتدي دي باربار د فاتحه د ختمیدو نه بعد امین چغې وهلي وي.

حاصل دا چې په اخفاء کې د غیر مقلدین امام او مقتدیان دواړه دملايکو مخالفت کوي او دوخت په باره کې اکثر مقتدیان د فرشتو مخالفت کوي نو ټوله نامرادي او خذلان د غیر مقلدینو په برخه ورسیده.

شپریم دلیل دا حنافو:

پنجم حدیث: دابوموسی اشعری رضی اللہ عنہ دی.

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رضی اللہ عنہ فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا صَلَّيْتُمْ فَأَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ ثُمَّ لِيَوْمِكُمْ أَحَدُكُمْ فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا وَإِذَا قَالَ غَيْرَ الْمَغْضُوبِ آهَ فَقُولُوا آمِينَ يُخْبِتُكُمْ اللَّهُ فَإِذَا كَبَّرَ وَرَكَعَ فَكَبِّرُوا وَارْكَعُوا فَإِنَّ الْأَمَامَ يَرُكِعُ قَبْلَكُمْ وَيَرْفَعُ قَبْلَكُمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَتِلْكَ بِتِلْكَ قَالَ وَإِذَا قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَقُولُوا رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ يَسْمَعُ اللَّهُ لَكُمْ (۱).

ترجمہ: حضرت ابوموسی اشعری رضی اللہ عنہ واثی چپی نبی ﷺ موثرہ تہ دجمع طریقہ بنودلہ او وئی فرمائیل چپی اول صفونہ نیغ کری بیادی پہ تاسو کی یوامام جوڑ شی بیا چپی امام غیر المغضوب اه ووائی نوتاسو امین ووائی اللہ تعالیٰ بہ تاسو سرہ مینہ او محبت او کری اوبیا چپی کلہ امام تکبیر او ووائی نوتاسو ہم تکبیر ووائی اور کوع وکری حکہ امام تاسونہ رکوع مخکی کوی مخکی پور تہ کیری اوچی کلہ امام سمع اللہ لمن حمدہ ووائی نوتاسو ربنا لک الحمد ووائی اللہ تعالیٰ ئی اوری (الحدیث)

اوم دلیل دا حنافو:

شپریم حدیث: حضرت ابوہریرہ رضی اللہ عنہ نہ روایت دی.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَالَ الْأَمَامُ غَيْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ فَقُولُوا آمِينَ فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَقُولُ آمِينَ فَمَنْ وَافَقَ تَامِيْنَهُ تَامِيْنِ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ (۲).

۱ - رواہ مسلم ص ۱۷۶ / ج ۱.

۲ - رواہ احمد، والنسائی والدارمی، واسناد صحیح، اثار السنن ص ۹۱ / ج ۱، ورواہ

صحیح ابن ص ۱۹۴ / ج ۱.

ترجمہ: حضرت ابوہریرہ رضی اللہ عنہ فرمائی چہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم فرمائیل چہ کلہ امام ولا الضالین ووائی نوتاسو امین ووائی حکہ چہ ملائکی ہم امین وائی امام ئی ہم وائی پس دچامین چہ موافق شودامین دملائکو سرہ نوالله تعالیٰ بہ ورته مخکنی واپره گناہونہ معاف کری

اتم دلیل دا حنافو:

اووم حدیث: حضرت سمرہ بن جندب رضی اللہ عنہ او د عمران بن حصین رضی اللہ عنہ دی. عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سَمُرَةَ بْنِ جَنْدَبٍ وَعُمَرَ بْنِ حَرْبَةَ بْنِ حَصِينٍ تَذَاكَرَ فَحَدَّثَ سَمُرَةَ بْنَ جَنْدَبٍ رضی اللہ عنہ أَنَّهُ حَفِظَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم سَكْتَيْنِ سَكْتَةً إِذَا كَبَّرَ وَسَكْتَةً إِذَا فَرَّغَ مِنْ قِرَاءَةٍ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ فَحَفِظَ بِسَمُرَةَ رضی اللہ عنہ وَأَنْكَرَ عَلَيْهِ عُمَرَانُ بْنُ حَصِينٍ رضی اللہ عنہ فَكَتَبَ فِي ذَلِكَ إِلَى أَبِي بِنِ كَعْبٍ فَكَانَ فِي كِتَابِهِ الْيَهُمَانُ أَنَّ سَمُرَةَ قَدْ حَفِظَ (۱)

ترجمہ: حضرت حسن بصری رحمہ اللہ نے روایت دی داوائی چہ حضرت سمرہ رضی اللہ عنہ او حضرت عمران بن حصین رضی اللہ عنہ خپل مینحکپی مذاکرہ وکرہ نو حضرت سمرہ رضی اللہ عنہ حدیث بیان کرو او وائی فرمائیل چہ مادنبی صلی اللہ علیہ وسلم نہ پہ لمانخہ کی دوه سکتی یادی کری دی یوه سکتہ بعد دتکبیر اولیٰ نہ (پارہ دثنا اوتعود او تسمیی، اودویمہ سکتہ چہ کلہ دفاتحی نہ فارغ شو نو حضرت سمرہ رضی اللہ عنہ دامحفوظ او یاده کرہ او عمران رضی اللہ عنہ انکار او کرو نو دواہو حضرت او پدی بارہ کی ابی بن کعب رضی اللہ عنہ تہ ولیکہ (نو حضرت ابی رضی اللہ عنہ ورته واپس خط راویلیرہ، اوپہ خط کی داسی ووچہ حضرت سمرہ رضی اللہ عنہ دادوه سکتی یادی کری دی

نهم دلیل دا حنافو:

اتم حدیث: دهمدغه حضرت سمره بن جندب رضی اللہ عنہ دی.

عَنِ الْحَسَنِ عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ أَنَّهُ كَانَ إِذَا صَلَّى بِهِمْ سَكَتَ سَكْتَيْنِ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ وَإِذَا قَالَ وَلَا الضَّالِّينَ سَكَتَ أَيْضًا هَيْئَةً فَأَنْكَرُ وَإِذْ لَكَ عَلَيْهِ فَكَتَبَ إِلَى أَبِي بِنِ كَعْبٍ فَكَتَبَ إِلَيْهِمْ أَبِي رضی اللہ عنہ أَنَّ الْأَمْرَ كَمَا صَنَعَ سَمُرَةُ رضی اللہ عنہ (۱)

ترجمه: حضرت حسن رضی اللہ عنہ د حضرت سمره رضی اللہ عنہ نه روایت کوي چي

حضرت سمره رضی اللہ عنہ به کله مونخ کولونو دوه سکتی به ئی کولی یوه په افتتاح دلمانخه کې اوبله کله به ئی چې ولا الضالین ووئیلو نولبر به غلی شو نوصحابه کرامو رضی اللہ عنہم دانه منله نوپدی باره کې یې ابی بن کعب رضی اللہ عنہ ته خط ولیکه ابی رضی اللہ عنہ ورته په خوابکې ولیکل چې حکم همدغه دی کوم چې حضرت سمره رضی اللہ عنہ او کړ لو.

لسم دلیل دا حنافو:

نهم حدیث: د عبدالله ابن مسعود رضی اللہ عنہ روایت:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضی اللہ عنہ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا كَبَّرَ سَكَتَ هَيْئَةً وَإِذَا قَالَ غَيْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ سَكَتَ هَيْئَةً وَإِذَا قَامَ فِي الرُّكْعَةِ الثَّانِيَةِ لَمْ يَسْكُتْ وَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۲)

ترجمه: د حضرت ابن مسعود رضی اللہ عنہ نه روایت دی چې یقینانې صلی اللہ علیہ وسلم به

چې کله تکبیر ووئیلو نولبره سکتته به ئی او کړه او دولا الضالین نه بعد به ئی

۱ - رواه احمد والدارقطني واسناد صحيح، آثار السنن.

۲ - رواه ابوبكر بن ابي شيبة.

هم سخته کوله اوددویم رکعت په اول کې به ئی سخته نه کوله اوفورا به ئی قرائت شروع کړو الحمدلله به ئی ولوستله

استدلال: ددی دريو اړو احاديثو نه معلومه شوه چې نبی ﷺ هميشه دوه سکتې کولې يوداولنې تکبير نه بعددثاء . تعوذ ، اوبسم الله لپاره . اودويمه سخته دولا الضالين نه بعداودولا الضالين نه پس امين وئيل کيږي اودي حديث کې دسکتې لفظ دې ددينه داثابتيږي چې لکه څنگه چې نبی ﷺ ثناپه رو اواز سره لوستله دغه شان امين ئی هم په رولوستلو مونږه داتپوس کول غواړو چې دولا الضالين نه بعد سخته دامين وئيلو لپاره وه او که دبل شی لپاره؟

که دا امين لپاره وه مدعی ثابت شوه چې امين په رو لوستل مستون دی او که داسخته دبل شی لپاره وه نو بعد دامين نه وشوه نه بعددو لالضالين نه او حالانکه دحديث الفاظ دی وَإِذَا فَرَغَ مِنْ قِرَاءَةِ وَالضَّالِّينَ . ددی وجه نه درو بنانه ورځي پشان واضح شوه چې داسخته دامين وئيلو لپاره وه ، په دی احاديثو کې د (حَفِظَ) لفظ دې يعني لکه څنگه چې حافظ ته قران بڼه يادوي دغه شان حضرت سمرة رضي الله عنه ته دامسئله بڼه ياده وه او حضرت ابي بن كعب رضي الله عنه ددی حکم کړی وو . نو گویا که دادنبی ﷺ حکم هم شو ، اوغیر مقلدين خود، گان ادا، نه دوام مرادوی نوددوی په نذرهم تل امين پت وئيل پکار دی اودامين په اوچت اواز وئيلو سره ددوئیمي سکتې وجود ختمیږي . اودسنت مخالفت لازمیږي .

یولسم دلیل دا حنافو

نسم حدیث: عَنْ ابی هریره أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ إِذَا قَالَ الْإِمَامُ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ.

فَقُولُوا آمِينَ (۱)

ترجمه: نبی ﷺ فرمائی چي کله امام غير المغضوب عليهم ولا الضالين وواي نوتاسوامين وواي

ددي حدیث دالفظ دلالت کوي چي إِذَا قَالَ الْإِمَامُ وَلَا الضَّالِّينَ حُكْمُهُ چه که امام امين په لور او از وئیلی نوبیا به د حدیث عبارت داسي وه چي إِذَا قَالَ الْإِمَامُ آمِينَ فَقُولُوا آمِينَ، وَالْحَالُ أَنَّهَا لَيْسَ كَذْلِكَ، اوبل حدیث نه تقسیم معلومیری هغه داسي چي امام به فاتحه لولی دادده برخه او حصه ده اومقتديان به امين وائي داد دوی برخه او حصه ده.

دولسم دلیل دا حنافو:

یولسم حدیث د ابوهریره راجعاً روایت:

عَنْ ابی هریره رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ بَيْتِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ إِذَا قَالَ الْإِمَامُ وَلَا الضَّالِّينَ فَقُولُوا آمِينَ فَإِنَّ الْإِمَامَ يَقُولُهَا (رواه احمد، والنسائي، ابن حبان، واسناده صحيح)

ترجمه: حضرت ابوهریره راجعاً وواي چي نبی ﷺ وفرمائي چي کله امام ولا الضالين وواي نوتاسي امين وواي. حُكْمُهُ امام ئي (په زړه) کي وائي ددي حدیث نه صراحتاً معلومیری چي دامام وظیفه فاتحه ده اودمقتدي امين، او که امام وائي هم نوپت به ئي وائي په پتوالی دامين پدي حدیث کي یو لفظ، إِذَا قَالَ الْإِمَامُ كَمَا فِي الْحَدِيثِ السَّابِقِ، اوبل لفظ

فَإِنَّ الْأَمَامَ يَقُولُهَا، دلالت کوی یعنی امام ئی وائی اگر که تاسو ئی نه اوری اوداجمله صراحت ده پدی خبره چپي امام امین پت وائی نوچپي امام پت وائی نومقتدی به ئی هم پت وائی حکه حدیثا لباب دترمذی شریف اصل کپ دامام په حق کپ راغلی دی.

کله چپي رکوع ته عی نوالله اکبر ویل سنت دي اودارنگه دهر بنکته کیدو اوپورته کیدو په وخت کپ تکبیر (الله اکبر) ویل سنت دي.

دعبدالله بن مسعود رضی الله عنه مرفوع حدیث: قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُكَبِّرُ فِي كُلِّ خَفْضٍ وَرَفَعٍ وَقِيَامٍ وَقُعُودٍ وَأَبُوبَكْرٍ وَعُمَرُ رضی الله عنهما (١).
ترجمه: رسول الله ﷺ به دهر وبنکته کیدو، پورته کیدو، ودریدو او کینا- په وخت کپ الله اکبر وئیلو او ابوبکر او عمر رضی الله عنهما به هم تکبیر وئیلو.

دابوهریره رضی الله عنه حدیث: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ يُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرُكِعُ (٢).

ترجمه: رسول الله ﷺ به چپي کله لمانحه ته ودریده نودو دریدو په وخت کپ به ئی تکبیر ویلو او در کوع ته دتللو په وخت کپ به ئی تکبیر ویلو.

رکوع فرض ده: الله ﷻ فرمائی چپي (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا) (٣).
ترجمه: ای مؤمنانو رکوع وکړي.

درکوع طریقه: در کوع ته دتللو په وخت کپ رفع الی دین نکول سنت دي.

١- ترمذی حدیث ٢٥٣ نسائی حدیث ١٠٨٣ مسند احمد ص ٢٨٦ ج ١ حدیث ٣٦٦.

٢- بخاری حدیث ٧٥٦، مسلم حدیث ٣٩٢.

٣- سورة الحج: ٧٧.

رکوع کې لاسونه په زنگونو ایښودل سنت دي، گوتی به خلاصی
وي او لاسونه به داړخونونه جداوي.

دانس رضی الله عنه حدیث: يَابُنَى إِذَا رَكَعْتَ فَضَعْ كَفَيْكَ عَلَى
رُكْبَتَيْكَ وَأَفْرَجْ بَيْنَ أَصَابِعِكَ وَارْفَعْ يَدَيْكَ عَنْ جَنْبَيْكَ (۱).
ترجمه: ای بچیه کله چې رکوع کوی نو ورغوی په زنگونو کیده
او گوتی خلاصی کړه اولاسونه داړخونونه لری کړه.

لاسونه به دلېدی دژي په شان نیغ وی، اوزنگونه به ئی پری کلک نیولی وي
دابوحمید رضی الله عنه حدیث: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم رَكَعَ فَوَضَعَ يَدَيْهِ عَلَى
رُكْبَتَيْهِ كَأَنَّهُ قَابِضٌ عَلَيْهِمَا وَوَتَرَ يَدَيْهِ فَتَحَاهُمَا عَنْ جَنْبَيْهِ (۲).

ترجمه: رسول الله صلى الله عليه وسلم رکوع وکړه نولاسونه ئی په زنگونو کیښوده
گویا که دواړه زنگونه ئی کلک و نیول اودواړه لاسونه ئی دلیندی
ژي په شان داړخونونه لری وساتل.

تشریح: دپورتنی احادیثونه خومسئلی ثابتپېری.

۱. په رکوع کې لاسونه په زنگونو ایښودل.

۲. گوتی خورول.

۳. لاسونه داړخونونه لری ساتل.

۴. زنگونه په لاسونو کلک نیول.

۱- معجم الصغير للطبرانی حدیث ۳۱۲ حدیث ۸۴۲.

۲- ترمذی حدیث ۲۶۰ ابوداود ص ۱۱۴ ج ۱ مشکوة ص ۷۶ ج ۱.

پہ رکوع کی بہ ملا نیغہ او خورہ وی سربہ نہ بنکتہ وی اونہ پورته.

دابویرده اسلمی ﷺ حدیث: قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا رَكَعَ لَوْ صَبَّ عَلَى ظَهْرِهِ مَاءٌ لَا سَقَرًا (۱).

ترجمہ: رسول اللہ ﷺ بہ چہ کله رکوع کولہ نوملابہ شی داسی نیغہ وہ کچیرتہ اوبہ پری اچول شوی وای نواوبہ بہ پری ودریدلی.

دعالشہ ﷺ حدیث: اور دحدیث دی چہ خہ برخہ داسی دہ وکان إِذَا رَكَعَ لَمْ يَشْخَصْ رَأْسَهُ وَلَمْ يُصَوِّبَهُ وَلَكِنْ بَيْنَ ذَلِكَ (۲).

ترجمہ: کله بہ چہ رسول اللہ ﷺ رکوع کولہ نوسرئی نہ پورته کولو اونہ بہ شی بنکتہ کولو بلکہ ددی پہ مینخ کی وہ.

دابومسعود انصاری ﷺ حدیث: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَأَتَجَزِي صَلَاةَ الرَّجُلِ حَتَّى يُقِيمَ ظَهْرَهُ فِي الرُّكُوعِ.

ترجمہ: رسول اللہ ﷺ فرمائی چہ تر هغی دسری لمونخ نہ رواکیری ترخوملانیغہ کری (۳).

دبراء بن عازب ﷺ حدیث: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا رَكَعَ بَسَطَ ظَهْرَهُ، وَإِذَا سَجَدَ وَجَّهَ أَصَابِعَهُ الْقِبْلَةَ (۴).

۱ - طبرانی فی الکبیر عن ابن عباس ۱۶۷ ج ۱۲ حدیث ۱۲۷۸۱ فی الاوسط ۶۷۶ فی الصغیر ص ۳۲ عن انس ﷺ ابن ماجہ ۸۷۲ مجمع الزوائد ص ۱۲۳ ج ۲.

۲ - مسلم ۴۹۸ ابوداود ۷۸۳ ابن ماجہ ۸۴۹.

۳ - ابوداود ص ۱۳۱ ج ۱ ترمذی ص ۳۶ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۸۲.

۴ - نصب الرایہ ص ۳۷۴ ج ۱، ۱، اعلاء السنن ص ۱۱ ج ۳ - ۴.

ترجمه: نبی ﷺ به چپي رکوع کوله نو ملايه ئی خوره کره، اوچي کله به ئی سجده کوله نودلاسونوگوتی به ئی قبلي ته کړي.

درکوع تسبیح: درکوع تسبیحات سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ دی دلاندي احادیثوپه رهاکي

اول حدیث: عقبه بن عامر رضی الله عنه : قَالَ لَمَّا نَزَلَتْ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ قَالَ لَنَارِ سَوَّلَ اللَّهُ ﷺ اجْعَلُوهَا فِي رُكُوعِ عِزِّكُمْ (۱).

ترجمه: عقبه بن عامر جهنی رضی الله عنه فرمائی چې کله دا ایت نازل شوچې (فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ) نو رسول الله ﷺ مونږ ته وفرمایل چې دادرکوع تسبیح وگرزوی.

دوهم حدیث: د عبدالله بن مسعود رضی الله عنه : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا رَكَعَ أَحَدُكُمْ فَقَالَ فِي رُكُوعِهِ (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ) ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَقَدْ تَمَّ رُكُوعُهُ وَذَلِكَ أَذْنَاهُ (۲).

ترجمه: رسول الله ﷺ فرمائی چې کله یوستاسې نه رکوع کوي اوپه رکوع کې (سبحان ربی العظیم) درې ځله وویل نو رکوع ئی پوره شوه اودادری ځله ویل کمه اندازه ده.

یوبل حدیث: د حذیفه رضی الله عنه دی چې نبی علیه السلام به په رکوع کې سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ اوپه سجده کې سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى لوستلو (۳).

۱- ابوداود ص ۱۳۳ ج ۱ ابن ماجه ع ۸۸۷، مشکوة ص ۸۲ ج ۱ مسند احمد ص ۱۵۵ ج ۴ ۱۷۴۵ مستدرک ع ۲۴۷.

۲- ترمذی ص ۳۵ ج ۱ ابن ماجه مشکوة ص ۸۳.

۳- ترمذی ۲۶۳.

درکوع اوسجدي تسبیح درې خُله ویل سنت دي:

اول حدیث: دعبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ حدیث: چې مخکې تیر شو.
دویم حدیث: د ابوبکر رضی اللہ عنہ: أَنْ رَسُولَ اللَّهِ كَانَ يُسَبِّحُ فِي رُكُوعِهِ سُبْحَانَ
رَبِّ الْعَظِيمِ ثَلَاثًا وَفِي سُجُودِهِ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى ثَلَاثًا (۱).

ترجمه: رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم په رکوع کې سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ درې ځله
لوستله او په سجده کې ئی سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى درې ځله لوستله.
درکوع اوسجدي تسبیح درې ځله نه زیات هم ویلی شي:

اول حدیث دعبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ: ان رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ إِذَا رَكَعَ
أَحَدُكُمْ فَقَالَ فِي رُكُوعِهِ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ
فَقَدِّمَ رُكُوعَهُ وَذَلِكَ أَذْنَاهُ (۲).

ترجمه: رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم فرمائی چې کله یو ستاسی نه رکوع کوی او په
رکوع کې سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ درې ځله وواځی نو رکوع ئی پوره
شوه اودا درې ځله ویل کمه اندازه ده.

مسئله: په رکوع اوسجده کې درې درې ځله تسبیحات ویل کمه
اندازه ده پنځه ځله ویل درمیانه اومینځمی درجه ده اوه اوه (۷) ځله
اعلی درجه او اندازه ده (۳).

۱ - رواه البزار ص ۱۳۳ ج ۹ - ۳۶۸۶ طبرانی فی الکبیر ص ۱۳۵ ج ۲ - ۱۵۷۲.

مسند احمد ص ۳۸۲ ج ۵ - ۲۳۲۸۸.

۲ - ترمذی ص ۳۵ ج ۱ ابوداود ص ۱۳۶ ج ۱.

۳ - مرقات شرح مشکوٰۃ ص ۳۱۵ ج ۱.

رکوع پہ آرام سرہ کول واجب دی

دابوهریرة رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یوصحابی تہ دلمانحہ تعلیم ور کولو او ورتہ شی وفرمایل چہی ثم ارفع حتی تطمینن راکعاً (۱)
ترجمہ: بیا پہ آرام او اطمینان سرہ رکوع و کرہ.
رکوع پورہ نہ کول پیرہ خرابہ غلادہ
پہ دہ بارہ کہ حدیث مخکہ تیرشو

رکوع نہ روستہ پورہ نیغ ودریدل واجب دی

دابوهریرة رضی اللہ عنہ او برد حدیث چہی نبی علیہ السلام یو اعرابی (بانہ چہی) تہ دلمانحہ تعلیم ور کولو او ورتہ شی فرمائی چہی ثم ارفع حتی تعتدل قائماً
بیادر کوع نہ سرپورته کرہ تردی چہی بنہ پورہ ودریری (۲)

رکوع نہ دیورته کیدوپہ وخت کہ تسمیع او تحمید ویل سنت دی

ابوهریرة رضی اللہ عنہ حدیث: کَانَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم إِذَا قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ قَالَ
اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ (۳)

ترجمہ: نبی صلی اللہ علیہ وسلم بہ چہی کلہ سمع اللہ لِمَنْ حَمِدَهُ وونیل نو اللہم
رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ شی وئیل

۱ - بخاری ص ۱۰۵ ج ۱ مسلم ص ۱۰۷ ج ۱

۲ - ابوداؤد ۸۵۶

۳ - بخاری ص ۱۰۹ ج ۱

دویم حدیث دابوهریره رضی اللہ عنہ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ يُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْكَعُ ثُمَّ يَقُولُ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ يَرْفَعُ صَلْبَهُ مِنَ الرُّكُوعِ ثُمَّ يَقُولُ وَهُوَ قَائِمٌ (رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ) (۱).

ترجمہ: رسول اللہ ﷺ به چہی کله لمانحہ ته ودریده نوالله اکبر به ئی وویل بیابه ئی درکوع په وخت کپ هم الله اکبر وویه بیابه ئی سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ وویل اوملابه ئی درکوع نه نیغه کره بیابه ئی په ولاړه رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ وویل

منفرد او امام به سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ دواړه وائی

دابوهریره رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ قَالَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ (۲).

ترجمہ: نبی علیه السلام به چہی کله سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ وویل بیابه ئی اللهم ربنا ولك الحمد هم ووثیل

مقتدی به یواخی تحمید وائی دابوهریره رضی اللہ عنہ حدیث: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَالَ الْإِمَامُ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَقُولُوا اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ فَإِنَّهُ مَنْ وَاَفَقَ قَوْلُهُ قَوْلَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ (۳).

۱ - بخاری ۷۸۹.

۲ - بخاری ص ۱۰۹ ج ۱.

۳ - بخاری ص ۱۰۹ ج ۱ مسلم ص ۱۷۶ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۸۲ ج ۱.

ترجمہ: رسول اللہ ﷺ فرمائی چہی کلہ امام سمع اللہ لمن حمدہ
وواٹی نوتاسو (ای مقتدیانو) اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ وواٹی
دچاویناچی دملاکو دوینا سرہ موافقہ شوہ نواللہ ﷺ بہ ئی مخکنی
تولی (وری) کناوی وبنی.

لاسونه پورته کول (رفع الیدین) نشته

درکوع نہ پورته کیدوپہ وخت کی رفع الیدین نشته.

اول حدیث دعبدا اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ: اَلْأَصْلَىٰ بِكُمْ صَلَاةَ
رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَصَلَّىٰ فَلَمْ يَرْفَعْ يَدَيْهِ إِلَّا فِي أَوَّلِ مَرَّةٍ (۱).
ترجمہ: عبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ وفرمایل چہی ایازہ تاسوتہ درسول
اللہ ﷺ لمونخ ونکرہم، نولمونخ ئی وکر نودتکبیر اولی نہ سوابل حائی
کی رفع الیدین ونکرل

دویم دجابر بن سمرة رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: قَالَ خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ
اللَّهِ ﷺ فَقَالَ مَا لِي أَرَاكُمْ رَافِعِي أَيْدِيكُمْ كَمَا تَهَا أَذْنَابُ غَيْلِ
شَمْسٍ، أَسْكُنُوا فِي الصَّلَاةِ (۲).

ترجمہ: جابر بن سمرة رضی اللہ عنہ فرمائی چہی رسول اللہ ﷺ مونبر تہ راووت
مونبرہ پہ لمانخہ ولاہ وو اورفع الیدین موکولو نورسول اللہ ﷺ

۱ - ابوداود ۷۴۸ نسائی حدیث ۱۰۵۸ مصنف ابن ابی شیبہ ص ۲۱۳ ج ۱ مسند احمد

ص ۳۸۸ ج ۱ حدیث ۳۲۸۱ بیہقی فی السنن الکبری ص ۷۸ ج ۲ حدیث ۲۳۶۳.

۲ - مسام حدیث ۴۳۰ ابوداود حدیث ۱۰۰.

و فرمایا چہ خہ دی مالرہ چہ وینم تاسی چہ لاسونہ پورته کوی لکہ دمستو اسونولکی پہ مانخہ کپ پہ ارام شی .

دریم حدیث د عبد اللہ بن عمر رضی اللہ عنہ.

قال رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَفْتَحَ الصَّلَاةَ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى يُحَازِيَ بَهْمَا مَنْكَبَيْهِ وَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ وَبَعْدَ مَا يَرْفَعُ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ لَا يَرْفَعُهُمَا (١).

ترجمہ: عبد اللہ بن عمر رضی اللہ عنہ واثی چہ مارسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ولیدہ چہ کلہ شی پہ لمانخہ شروع کولہ نولاسونو پورته کرل تردی چہ اوڑوپوری شی برابر کرل اوچہ کلہ شی ارادہ در کوع کولو و کرہ او دارنگہ روستہ دیپورته کولو دسر در کوع نہ شی رفع الیدین ونکرل .

خلورم حدیث دبراء بن عازب رضی اللہ عنہ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا كَبَّرَ لِفَتْحِ الصَّلَاةِ رَفَعَ يَدَيْهِ إِلَى قَرِيبٍ مِنْ أُذُنَيْهِ ثُمَّ لَا يَعُودُ (٢).

ترجمہ: نبی صلی اللہ علیہ وسلم بہ چہ کلہ تکبیر افتتاح کولو نولاسونہ بہ شی ترغورونو پورته کرل بیائی دوبارہ لاسونہ نہ پورته کول .

پنجم د ابوہریرہ رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا دَخَلَ فِي الصَّلَاةِ رَفَعَ يَدَيْهِ مَدًّا (٣)

١ - صحيح ابوعوانه ص ٩٠ ج ٢ مسند حمیدی ص ٢٧٧ ج ٢.

٢ - ابوداود ص ١١٦ ج ١ طحاوی دارقطنی، مصنف ابن ابی شیبہ.

٣ - ابوداود ص ١١٤ ج ١ نسائی ابن ماجہ.

ترجمه: رسول الله ﷺ به چې کله په لمانځه کې داخلیده نولاسونه به شی بنه پورته کړل (نودلته یوځل لاسونه پورته کول راغلی دي یواځی دتکبیر اولی په وخت کې).

خلفاء راشدینو رفع الیدین نه کول

دعبدالله بن مسعود رضی الله عنه مرفوع حدیث: قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ (رضی الله عنهما) فَلَمْ يَرْفَعُوا أَيْدِيَهُمُ الْأَعْنَدَ إِسْتِفْتَا حِ الصَّلَاةِ (۱)

ترجمه: عبدالله بن مسعود رضی الله عنه فرمائی چې ما رسول الله ﷺ او ابوبکر او عمر رضی الله عنهما پسی لمونځ وکړ نو دوی رفع الیدین نه کول مگر په شروع دلمانځه کې.

اول اثر: ابوبکر رضی الله عنه به رفع الیدین نه کول ددی بیان مخکې تیر شو. دویم اثر عمر فاروق رضی الله عنه: رفع الیدین نه کول مخکې روایت نه هم معلومه شوه او دویمه حواله هم وړاندی کوو عن الأسود قال: رَأَيْتُ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي أَوَّلِ تَكْبِيرَةٍ ثُمَّ لَا يُعْوِذُ (۲).

ترجمه: ددی بیان مخکې روایت کې وشو مشهور تابعی او محدث امام اسود رضی الله عنه فرمائی چې ما عمر رضی الله عنه ولیده چې لاسونه شی په اول تکبیر کې پورته کړل بیائی رفع الیدین ونکړل.

۱- دارقطنی بیهقی، کامل ابن عدی.

۲- طحاوی ص ۲۲۷ ج ۱ مصنف ابن ابی شیبہ

صحت اضعف: (۱) حافظ ابن حجر فرمائی چې رَجَالَهُ ثِقَاتٌ (راویان
ٹی ہول ثقہ اوقوی دی) (۱).

(۲) امام مار دینی رحمۃ اللہ علیہ لیکي چې صَحِيحٌ عَلَيَّ شَرْطِ مُسْلِمٍ
(امام مسلم پہ شرط برابر دی)

الجوهر النقي ص ۷۵ ج ۲ (۳) امام عینی رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چې
رَأْسَانَا صَحِيحٌ، سند صحیح دی عمدة القاری شرح بخاری ص
۲۷۳ ج ۵. (۴) امام طحاوی رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چې حدیث صحیح
(طحاوی ص ۳۳ ج ۱).

دریم اثر علی رضی اللہ عنہ به رفع الیدین نہ کول: اِنَّ عَلِيًّا كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ
فِي اَوَّلِ تَكْبِيْرَةٍ مِّنَ الصَّلَاةِ ثُمَّ لَا يَرْفَعُ بَعْدُ (۲).
علی رضی اللہ عنہ بہ یواخی او یواخی پہ لمانحہ کي داوول تکبیر سرہ لاسونہ
پورته کول بیائی دوبارہ لاسونہ نہ پورته کول.

صحت اضعف: (۱) رَجَالَهُ ثِقَاتٌ (الدرايه ص ۵۲ ج ۱) (۲) اثر صحیح
(نصب الرايه ص ۲۱۶ ج ۱) (۳) صحیح علی شرط مسلم (عین شرح
البخاری ص ۲۷۴ ج ۵).

۱ - الدرايه ص ۱۵۴ ج ۱

۲ - طحاوی ص ۲۲۴ ج ۱ مصنف ابن ابی شیبہ ص ۲۱۳ ج ۱. بیہقی ص ۲۱۴ ج ۱

حدیث ۲۴۱۶ فی السنن الکبری.

خلورم اثر د علي عليه السلام او عبدالله بن مسعود رضي الله عنهما ملگرويه رفع اليدين

نڪول: كَانَ أَصْحَابُ عَبْدِ اللَّهِ وَأَصْحَابُ عَلِيِّ رضي الله عنهما لَا يَرْفَعُونَ

أَيْدِيهِمْ إِلَّا فِي افْتِتَاحِ الصَّلَاةِ ثُمَّ لَا يَعُودُونَ (١)

ترجمه: ڊاين مسعود او علي رضي الله عنهما ملگرو او شاگردانو به رفع اليدين نڪول.

ڊپورتنی- منسئلی په ٻاره کي (وهاييانوته ڊالسي) په نامه ڪتاب ڊڪني وړدي.

يادونه: ڊر ڪوع نه ڊپورته ڪيدونه روسته په قومه کي ڄيني دعاوي

شته چي په احاديثو کي ثابتي وي البته غوره داده چي په نفل لمانحه

کي وشي او ڪه فرض لمانحه کي وشي نوهم ثواب ڊي ليکن دامام نه

زياتونه نڊه پڪار امام چي ڄه وائي په هماغه اندازه وينا پڪارده.

ڊسجڊي ڪولو طريقيه

سجده فرض ده الله جل جلاله فرمائي چي وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ ۝

ترجمه: اوسجده ڪوي او الله ته ڄان نزدي ڪري.

ڊابوهريرة رضي الله عنه مرفوع حديث: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلوات الله عليه أَقْرَبُ مَا يَكُونُ

الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ (٢)

ترجمه: رسول الله صلوات الله عليه فرمائي چي بنده الله جل جلاله ته زيات نزدي

ڊسجڊي په حالت کي وي

سجڊي ته ڊتللو په وخت کي الله اڪبر ويل سنتا ڊي

قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلوات الله عليه يُكَبِّرُ فِي كُلِّ خَفْضٍ وَرَفَعٍ وَقِيَامٍ وَقُعُودٍ (٣)

١ - مصنف ابن ابی شيبه ص ٢١٤ ج ١ حديث ٢٤٤٦.

٢ - مسلم ص ١٩١ ج ١ مشکوة ص ٨٤ ج ١.

٣ - ترمذی حديث ٢٥٣ مسند احمد ص ٣٨٦ ج ١.

ترجمه: رسول الله ﷺ به په هروښکته کیدو او پورته کیدو او ودریدو او کیناستو کې الله اکبر وئیل.

سجده ته دتللو په وخت کې اول زنگونه په ځمکه ایښودل بیالاسونه

اول حدیث: عَنْ وَائِلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِذَا سَجَدَ وَضَعَ رُكْبَتَيْهِ قَبْلَ يَدَيْهِ، وَإِذَا نَهَضَ رَفَعَ يَدَيْهِ قَبْلَ رُكْبَتَيْهِ (۱).

ترجمه: وائل رضي الله عنه فرمائی چې ما رسول الله ﷺ وليده چې کله ئی سجده کوله نو زنگونه ئی مخکې دلاسونونه کيښود او کله چې پورته کیده نولاسونه ئی پورته کړل مخکې دزنگونونه

یادونه: (۱) په پورتنی مضمون یو حدیث دانس رضي الله عنه په روایت

دارقطنی، بیهقی، مستدرک حاکم کې هم ذکر دی (۲)، او د عمر رضي الله عنه

په روایت په مصنف عبدالرزاق، ابن المنذر، طحاوی کې ذکر دی.

دویم حدیث د عمر رضي الله عنه: أَنَّهُ خَرَّ بَعْدَ رُكُوعِهِ عَلَى رُكْبَتَيْهِ كَمَا يَخِرُّ

الْبَعِيرُ وَوَضَعَ رُكْبَتَيْهِ قَبْلَ يَدَيْهِ (۲).

ترجمه: نبی ﷺ به پس در کوع نه په زنگونو کیناسته لکه اوښ چې

کینی نواول به ئی زنگونه کيښود او بیالاسونه.

یادونه: په ځینو احادیثو کې اول زنگونه ایښودل راغلی دی دپه

حالت د عذر بناء دی (۳).

۱- ترمذی حدیث ۲۶۸ ابوداود حدیث ۸۳۸ نسائی حدیث ۱۰۸۹ دارمی ۱۳۲۰ صحیح ابن

حبیب حدیث ۲۳۷ ج ۵ ص ۱۹۱۴ ابن ماجه ص ۸۸۴.

۲- طحاوی ص ۲۵۶ ج ۱ کنز العمال حدیث ۲۴۱۹۸.

۳- معارف السنن ص ۳۱ ج ۳.

سجدہ ددوارو لاسونہ پہ مینخ کي سنت ده

اول حدیث دوائل بن حجر رضی اللہ عنہ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لَمَّا سَجَدَ وَضَعَ وَجْهَهُ بَيْنَ كَفَيْهِ (۱).

ترجمہ: بیشک رسول اللہ ﷺ بہ چي کله سجدہ کولہ نومخ بہ ئي ددوارو ورغوو (لاسونو) مینخ کي کيبنود.

دويم حدیث دبراء بن عازب رضی اللہ عنہ: عَنْ أَبِي اسْحَاقَ قَالَ: سَأَلْتُ بَرَاءَ بْنَ عَازِبٍ رضی اللہ عنہ أَيْنَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَضَعُ جَبْهَتَهُ إِذَا صَلَّى؟ قَالَ: بَيْنَ كَفَيْهِ (۲).

ترجمہ: ابواسحاق رضی اللہ عنہ فرمائي چي مادبراء بن عازب رضی اللہ عنہ نہ پوښتنہ وکرہ چي نبي ﷺ بہ په لمانخہ کي تندي چيرته اينبودو؟ براء بن عازب رضی اللہ عنہ فرمائي چي نبي ﷺ بہ ددوارو ورغوو په مینخ کي تندي کيبنود.

په سجدہ کي لاسونہ دغوږو نوبرابري کي اينبودل سنت دي.

دوائل بن حجر مرفوع حدیث: قَالَ رَمَقْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَلَمَّا سَجَدَ وَضَعَ يَدَيْهِ حِذَاءَ أُذُنَيْهِ (۳).

۱ - مسلم صحيح ابن حبان ص ۱۷۴ ج ۵ حديث ۱۸۶۲.

۲ - طحاوی ص ۲۵۷ ج ۱.

۳ - طحاوی ص ۱۵۱ ج ۱ مصنف عبدالرزاق ص ۷۵ ج ۳ نصب الراية ص ۲۸۱ ج ۱ طبرانی في المعجم ص ۲۴ ج ۲۲، مسند احمد ص ۳۱۷ ج ۴ حديث ۱۸۸۷۸ نسائي حديث ۱۲۶۵، واستاذہ

ترجمه: وائل بن حجر رضی اللہ عنہ فرمائی چې مابی رضی اللہ عنہ ته (په لمانځه کې)، دسترگوپه کنج کې وکتل چې کله ئی سجده کوله نولاسونه دغوږونو په برابری کې کینبودل.

دسجدي په حالت کې څنگلی داړخونونه لری کول سنت دی

دعبدالله بن مالک ابن بحینه رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُجَنِّحُ فِي سُجُودِهِ حَتَّى يُرَى وَضْحُ ابْطِئِهِ (۱).

ترجمه: رسول الله صلى الله عليه وسلم به په سجده کې وزری (لاسونه) خلاص کړل تردي چې دتخرگونو سپین والی به ئی لیدل کیده دویم حدیث: دهمدی عبدالله بن مالک رضی اللہ عنہ بل حدیث په لاندی الفاظو نقل شویدی: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَجَدَ فَرَجَ بَيْنَ يَدَيْهِ حَتَّى يَبْدُو بَيَاضُ ابْطِئِهِ (۲).
ترجمه: نبی صلى الله عليه وسلم به چې کله سجده کوله نولاسونه به خلاص کړل تردي چې دتخرگونو سپین والی به ئی ښکاره شو.

دسجدي په حالت کې څنگلی دځمکی نه پورته کول سنت دی.

دبراء بن عازب رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَجَدْتَ فَضَعْ كَفَّيْكَ وَأَرْفَعْ مَرْفَقَيْكَ (۳).

ترجمه: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائی چې کله ته سجده کوي نو کیده ورغوی په ځمکه او څنگلی دځمکې نه پورته ونیسه.

۱ - بخاری حدیث ۳۹۰ مسلم حدیث ۵۹۵.

۲ - مسلم ص ۱۹۱ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۸۳.

۳ - مسلم ص ۱۹۱ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۸۳.

دانس ﷺ مرفوع حدیث وَلَا یَسْطُ أَحَدُكُمْ ذِرَاعِيَهُ ابْسَاطَ الْكَلْبِ.
ترجمه: ندي خوروي څنگلي یوستاسي نه دسپی دخورولو په څیر
دسجدي په حالت کې به گیده دورنونه لری وی

اول حدیث دمیمنه ﷺ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا سَجَدَ جَافِيَ لَوْ
شَأْتُ بُهْمَةً أَنْ تَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ لَمَرَّتْ (۱)

ترجمه: رسول الله ﷺ به چې کله سجده کوله ورنونه اوڅپته به ښی
خلاصه وه کچیرته یو وړوکی ورغومی (دووزی یاوری بچی) به تیریدل
غوښتل نودلاسونو په مینځ کې به دسجدي په حالت کې تیریدی شو.

دویم حدیث او اثر د عمر ﷺ: عَنْ أَدَمَ بْنِ عَلِيٍّ السُّبَكِيِّ (رَح) قَالَ: رَأَيْتُ
عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَأَنَا أَصَلِّي لَا أَتَجَافِي عَنِ الْأَرْضِ لِزَرَاعِي فَقَالَ يَا بْنَ أَخِي
لَا تُبْسِطَ بَسْطَ السَّبْعِ وَأَدْعِمْ عَلَى رَاحَتِكَ وَأَبْدِ ضَبْعَيْكَ (۲)

ترجمه: ادم بن علی (رح) فرمائی چې زه عمر ﷺ په لمانځه ولیدم
چې څنگلی می څمکي نه پورته کولی نو راته وئی فرمایل چې ای
وراره دځناور په څیر به څمکه لاسونه مه خور وه بلکه تکیه په
ورغوو ولږ وه او څنگلی لری وساته.

۱- مسلم حدیث ۳۹۶، نسائی حدیث ۱۱۰۹.

۲- صحیح ابن حبان حدیث ۲۴۲ مصنف عبدالرزاق ص ۱۷۰ ج ۲، مجمع الزوائد ص ۱۲۶ ج ۲ مستدرک ص ۳۵۰ ج ۱.

په اوه اندامونه سجده کول

د ابن عباس رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ أَمَرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْضَاءٍ (۱) عَلَى الْجَبْهَةِ (۲) وَأَشَارَ بِيَدِهِ عَلَى أَنْفِهِ (۳) وَالْيَدَيْنِ (۴) وَالرَّكْبَتَيْنِ (۵) وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ (۱)

ترجمه: ابن عباس رضی اللہ عنہ فرمائی چې نبی علیه السلام وفرماییل چې ماته امرشوی چې په اوه اندامونه سجده وکړم (۱) تندي (۲) پوزه (۳) دواړه لاسونه (۴) دواړه زنگنونه (۵) دواړو خپوگوتی په سجده کې به د لاسونو گوتی پیوست او جوختی وی

د ابو حمید الساعدي رضی اللہ عنہ حدیث: قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِذَا سَجَدَ وَضَعَ يَدَيْهِ غَيْرَ مُفْتَرِشٍ وَلَقَابِضَهُمَا وَاسْتَقْبَلَ بِأَطْرَافِ رِجْلَيْهِ الْقِبْلَةَ (۱).

ترجمه: ما رسول الله ﷺ وليده چې کله به ئی سجده کولو لاسونه به د ئی کيښودل چې گوتی به خلاصی اورا تولى نه وی اود خپوگوتی به ئی قبلي طرفته کړي.

په سجده کې به دخپوگوتی قبلي طرفته وي

د ابو حمید الساعدي رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: وَاسْتَقْبَلَ بِأَطْرَافِ رِجْلَيْهِ الْقِبْلَةَ (۱)

۱ - بخاری حدیث ۸۱۶ مسلم حدیث ۴۹۰ مشکوة ص ۸۳ ج ۱.

۲ - بخاری حدیث ۷۹۴.

۳ - بخاری حدیث ۷۹۴.

ترجمہ: رسول اللہ ﷺ بہ چہ کله سجده کوله نودخپو گوتی به ئی
قبلی ته کری.

دسجدی تسبیحات

دعقبه بن عامر رضی اللہ عنہ حدیث: قَالَ لَمَّا نَزَلَتْ سَبَّحَ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلَى
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ اجْعَلُوهَا فِي سُجُودِكُمْ (۱)
ترجمہ: عقبہ بن عامر رضی اللہ عنہ فرمائی چہ هر کله (سَبَّحَ اسْمَ رَبِّكَ
الْاَعْلَى) نازل شو رسول اللہ ﷺ وفرماییل چہ داتسبیح په لمانحه کي
وگرزوي.

دعبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ حدیث: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَاِذَا سَجَدَ فَقَالَ
فِي سُجُودِهِ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْاَعْلَى ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَقَدْ تَمَّ سُجُودُهُ
وَذَلِكَ اَدْنَاهُ (۲).

ترجمہ: رسول اللہ ﷺ فرمائی چہ چا سجده وکره اوپه سجده کي
(سُبْحَانَ رَبِّيَ الْاَعْلَى) دري خله ولوست نو دده سجده پوره شوه
اودادری خله کمه اندازه ده.

یادونه: په احادیثو کي دسجدی نور تسبیحات هم راغلی دي لوستل
ئی ثواب لری خو پورتنی تسبیح دقران شریف دا حدیثواو دصحابه
گرامو رضی اللہ عنہم دمعمولاتوسره زیات موافق دي.

^۱-ترمذی، ابوداود ص ۱۳۳ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۸۳ ج ۱، ابن ماجه.

^۲-ترمذی ص ۳۵ ج ۱ ابوداود ص ۱۳۶ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۸۳ ج ۱ ابن ماجه.

جلسہ (دووسجدوپہ مینخ کی ناستہ) پہ اطمنان سرہ

دابوهریرة ﷺ مرفوع حدیث: اورد حدیث دی نبی علیہ السلام یوباندچی ته دلمانخه تعلیم ور کولو اوورته ئی وفرمایل چي بیاسردسجدی نه پورته کره تردی چي په ارام سره کینی
 ثُمَّ ارْفَعُ حَتَّى تَطْمَئِنَّ جَالِسًا (۱).

ترجمہ: بیا سردسجدی نه پورته کره تردی چي په ارام سره کینی

دواړو سجدوپہ مینخ کی ناستی طریقہ

گسه (چپه) خپه خملول اوپرې کیناستل اوبنی خپه ودرول
 دعائشه ﷺ حدیث: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَفْرُشُ رِجْلَهُ الْيُسْرَى
 وَيَنْصِبُ رِجْلَهُ الْيُمْنَى (۲).

ترجمہ: رسول الله ﷺ به چپه خپه وغوروله اوبنی خپه به ئی ودروله.
 دابوحمید الساعدی ﷺ مرفوع حدیث: وَيَثْبِي رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَيَقْعُدُ
 عَلَيْهَا (۳).

ترجمہ: چپه خپه به ئی وگرزوله (خملوله) اوپرې کیناست
 دوانل بن حجر ﷺ مرفوع حدیث قَالَ قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ، فَقُلْتُ لَا نَظْرَانَ
 إِلَى صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَلَمَّا جَلَسَ يَعْنِي لِلتَّشْهَدِ افْتَرَشَ رِجْلَهُ

۱ - بخاری ص ۱۰۵ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۱۱۵ ج ۱.

۲ - مسلم ص ۱۹۴ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۷۵ ج ۱.

۳ - ابوداود ص ۱۱۳ ج ۱ ترمذی حدیث ۲۶۰ نسائی حدیث ۲۶۳ بیہقی فی السنن

الکبری ص ۷۲ ج ۲ حدیث ۲۳۴۷، صحیح ابن حبان حدیث ۱۸۳ ج ۵.

الْيُسْرَى، وَوَضَعَ يَدَهُ الْيُسْرَىٰ يَعْنِي عَلَىٰ فَخْدِهِ الْيُسْرَىٰ وَلَكِنَّ
رِجْلَهُ الْيُمْنَىٰ (۱).

ترجمہ: وائل رضی اللہ عنہ: فرمائی چې مدینہ منورہ ته راغلم نوماد خان
سره ووئیل چې در رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم لمونځ به خامخا ضرور گورم نوکله
چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم دتشهد اوالتحیات لپاره کیناست نوچپه خپه ئی
خوره کره اوچپ لاس ئی په چپ پتون کینبود اوبنی خپه ئی ود روله.

ددواړسجدو په مینځ کې به د (رَبِّ اغْفِرْ لِي) په اندازه کینی.

دحذیفه رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: وَكَانَ يَقُولُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ (رَبِّ اغْفِرْ لِي) (۲)
ترجمہ: نبی صلی اللہ علیہ وسلم به ددواړو سجدو په منځ کې رَبِّ اغْفِرْ لِي وئیل.
دابن عباس رضی اللہ عنہما مرفوع حدیث: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يَقُولُ بَيْنَ
السَّجْدَتَيْنِ (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَاجْبُرْنِي وَاهْدِنِي وَارْزُقْنِي) (۳).
ترجمہ: رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم به د دواړو سجدو په مینځ کې دادعاویله چې
اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَاجْبُرْنِي وَاهْدِنِي وَارْزُقْنِي.
ددهمی سجدی نه پس ناسته نشته (جلسه داستراحت) نشته.

دابوهریره رضی اللہ عنہ حدیث: قَالَ كَانَ النَّبِيُّ يَنْهَضُ فِي الصَّلَاةِ عَلَيَّ
صُدُورِ قَدَمَيْهِ (۴)

۱- ترمذی حدیث ۴۹۲.

۲- سنن نسائی حدیث ۱۰۶۹، سنن دارمی ص ۳۴۹ ج ۱.

۳- ترمذی حدیث ۴۸۴، ابوداؤد حدیث ۸۵۰.

۴- ترمذی حدیث ۴۸۸.

ترجمه: نبی ﷺ به په لمانځه کې د قدمونو په سینو ودریده
ددواړو سجدونه روسته به نه کیناست.

د نعمان بن ابی عیاش رضی الله عنه حدیث: قَالَ أَذْرَكْتُ غَيْرَ وَاحِدٍ مِنْ
أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ فَكَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السَّجْدَةِ فِي
أَوَّلِ رَكْعَةٍ وَالثَّلَاثَةِ قَامَ كَمَا هُوَ وَلَمْ يَجْلِسْ (۱).

ترجمه: نعمان رضی الله عنه: فرمائی چې مابینې زیات صحابه کرام رضی الله عنهم
لیدلی چې کله به اول رکعت او ددیم رکعت نه پس پورته کیده
نونېغ به پورته شو اونه به کیناست کثیر
د ابو حمید رضی الله عنه مرفوع حدیث: فَسَجَدَ ثُمَّ قَامَ وَلَمْ يَتَوَرَّكْ (۲).

ترجمه: بیانې رضی الله عنه سجده وکړه بیائی تکبیر ویل او پورته شو او کینه ناست.
یادونه: پورتنی حدیث د عباس رضی الله عنه، عیاش بن سهل الساعدي،
ابو هريرة ابو اسيد رضی الله عنهم نه نقل شوی دی.

د ابو مالک (اشعری) رضی الله عنه مرفوع حدیث: فَسَجَدَ ثُمَّ كَبَّرَ فَأَنْتَهَضَ قَائِمًا (۳).
بیانې رضی الله عنه سجده وکړه بیائی تکبیر ویل نو (بغیر د ناستی) نیغ
پورته شو

۱ - مصنف ابن ابی شیبه ص ۳۹۵ ج ۱.

۲ - ابودراو ص ۱۱۴ ج ۱ صحیح ابن حبان ص ۱۸۱ ج ۵ حدیث ۱۸۶۶ طحاوی ص

۲۶۰ ج ۱ سنن کبری للبيهقي ص ۱۰۱ ج ۲.

۳ - مسند احمد ص ۲۴۳ ج ۵ واسناده حسن

دابوهريرة رضي الله عنه مرفوع حديث: رسول الله صلى الله عليه وسلم يواعرابي (كليوال سري) ته دلمانحه تعليم ور كولو اوورته ئى وفرمايل چي (ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمِئَنَ سَاجِدًا ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَسْتَوِيَ قَائِمًا) (۱).

ترجمه: بيا سجده وكره، تردې چې بنه پوره په سجده كې ارام شى، بياپورته شه تردې چې بنه نيغ ودريري.

اثار صحابه كرامو رضي الله عنهم

دبيني زياتو صحابه كرامو رضي الله عنهم نه دا خبره نقل شوي ده چې دوي به ددويمى سجدي نه پس نيغ ودريدل او جلسه داستراحت به ئى نه كوله دعمر، على عبدالله بن مسعود، عبدالله بن عمر، عبدالله بن عباس عبدالله بن زبير، ابوسعيد خدرى رضي الله عنهم احاديث اوتار په مصنف ابن ابى شيبه ص ۳۹۴ ج ۱ كې وگوري يواخي يواثر دعبدالله بن مسعود رضي الله عنه نقلوو.

اثر دعبدالله بن مسعود رضي الله عنه: عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ قَالَ رَمَقْتُ إِلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه فِي الصَّلَاةِ فَرَأَيْتَهُ يَنْهَضُ وَلَا يَجْلِسُ (۲).

ترجمه عبدالرحمن رضي الله عنه فرمائي چې ما عبدالله بن مسعود رضي الله عنه په لمانحه كې وليده چې پورته شو اونه كيناست (دواړو سجdone پس نه كيناست،

۱ - بخاری ص ۹۸۶ ج ۱.

۲ - طبرانی فی المعجم الكبير ص ۲۶۶ ج ۹ حدیث ۹۳۲۷ سنن کبری للبيهقي ص ۱۲۵ ج ۲

۳ - حدیث ۲۵۹۵ مجمع الزوائد ص ۱۳۶ ج ۲ مصنف عبدالرزاق ص ۱۷۸ ج ۲.

یادونه: په ځینو احادیثو کې دجلسه استراحت ذکرشته هغه په حالت دعذربناء دی نبی ﷺ چې کله بوداشو نوبیا به جلسه داستراحت کوله تفصیل لپاره (المغنی لابن قدامه ص ۲۴۸ ج ۱) ددویمې سجدي نه دپورته کیدو په وخت کې اول لاسونه

بیازنکونه پورته کول

دوائل بن حجر رضی الله عنه مرفوع حدیث: **وَ إِذَا نَهَضَ رَفَعَ يَدَيْهِ قَبْلَ رُكْبَتَيْهِ (۱)**.
ترجمه: کله به چې نبی ﷺ پورته شو نو لاسونه به ئی دزنګونو نه مخکې پورته کړل.

دویم رکعت داوول رکعت په شان اداء کول پکار دی

دابوحمیدالساعدی رضی الله عنه مرفوع حدیث: **ثُمَّ يَضَعُ فِي الْآخِرَى مِثْلُ ذَلِكَ (۲)**.
ترجمه: بیانې ﷺ دویم رکعت داوول رکعت په شان وکړه.

دویم رکعت کې سبحانک اللهم او اعوذ بالله نسته

دابوهريرة رضی الله عنه مرفوع حدیث: **كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا نَهَضَ مِنَ الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ اسْتَفْتَحَ الْقِرَاءَةَ بِالْحَمْدِ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَلَمْ يَسْكُتْ (۳)**.
ترجمه: نبی ﷺ به چې کله ددویم رکعت نه پورته شونو دقراءة شروع اوییل به ئی په **الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ** کولو اونه به چې کیده.

۱- ابوداود ص ۱۲۹ ج ۱ ترمذی ص ۳۶ ج ۱، نائی ص ابن ماجه مشکوٰة ص ۸۴.

۲- ابوداود ص ۱۱۳ ج ۱.

۳- مسلم ص ۲۱۹ ج ۱ حدیث ۵۹۹ مشکوٰة ص ۷۸ ج ۱.

دویم رکعت کی بسم اللہ پتہ ویل سنت دی

دابوہریرہ رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: اسْتَفْتَحَ الْقِرَاءَةَ بِالْحَمْدِ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۱)
ترجمہ: رسول اللہ ﷺ بہ ددویم رکعت دقراءة شروع پہ الحمد لله
رب العالمین کولہ.

یادونہ: نوچی دقراءة شروع پہ الحمد لله سرہ وشوہ نومعلومہ شوہ چہ
نبی علیہ السلام بسم اللہ الرحمن الرحیم پتہ لوستلی دہ.

دویم رکعت کی دسورۃ فاتحہ سرہ بل سورۃ یوحانی کول

دابوقنادہ رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقْرَأُ فِي الظُّهْرِ فِي الْأَوَّلِينَ
بِأَمِّ الْكِتَابِ وَسُورَتَيْنِ (۲)

ترجمہ: نبی ﷺ بہ دماسپینین لمانحہ پہ دوه اولنو رکعتو کی
دالحمڈلہ سرہ دوه سورتونہ ہم لوستل

بنی خپہ ودرول اوچپہ (کسہ) خپہ بانڈی کیناستل.

دعائشہ رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: وَكَانَ يَقُولُ فِي كُلِّ رَكَعَتَيْنِ التَّحِيَةَ
وَكَانَ يَفْرِشُ رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَيَنْصِبُ رِجْلَهُ الْيُمْنَى (۳)

ترجمہ: نبی علیہ السلام بہ دهر دوور کعتونونہ پس التحيات ويلہ
اوگسہ (چپہ) خپہ بہ ئی خورہ کرہ اونبی خپہ بہ ئی ودرولہ.

۱ - مسلم ص ۲۱۹ حدیث ۱ ص ۵۹۹.

۲ - بخاری ص ۱۰۷ ج ۱، مسلم حدیث ۱۸۵ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۷۹ ج ۱.

۳ - مسلم ص ۱۹۵ ج ۱ ص ۹۸؛ مشکوٰۃ ص ۷۵ ج ۱ مسند احمد ص ۳۱ ج ۶.

دوانل بن حجر رضي الله عنه مرفوع حديث: (فَلَمَّا جَلَسَ يَعْنِي لِلتَّشَهُدِ افْتَرَشَ رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَيَنْصَبُ رِجْلَهُ الْيُمْنَى)

ترجمه: هر کله چې رسول الله صلی الله علیه و آله تشهد لپاره کیناست نو چپه (گسه) خپه ئی خوره کړه او بڼی خپه ئی ودروله.

درفاعه بن رافع مرفوع حديث: نبی صلی الله علیه و آله یواعرابی ته دلمانځه تعلیم ورکولو اوبیائی ورته وفرمایل: وَإِذَا رَفَعْتَ فاقْعُدْ عَلَى فخذِكَ الْيُسْرَى (۱).

ترجمه: هر کله چې ته پورته شی (د دویمې سجده نه) نوپه چپ (گس) ورون (پتون) کینه.

د عبدالله بن عمر رضي الله عنه مرفوع حديث: (الْمَأْسَنَةُ الصَّلَاةِ أَنْ تَنْصِبَ رِجْلَكَ الْيُمْنَى وَتُثْنِيَ الْيُسْرَى (۲))

ترجمه: بېشکه سنت دلمانځه ودرول بڼی خپی او ځملول دچپې خپې.

په یوبل روایت کې د عبدالله بن عمر رضي الله عنه نه ان مِنْ سُنَّةِ الصَّلَاةِ أَنْ تَنْصِبَ الْقَدَمَ الْيُمْنَى وَالْجُلُوسَ عَلَى الْيُسْرَى (۳).

ترجمه: بېشکه دلمانځه دستتونه ودرول د بڼی خپې او کیناستل په چپه خپه دي.

دوانل بن حجر رضي الله عنه مرفوع حديث: قَالَ صَلَّى خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا قَعَدَ وَتَشَهُدَ فَرَشَ قَدَمَهُ الْيُسْرَى عَلَى الْأَرْضِ وَجَلَسَ عَلَيْهَا (طحاوی ص ۲۵۹ ج ۱)

۱- ابوداود ص ۱۳۲ ج ۱ مسند احمد ص ۲۶۰ ج ۴.

۲- بخاری ص ۱۱۴ ج ۱.

۳- نسائی ص ۱۷۳ ج ۱ حديث ۱۱۵۸ ابن عبد البر في التمهيد ص ۲۵۴ ج ۱۹.

ترجمہ: وائل رضی اللہ عنہ فرمائی چې مارسول الله صلی اللہ علیہ وسلم پسې لمونځ وکړ هر کله چې کیناست او التحیات اوتشهدتی ویل نوچپه خپه ئی په خمکه خوره کړه اوپری کیناست.

یادونه: په ځینو احادیثو کې دتورک لفظ راغلی دی دتورک دوه طریقې دی.

(۱) بنی خپه ودرول اوگسه (چپه) خپه بنی طرفته ویستل اوپه کناټو کیناستل.

(۲) بنی اوچپه خپه دواړه بنی طرفته ویستل اوپه کناټو کیناستل. (۱) نوپه کومو احادیثو کې چې تورک راغلی دی هغه په حالت دعذر اوبیماری بنادي.

دلیل پدی خبره دعبدالله بن عمر رضی اللہ عنہما حدیث اوقول دی. أَنْ تَنْصِبَ رِجْلَكَ الْيُمْنَى وَيُسْرَى (۲).

ترجمه: چې بنی خپه ودروي اوچپه (گسه) خپه وگرزوي نو دابن عمر رضی اللہ عنہما نه چاپو بنسټه وکړه چې تاسو خو تورک کوي ابن عمر رضی اللہ عنہما وفرمایل ان رجلاي لاتحملانئى (۲) چې یعنی ځمانسپی مانشي پورته کولی (په خپونشم کیناستي).

یعنی زه معذوریم په بنپونشم کیناستی همدا خبره په موطا امام مالک رضی اللہ عنہ کې ذکرده. اِنَّمَا أَفْعَلُ هَذَا مِنْ أَجْلِ اِنِّي اَشْتَكِي (۲).

۱- معارف السنن ص ۹۵ ج ۲

۲- بخاری ص ۱۱۴ ج ۱ موطا امام مالک ص ۷۲.

۳- بخاری ص ۱۱۴ ج ۱.

۴- موطا امام مالک ص ۷۲.

داتورک حُکمه کومه چي زه تکلیف لرم

په ناسته کې لاسونه په ورنونو ایښودل سنت دي

د عبدالله بن عمر رضی اللہ عنہما مرفوع حدیث: كَانَ إِذَا جَلَسَ فِي الصَّلَاةِ وَضَعَ كَفَّهُ الْيُسْرَى عَلَى فَخْذِهِ الْيُسْرَى وَوَضَعَ كَفَّهُ الْيُمْنَى عَلَى فَخْذِهِ الْيُمْنَى (۱).
 نبی صلی اللہ علیہ وسلم به چي کله په لمانځه کې کیناست نو چپ لاس به ئی په چپ ورون (پتون) او ښي لاس په ښي ورون کینښود.

د عبدالله بن زبیر رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: وَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى فَخْذِهِ الْيُمْنَى وَوَضَعَ يَدَهُ الْيُسْرَى عَلَى فَخْذِهِ الْيُسْرَى (۲).
 ترجمه: رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم به ښي لاس په ښي ورون (پتون) کینښود او چپ لاس په چپ پتون (ورون) کینښود.

دوانل بن حجر رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث قَالَ: قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ قُلْتُ لَا تُظْرَنُ إِلَى صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم فَلَمَّا جَلَسَ يَعْنِي لِلشَّهَادَةِ افْتَرَشَ رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَوَضَعَ يَدَهُ الْيُسْرَى عَلَى فَخْذِهِ الْيُسْرَى، وَنَصَبَ رِجْلَهُ الْيُمْنَى (۳).

ترجمه وائل رضی اللہ عنہ فرمائي چي مديني منوري ته راغلم نو ما خان سره وويل چي خامخا و ضرور به د نبی صلی اللہ علیہ وسلم لمانځه ته گورم. نو هر کله چي

۱- مسلم ص ۵۸۰ موطا امام مالك ص ۷۱ مصنف عبدالرزاق ص ۱۹۵ ج ۲.

۲- مسلم ص ۱۶ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۸۵ ج ۱.

۳- ترمذی ص ۲۹۲ صحیح ابن خزيمة ص ۳۵۳ ج ۱ ص ۷۱۳ مسند احمد ص ۳۱۶ ج ۱.

نبی ﷺ تشهد ته کیناست دچپه (گسه) خپه ئی خوره کره اوچپ لاس ئی په چپ ورون کینبږود اوبني خپه ئی ودروله.

په ناسته کې تشهد ویل واجب دي

دعائشه رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: وَكَانَ يَقُولُ فِي كُلِّ رَكَعَتَيْنِ التَّحِيَّةَ (۱).

ترجمه: دهرودوه رکعتونو نه روسته به ئی په ناسته کې تشهد لوسته.

دعبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: قَالَ عَلَّمَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

التَّشَهُدَ فِي وَسْطِ الصَّلَاةِ وَآخِرِهَا (۲).

ترجمه: عبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ فرمائي چې ماته رسول الله ﷺ تشهد

وښوده په مينځ دهرلمانځه اوآخر دهرلمانځه کې په اوله ناسته

اودوهمه ناسته کې.

دعبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: قَالَ: قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قُوا

لَوْا فِي كُلِّ جَلْسَةِ التَّحِيَّاتِ (۳).

ترجمه: ابن مسعود رضی اللہ عنہ فرمائي چې رسول الله ﷺ وفرمايل چې په

هره ناسته کې التحيات وواځي.

دعبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ په روايت بل حدیث: فَقَالَ إِذَا قَعَدْتُمْ فِي كُلِّ

رَكَعَتَيْنِ فَقُولُوا التَّحِيَّاتِ (۴).

ترجمه: رسول الله ﷺ وفرمايل كله چې تاسو په هر دوه رکعتو کيڼي

نو التحيات وواځي

۱ - مسلم ع - ۴۹۷.

۲ - مسند احمد ص ۴۵۹ ج ۱، مجمع الزوائد ص ۱۴۲ ج ۴.

۳ - نسائي ع - ۱۱۶۶.

۴ - نسائي ع - ۱۱۵۳.

دتشهد الفاظ

د عبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: عبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ فرمائی چې نبی صلی اللہ علیہ وسلم به څنگه مونږه ته دقران دسورت تعلیم راكولو او همداشان به ئی مونږ ته دتشهد او التَّحِيَّاتُ تعلیم راكولو اونبى صلی اللہ علیہ وسلم وفرماییل چې كله په تاسو کې څوك په لمانځه کې ناسته كوي نو دا التَّحِيَّاتُ دواڼی. التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ اشهدان لا اله الا الله وأشهدان محمدًا عبده ورسوله. (۱)

د ابن مسعود رضی اللہ عنہ نه یو بل حدیث په داسې الفاظو روایت شویدى (عَلَّمَنِي رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم التَّشَهُدَ كَفِيَّ بَيْنَ كَفَيْهِ كَمَا يُعَلِّمُنِي السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ) (۲)

ځملاس در رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم په دواړو لاسونو کې وه اوماته ئی دتشهد داسې تعلیم اوبښودنه كوله لكه څنگه ئی چې ماته دقران شریف دسورة بښودنه كوله.

فائده: ددې حدیث نه درې خبرې معلومیږي

(۱) دتشهد تعلیم بښودنه.

(۲) دتشهد تعلیم اوبښودنه دیوسورت په شان.

(۳) سترگې مشی اومصافحه په دواړه لاسه سنت ده.

۱ - بخاری ص ۱۱۵ ج ۱ مسلم ص ۱۷۳ ج ۱.

۲ - مسلم ص ۹۰۱ حدیث ۴۰۲ بخاری ص ۲۶۶۵ ترمذی ص ۲۸۹ نسائی ص ۱۱۶۲.

ابوداود ص ۹۶۸ ابن ماجه ص ۸۹۹.

(۱) امام ترمذی فرمائی چې دتشهد په باره کې صحیح حدیث د عبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ دی او پدې ذریاتو صحابہ کرامو رضی اللہ عنہم او تابعینو رضی اللہ عنہم عمل دی (۱).

(۲) ابن بریرة رضی اللہ عنہ فرمائی چې ماد تشهد په باره کې د عبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ حدیث نه بنائسته حدیث ندی اوریدلی (۲).

(۳) عبدالله بن عمر رضی اللہ عنہ فرمائی چې ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ به خلکو ته دپورتنی تشهد تعلیم ور کولو (۳).

په اوله ناسته کې په تشهد زیاتونه نه کول

د عبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: عَلِمَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي أَوَّلِ الصَّلَاةِ وَآخِرَهَا ثُمَّ إِنَّ كَانَ فِي وَسْطِ الصَّلَاةِ نَهَضَ حِينَ يَقْرَأُ مِنْ تَشْهُدِهِ وَإِنْ كَانَ فِي آخِرِهَا دَعَا بَعْدَ تَشْهُدِهِ بِمَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَدْعُوَ ثُمَّ يُسَلِّمُ (۴).

ترجمه: عبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ فرمائی چې ماته رسول الله دتشهد تعلیم را کولو په اوله ناسته او اخره ناسته کې بیا کچیرته په مینځ دلمانځه کې (اوله ناسته وه) نو چې کله به تشهد نه اوزگار شو پورته به شو او که په اخره ناسته کې به وه نوروسته دتشهد نه به شی بڼه پوره دعا وکړه اوبیا به شی سلام وکړولو.

یوبل روایت دابن مسعود رضی اللہ عنہ کې داسې دی چې
وَلَا يَزِيدُ عَلَى التَّشْهُدِ شَيْئًا فِي الرُّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ (۵).

۱ - ترمذی ص ۲۸۹.

۲ - معجم کبری للطبرانی ص ۳۹ ج ۱۰ حدیث ۹۸۸۳.

۳ - معجم الکبیر ص ۳۹ ج ۱ حدیث ۹۸۸۳ طحاوی ص ۲۶۴ ج ۱.

۴ - مسند احمد ص ۴۵۹ ج ۱ ص ۴۳۸۲.

۵ - نسائی ص ۱۱۷۶ ترمذی ص ۳۶۶.

ترجمه: رسول الله ﷺ به په اول تشهد کې دالتحيات نه څه نه زیاتول
 دعاشی رضی الله عنه مرفوع حدیث: **أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ لَا يَزِيدُ فِي
 الرَّكْعَتَيْنِ عَلَى التَّشْهَدِ (١)**.

ترجمه: رسول الله ﷺ په اوله ناسته کې دالتحيات نه څه نه زیاتول.
 التحیات به پت ویل کیري

دعبدالله بن مسعود رضی الله عنه حدیث قَالَ: **مِنَ السُّنَّةِ أَنْ يُخْفِيَ التَّشْهَدَ: (٢)**.
 ترجمه: عبدالله بن مسعود رضی الله عنه فرمائي چې دتشهد پت لوستل سنت دي.

په ناسته کې په مساوکه گوته اشاره کول سنت دي

یوڅو خبرو ته فکر کوي

۱. اشاره کول دخلورو امامانو اتفاقی سنت دي.
۲. اوپه صحیحو احادیثو اشاره ثابته ده.
۳. اوهمدا مذهب خمونبر. دامام ابوحنیفه رضی الله عنه هم دي.
۴. ځینی ورونه اشاره بدگنی او دعوه دامام صاحب رضی الله عنه مذهب کوی اشاره بدگنیل گناه ده ځکه داسنت عمل دی پدی عمل کول دسلوشهید انواجر دی
۵. ځینی ورونه وائی چې مونبره ئی ځکه نه کوه چې په طریقہ ئی نه پوهیږو چې کوم ځائی او کوم وخت کې گوته پورته کړو؟ هسې نه بیخایه رانه گوته پورته شی نوگناه کاربه شو دا خبره هم خطا ده ځکه چې طریقہ ئی زده کړه دین به زده کوي سنت طریقہ

- مسند ابویعلی ص ۳۳۷ ج ۷.

- ابوداود ع ۹۸۶ ترمذی ع ۲۹۱ مستدرک ص ۳۵۱ ج ۱

به زده كوي عمل به پرې كوي په يوه بهانه اوبله بهانه به سنت
طريقه نه پريدي

۶. داشاری طريقه په احاديثو کې داشاری بيلا بيلی طريقی
راغلي ټولې صحيح دي ټولې جائزي دي ليکن ځمونږه دا حنافو په
نزد غوره بهتره طريقه داده چې کلمه دشهادت ته ورسېږي نودبني
لاس کچه گوته اوورسره څنگ کې گوته به بنده کړي دمينځ اوغټي
گوټي نه به حلقه جوړه کړي اومسواکه گوته به خلاصه پريدي په
لآله سره به گوته پورته کړي اوپه الأله باندي به ټی کيډي
او حلقه به دناسته ختميدوپوري وي

دغه طريقه په لاندي ذکر شوو احاديثو کې راغلي ده

د عبدالله بن زبير رضي الله عنه مرفوع حديث: وَأَشَارَ بِإِصْبَعِهِ السَّبَابَةَ، وَوَضَعَ
إِبْهَامَهُ عَلَى إِصْبَعِهِ الْوُسْطَى (١)

ترجمه: رسول الله ﷺ به په مسواکه گوته اشاره وکړه اوغټه گوته ټی
په مينځ گوته کيښوده.

دوانل بن حجر رضي الله عنه مرفوع حديث: وَقَبَضَ ثَنَيْنِ وَحَلَّقَ وَأَشَارَ بِالسَّبَابَةِ (٢)
ترجمه: اورسول الله ﷺ دوه گوټي بندي کړي او (دمينځ اوغټي گوټي
نه ټی، حلقه جوړه کړه اوپه مسواکه گوټي ټی اشاره وکړه په مشکوة
کې داسې دی چې بياني گوته پورته کړه بل روايت
دوانل قال رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ قَدْ حَلَّقَ الْإِبْهَامَ وَالْوَسْطَى وَرَفَعَ الَّتِي تَلِيهَا

١- مسلم ع ٥٧٩ صحيح ابن حبان ع ١٩٤٣٢٧ ج ٥.

٢- ابوداود ص ٤٥ ج ١ مشکوة ص ٨٥ ج ١ دارمی. مشکوة.

ترجمه: وائل رضی اللہ عنہ فرمائي چې ماضي صلی اللہ علیہ وسلم وليده چې دگتې او مينځی نه ئی حلقه جوړه کړه او ورسره څنگ کې گوته ئی پورته کړه.

دعبدالله بن عمر مرفوع حدیث: وَعَقَدَ ثَلَاثًا وَخَمْسِينَ وَأَشَارَ بِالسُّبَابَةِ

(۱) او ورسره څنگ کې گوته ئی غوټه کړه اوداسې شکل ئی دلاس نه جوړه کړه لکه درې پنځوس اوبيا ئی اشاره په مسواکه گوته وکړه.

داشاري په باره کې نور احاديث

۱. دابن عمر رضی اللہ عنہما مرفوع حدیث (۲)
۲. دعبدالله بن زبیر رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث (۳)
۳. دوائل رضی اللہ عنہ حدیث (۴)
۴. دابوهريرة رضی اللہ عنہ حدیث په نسائي کې
۵. دسعد رضی اللہ عنہ حدیث په نسائي کې
۶. دعمر رضی اللہ عنہ حدیث په ترمذي، نسائي، ابن ماجه کې
۷. دابوحمیدی الساعدي رضی اللہ عنہ حدیث په ترمذي کې
۸. دابن عباس رضی اللہ عنہما حدیث په بیهقي کې
۹. دابن عباس رضی اللہ عنہما حدیث په بیهقي کې
۱۰. دمعاذ رضی اللہ عنہ حدیث په طبراني کې
۱۱. دخفاف رضی اللہ عنہ حدیث په مسنداحمد او بیهقي کې

۱- مسلم ۵۸۰.

۲- مسلم ص ۲۱۶ ج ۱، نسائي ص ۱۷۳ ج ۱ ترمذي ص ۳۹ ج ۱.

۳- مسلم ص ۲۱۶ ج ۱ نسائي ص ۱۷۳ ج ۱ ابوداود ص ۱۴۹ ج ۱.

۴- ابوداود ص ۱۴۹ ج ۱، نسائي ص ۱۷۳ ج ۱ مشکوة ص ۸۵ ج ۱.

اشارہ اواحناف

۱. دفتح القدير مصنف علامہ ابن ہمام رحمۃ اللہ علیہ پہ فتح القدير
ص ۲۷۲ ج ۱ کې ليکي چې وَهُوَ خِلَافُ الدَّرَايَةِ وَالرِّوَايَةِ.

ترجمہ: داشاری نہ انکار کول دحدیث او عقل نہ خلاف
دی. (۲) امام محمد پہ موطا کې ليکي چې وَهُوَ قَوْلُ أَبِي حَنِيفَةَ ص ۱۰۸
ترجمہ: دا اشارہ دامام صاحب وینا اومذہب دی.

۲. علامہ ملا علی قاری حنفی رحمۃ اللہ علیہ پہ مرقات شرح مشکوٰۃ
کې داشاری بیلابیلی طریقے بیانوي اوبیالیکی الْأَخْبَارُ وَرَدَتْ
بِهَا جَمِيعًا وَكَانَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَصْنَعُ مَرَّةً هَكَذَا وَمَرَّةً
هَكَذَا (۱).

ترجمہ: دا حدیثونہ داتہولې طریقے ثابتي دی. گویا کہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم بہ
کلہ پہ یوہ طریقہ اشارہ کولہ او کلہ پہ بلہ طریقہ.
ملا علی قاری حنفی پری خانگری رسالہ لیکلی دہ.
۳. علامہ شامی رحمۃ اللہ علیہ اشارہ سنت گہنی اوپہ اثبات ٹی رسالہ
لیکلی دہ.

۴. امام قاضی ثناء اللہ پانی پتی رحمۃ اللہ علیہ ٹی سنت گہنی اوپہ اثبات
ٹی رسالہ لیکلی دہ.

۵. دامام مجدد الف ثانی رحمۃ اللہ علیہ حوی شیخ محمد صادق اوشیخ
محمد سعید رحمۃ اللہ علیہ ٹی ہم سنت گہنی اگر کہ پلار امام الف ثانی
رحمۃ اللہ علیہ ٹی نہ منی خود دامام مجدد الف ثانی رحمۃ اللہ علیہ تفردات دی

۶. دکنز العمال مؤلف امام علی متقی رحمۃ اللہ علیہ ٹی سنت گہنی اوپہ اثبات ٹی رسالہ لیکلی .
۷. شیخ عبدالحق محدث دہلوی رحمۃ اللہ علیہ (صاحب لمعات شرح مشکوٰۃ) ٹی ہم سنت گہنی .
۸. علامہ عبدالحق لکھنوی رحمۃ اللہ علیہ ٹی سنت گہنی اوپہ اثبات ٹی رسالہ لیکلی .
۹. امام کاسانی بدائع الصنائع مولف ٹی ہم سنت گہنی .
۱۰. امام ابواللیث ثمر قندی رحمۃ اللہ علیہ ٹی سنت گہنی اوداسی نوراحناف علماء .

تلك عشره كامله

دفعہ حنفی پہ لانڈی کتابونو کپ اشاری ذکرشتہ

۱. فتاوی تاتار خانیہ
۲. ذخیرہ
۳. غنیہ
۴. فتح القدير
۵. شامی
۶. بحر الرائق
۷. المحيط
۸. بدائع الصنائع
۹. خانیہ
۱۰. مجمع البحرين اوداسی نور

تلك عشره كامله

نوداشاری نہ انکار کول سر زورپ دہ باید داسنت عملی شی ٹیینی صوفیان رونہ چپ دستتو دتابعداري کلکي دعوي کوي اوسنت

زوائدوته هم دموکدو درجه ورکوي اوداشاري په باره کې دغفلت نه کاراخلي سره ددینه چې اشاره په پیرو احادیثو ثابتته ده دامام ابوحنیفه رحمته الله علیه مذهب دی.

په اشاره کې به اول لاس خلاص وي داشاري په وخت کې به ګوتي بندوي

دعبدالله بن عمر رضی الله عنهما مرفوع حدیث:

اِذَا جَلَسَ فِي الصَّلَاةِ وَضَعَ كَفَّهُ الْيُمْنَى عَلَى فِخْذِهِ الْيُمْنَى وَقَبَضَ أَصَابِعَهُ كُلَّهَا وَأَشَارَ آه (۱).

ترجمه: رسول الله صلی الله علیه و آله به چې کله په لمانځه کې کیناست نوبسي ورغوي به ئی په بڼې پتون کېنود او ګوتي به ئې راتولې کړي او اشاره به ئی وکړه.

تشریح: په حدیث کې اول لاس ایښودل راغلي دي بیاروسته ټولول او اشاره کول راغلي دي.

دناستي تراخړه به ګوتي بندي وي

دوائل رضی الله عنهما مرفوع حدیث: وَقَبَضَ أَصَابِعَهُ وَبَسَطَ السَّبَابَةَ وَهُوَ يَقُولُ يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ (۲).

ترجمه: نبي صلی الله علیه و آله به ګوتي راتولې کړي اومسواکه ګوته به ئې خوره کړه اودغه دعاء به ئې وکړه.

۱- ابوداود ص ۱۹۴ ج ۱، مسلم ص ۱۱۶ ج ۱.

۲- ترمذي ص ۱۶۸ ج ۲.

داشارې نه بغیرکوته خوزول ندي پکار

د عبدالله بن زبیر رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: **كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُشِيرُ بِأَصْبِعِهِ وَلَا يُحَرِّ كُهَا (۱)**

ترجمه: نبي ﷺ به په گوته اشاره کوله گوته به ئي نه خوزوله. یادونه: په کوم حدیث کې چې تحریک (خوزول) راغلي دهغې نه مراد داشارې لپاره خوزول دي داخرنی دوه رکعتو کولو طریقه:--
که لمونځ خلور رکعتیزوه نو داپاتې دوه رکعت به هم دمخکنو دوه رکعتو په شان وکې او که دوه رکعت به وه نو همدا دلمونځ کوونکي احرني ناسته ده.

نودتشهد نه روسته به په احرې ناسته کې درود شریف ووايي.
د کعب بن عجرة رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث دي چې رسول الله ﷺ به لمانځه کې د درود ابراهیمی تعلیم ورکولو درود ابراهیمی هماغه درود دي چې مونږ اوتاسې ئي په لمانځه کې وايو. او په لاندینو ذکرشو و کتابونو دا حدیثو کې بیان راغلي دي
(بخاری ص ۴۷۷ ج ۱، ایضا ص ۹۴۰ ج ۲، مشکوٰۃ ص ۵۲ ج ۱، مسلم ص ۱۷۵ ج ۱، ابوداود نسائي صحیح ابن خزيمه ص ۷۱۰ صحیح ابن حبان ص ۱۹۶ نصب الرايه ص ۴۲۶ ج ۱ ترمذی ۳۴۷۷، مستدرک ۳۵۴ ج ۱ حدیث ۸۴۰)

درود شریف نه پس دعا

یادونه: (۱) هر ه دعا چي لمونځ کوونکي ته یاده وي هغه دوواځي البته
 ماثوری دعاګاني یعنی هغه دعاګاني چې په قران او حدیث کې راغلي وي
 د دغه وخت ډیر دعاګاني په صحیحو احادیثو کې راغلي دي
 یادونه: (۲) که یوه دعاواځي او که دیوي نه زیاتي دعاوي واځي هیڅ
 ګناه نلري دعاوي چې څومره زیاتي واځي په هماغه اندازه اجر
 او ثواب دي او دعا قبلېږي.

(۳) البته امام به دومره زیاتي دعاګاني نکوي چې مقتدیان تنګ شي
 ځکه په دوي کې هر رنگ خلک وي ضعیفان، سپین بریږي د عذر
 خاوندان، مریضان او په احادیثو کې د دینه منع راغلي ده چې
 مقتدیان تنګ کړي.

په احادیثو کې زیاتي دعاګاني راغلي دي چې یو څوئي نقلوو
 د ابو هریره رضی الله عنه مرفوع حدیث: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا فَرَغَ أَحَدُكُمْ
 مِنَ التَّشْهَدِ الْآخِرِ فَلْيَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنْ أَرْبَعٍ مِنْ عَذَابِ
 جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ (۱)
 ترجمه: رسول الله ﷺ فرمائي چې کله یو ستاسي نه د تشهد نه فارغ

شي نو دادعاوواځي
 اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ
 فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ.

د ابن عباس رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ كَانَ يَقُولُ بَعْدَ التَّشْهَادِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ (۱).

ترجمه: ابن عباس رضی اللہ عنہ د نبی ﷺ نه نقلوی چي نبی ﷺ به روسته دتشهد نه دادعا وئيله: ای الله یقیناً زه پناه نیسم په تاسره داوردعذاب نه اوپناه نیسم په تاسره دعذاب قبرنه اوپناه نیسم په تاسره دفتني ددجال نه اوپناه نیسم په تاسره دفتني دژوند او مرگ نه دابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلِمَنِي دُعَاءٌ أَدْعُو بِهِ فِي صَلَاتِي قَالَ قُلِ اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ فَاغْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَأَرْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ (۲).

ترجمه: ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ فرمائي چي ما وويل ای دالله رسوله ماته يوه داسې دعا وبنايه چي زه ئی په لمانځه کې غواړم: رسول الله ﷺ وفرمايل چي دادعا کوه ای الله بېشکه ما په خپل نفس بېبښي زيات ظلم کړيدي او غير ستانه بل څوک گناوي نه شي بېبښي ماته گناه وېښه په بښنی ستاله خوا، او په مارحم وکړه بېشکه ته بښونکي اومهربان ئی.

۱ - مسلم ع - ۵۹۰.

۲ - بخاری ع - ۸۳۱، مسلم ع - ۲۷۰۵.

دلما نَحْه په اُخر کي بني اوچپ طرفته سلام گرزول

عبدالله بن مسعود رضي الله عنه مرفوع حديث: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ السَّلَامَ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةَ اللَّهِ حَتَّى يُرَى بَيَاضَ خَدِّهِ الْأَيْمَنِ وَعَنْ يَسَارِهِ السَّلَامَ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةَ اللَّهِ حَتَّى يُرَى بَيَاضَ خَدِّهِ الْأَيْسَرِ (١)

ترجمہ ابن مسعود رضي الله عنه فرمائي چي بيشڪه رسول الله صلى الله عليه وسلم به سلام بني طرفته داسي گرزولو چي دنيبي انتگو سپينوالي به ئي بنڪاره شو اوچپ طرفته به ئي همداسي گرزولو اوداسي به ئي ويل چي السلام عليكم ورحمة الله .

دسعد بن ابي وقاص مرفوع حديث قَالَ كُنْتُ أَرَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ حَتَّى أَرَى بَيَاضَ خَدِّهِ (٢)

ترجمہ ابن مسعود رضي الله عنه فرمائي چي مابه رسول الله صلى الله عليه وسلم بني اوچپ طرفته دسلام گرزولو په وخت کي وليده چي سپين والي داننگو به ئي بنڪاریده .

١ - ابوداود ص ١٥٠ ج ١ - ٩٩٦ ترمذي - ٢٩٥، ابن ماجه - ٩١٤ سنه

دارقطني ص ٣٥٦ ج ١ صحيح ابن حبان ص ٣٢٩ ج ٥ حديث ١٩٩٠ طحاوي ص ٢٦١

ج ١

٢ - مسلم - ٥٨٢ ص ١١٦ ج ١ مشکوٰه ص ٨٧.

دعوى رسول الله ﷺ مرفوع حديث:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ الطَّهْوَرُ، تَحْرِيمُهَا التَّكْبِيرُ، وَتَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ (١).

ترجمہ: رسول اللہ ﷺ فرمائی چہ دلمانحہ کونجی پاکوالی دی اوتحریمہ شی اللہ اکبر دی اودلمانحہ نہ وتل پہ سلام دی.

طریقہ دسلام (السلام علیکم ورحمة اللہ) دہ

دعبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ السَّلَامَ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةَ اللَّهِ (٢).

ترجمہ: رسول اللہ ﷺ بہ بنی طرفتہ سلام گرزولو اوداسی بہ شی ویل چہ السلام علیکم ورحمة اللہ.

سلام پہ وخت کپ بنہ پورہ مخ اہول

دعبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ حدیث: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ السَّلَامَ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةَ اللَّهِ حَتَّى يُرَى بَيَاضُ خَدِّهِ الْأَيْمَنِ..... وَيُسَلِّمُ عَنْ يَسَارِهِ السَّلَامَ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةَ اللَّهِ حَتَّى يُرَى بَيَاضُ خَدِّهِ الْأَيْمَنِ

ترجمہ بپشکہ رسول اللہ ﷺ بہ بنی طرفتہ سلام گرزولو اوداسی بہ شی ویل چہ السلام علیکم ورحمة اللہ تردی چہ دبنی مخ سپین

١ - ابوداود ع- ۶۱۸.

٢ - ابوداود ص ۱۵۰ ج ۱، مشکوٰۃ ص ۸۸ ج ۱.

والی به ئی بنکاره شو اوچپ طرفته به ئی سلام وگرزولو اوداسی به
ئی ویل چپی السلام علیکم ورحمة الله تردي چپی دچپ (گس
انگو) سپین والی به ئی بنکاره شو.

په همدغه مضمون یوحديث دسعدبن ابی وقاص رضی اللہ عنہ په روایت
مخکی ذکر شو.

دوه سلامه گرزول سنت دي

پدی موضوع دوه احادیثه وړاندې ذکر شو او یوبل حدیث په ابن
ماجه کې دعماربن یاسر رضی اللہ عنہ په روایت ذکر دی.
امام بدرالدین عینی رحمۃ اللہ علیہ تقریباً دشلو صحابه کرامو رضی اللہ عنہم نه احادیث
نقل کړیدی چې په ټولو احادیثو کې د دوه سلامونو ذکر دی.

دعاءُ دعاءِ طريقه

سلام نه روسته مقتديا نوته مخ گرزول

دسمرة بن جندب رضي الله عنه مرفوع حديث

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّى صَلَاةً أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ (۱)

ترجمه: نبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به چي کله لمونخ خلاص کر، نومونبر ته به ئی مخ راوارولو.

دبراء بن عازب رضي الله عنه مرفوع حديث: قَالَ كُنَّا إِذَا صَلَّيْنَا خَلْفَ رَسُولِ

لِللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحْبَبْنَا أَنْ نَكُونَ عَنْ يَمِينِهِ فَيُقْبِلُ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ (۲)

ترجمه: براء بن عازب رضي الله عنه فرمائي چي کله به مونبره رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پسې لمونخ وکر نومونبره به خوبسوله چي مونبره حضور صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پسې طرفته وي چي مونبر ته مخ واره وي.

انس رضي الله عنه مرفوع حديث: قَالَ أَكْثَرُ مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْصَرِفُ عَنِ

يَمِينِهِ (۳)

ترجمه: انس رضي الله عنه فرمائي چي زياتره به نبي عليه السلام دلمانحه نه روسته پسې طرفته گرزيدو.

يادونه: دپورتنو احاديثو نه خو خبرې معلوميري.

۱. دسلام نه روسته مقتديانو ته مخ گرزول اودعا کول.

۱ - بخاری ص ۱۱۷ ج ۱ حديث ۸۶۵.

۲ - مسلم ع ۷۰۹.

۳ - مسلم ع ۷۰۸.

۲. زیاتره به نبی ﷺ مخ بنی طرفته گرزولو.
۳. دیورتنی حدیث نه ضمنا اودئینو نورو احادیثو نه بنکاره معلومیری چپ کله کله به نبی علیه السلام چپ طرفته هم مخ گرزولو.
۴. دصحابه کرامو مینه اوشوق دنبی علیه السلام لیدوته.

دلمانحه نه روسته اذکار اوتسیجات

دمغیره بن شعبه رضی الله عنه مرفوع حدیث: أَنْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَقُولُ فِي دُبْرِ صَلَاتِهِ إِذَا سَلَّمَ لِأَلِ اللَّهِ الْإِلَهِ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ (۱).

ترجمه: رسول الله ﷺ به دلمانحه نه روسته دادعا ویله له المُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ ، وَلَا مُعْطَى لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا جَدِّكَ مِنْكَ الْجَدُّ.

دثوبان رضی الله عنه مرفوع حدیث: قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا انْصَرَفَ مِنْ صَلَاتِهِ اسْتَغْفَرَ ثَلَاثًا وَقَالَ اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ (۲).

ترجمه: رسول الله ﷺ به چپ کله دلمانحه نه فارغ شو نودری خله به ئی استغفر الله ویل اوبیائی ویل چپ اللهم أنت السلام منك السلام تبارکت یا ذالجلال والاکرام.

۱ - بخاری ع - ۸۴۴ کتاب الاذان حدیث ۶۳۳۰ کتاب الدعوات مسلم ع - ۵۹۱.

۲ - مسلم ع - ۵۹۱ ترمذی ع - ۳۰۰ نسائی ص ۱۲۲۷ ابن ماجه ع - ۹۲۸.

یوه ضروري یادونه: په ځینو احادیثو کې راغلي چې رسول الله ﷺ به لمانځه نه روسته دعاګاني کولي په ځینو احادیثو کې راغلي چې رسول الله ﷺ به د فرض لمانځه نه روسته اذکار او دعاګاني کولي او فرض لمانځه نه روسته دعاوی بنې قبلیږي په ځینو احادیثو کې راغلي چې رسول الله ﷺ به د فرض لمانځه نه اوسلام نه روسته یواځې دَ اللّٰهُمَّ اَنْتَ السَّلَامُ په اندازه کیناستو نوپه ټولو کې د تطبیق لپاره اوپه ټولو احادیثو باندې د عمل لپاره ښه طریقه داده چې کله لمونځ پوره خلاص شی سنت هم خلاص بیا پوره اذکار وکړي او دعا وکړي.

د تسبیحاتونه روسته او د دعانه مخکې درود شریف ویل

د فضاله بن عبید رضی الله عنه مرفوع حدیث: نوموړی صحابی ته رسول الله ﷺ د دعا طریقه وښوده او ورته وی فرمایل چې (فَاَحْمَدُ اللّٰهَ بِمَا هُوَ اَهْلُهُ وَصَلَّ عَلٰی ثُمَّ ادْعُهُ) (۱).
ترجمه: چې د الله ﷻ د شان سره وپرتنا ووايه او درود ووايه په ما بیا دعا وغواړه.

د عمر فاروق رضی الله عنه اثر الدُّعَاءُ مَوْقُوفٌ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا يَصْعَدُ مِنْهَا شَيْءٌ حَتَّى تُصَلِّيَ عَلَيَّ نَبِيِّكَ (۲).

۱- ترمذی ص ۱۸۶ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۸۶ حدیث حسن ابوداود نسائی

۲- ترمذی ص ۶۴ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۸۷.

دعاء د حُمکې او اسمان په مینځ کې بنده وي اسمان ته ترې هیڅ شی نه پورته کیږي تردې چې درود په خپل پیغمبر وواځي.

دلمانځه نه روسته دعا

دابوامامه رضی الله عنه مرفوع حدیث: قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَيُّ الدَّعَاءِ أَسْمَعُ

قَالَ جَوْفَ اللَّيْلِ الْآخِرِ وَ بَعْدَ الصَّلَاةِ الْمَكْتُوباتِ (۱).

ترجمه: ای دالله ﷺ رسوله کومه دعابته قبلېږي؟ رسول الله وفرمایيل چې د شپې په اخره برخه کې او د فرض د لمونځ نه روسته.

د عبدالله رضی الله عنه مرفوع حدیث: عَنِ الْاسْوَدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ الْفَجْرَ فَلَمَّا سَلَّمَ انْحَرَفَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ وَدَعَا (۲).

ترجمه: ابن مسعود رضی الله عنه فرمائي چې ما رسول الله ﷺ سره د سهار لمونځ وکړ هر کله ئی چې سلام وگرزولو راوبه ګرزید او لاسونه به پورته کړل او دعابه ئی کوله.

دمعاذ بن جبل رضی الله عنه حدیث: ابوداود ص ۲۲۰ ج ۱، تسانی صحیح

ابن حبان مستدرک د ابویکرة رضی الله عنه حدیث:

۱ - ترمذی ص ۱۸۸ ج ۱ مشکوة ص ۱۰۹ ج ۱.

۲ - مصنف ابن ابی شیبه

دیورتنو احادیثو او د ډیرو نورو قوی احادیثونه ثابتیږي چې لمانځه نه روسته دعا سنت ده او په اتفاق د علماء مستحب ده.

(۱) امام نووی رحمته الله علیه رایه: قَدْ ذَكَّرْنَا بِسُجُودِ الذِّكْرِ وَالِدُعَاءِ لِلْإِمَامِ وَالْمَأْمُومِ وَالْمُنْفَرِدِ وَهُوَ مَسْتَحَبٌّ عَقِبَ كُلِّ الصَّلَاةِ بِإِخْلَافٍ (۱).

ترجمه: دامام مقتدی او ځان له لمونځ کوونکي لپاره ذکر او دعا د ټولو لمونځونو نه روسته بغير دخلاف نه مستحب دی.

(۲) امام بخاری رحمته الله علیه رایه.

امام بخاری رحمته الله علیه د لمانځه نه روسته د دعا لپاره مستقل باب قائم کړیدی.

بَابُ الدُّعَاءِ بَعْدَ الصَّلَاةِ (۲).

تشریح: امام بخاری رحمته الله علیه د کلام نه دوه خبرې معلومېږي (۱) د لمانځه نه روسته دعا (۲) قید د فرض او سنت نشته هر لمانځه نه روسته دعا که فرض وي او که سنت وي.

(۳) حافظ ابن حجر رحمته الله علیه رایه: حافظ ابن حجر په فتح الباری کې ددغه باب لاندې لیکي چې (وَفِي هَذِهِ التَّرْجُمَةِ رَدٌّ عَلَيَّ مَنْ زَعَمَ أَنَّ الدُّعَاءَ بَعْدَ الصَّلَاةِ لَا يَشْرَعُ) (۲).

۱ - شرح المذهب ص ۴۸۸ ج ۳.

۲ - بخاری ص ۹۳۷ ج ۲.

۳ - فتح الباری ص ۱۱۳ ج ۱۱.

ترجمه: پدې ترجمه کې رددې په هغه چا چې داگمان کوي چې دعا دلمانځه نه روسته روانده.

حافظ ابن حجر رحمته الله علیه په دغه ځای کې ډیر احادیث نقل کړيدي چې دهغې نه دلمانځه نه روسته دعاثابتیږي.

لاسونوپورته کول په دعاء کې سنت دي.

د ابن عباس رضی الله عنهما مرفوع حدیث

سَلُوا اللَّهَ بِطَوْنِ أَكْفِكُمْ وَلَا تَسْأَلُوهُ بِظُهُورِهَا فَإِذَا فَرَعْتُمْ فَاْمْسَحُوا بِهَا وَجُوهَكُمْ (۱)

ترجمه: دالله جل جلاله نه دعا وغواړې دخپلو لاسونو په خیتو او دلاسونوپه

شاگانو سوال مه کوي اوبیا په دعا کې لاسونه په مخ راکش کړي

دعانشه رضی الله عنهما مرفوع حدیث: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وسلم رَافِعاً يَدَيْهِ حَتَّى أَبْدَى ضَبْعَيْهِ يَدْعُو (۲)

ترجمه: مارسول الله صلی الله علیه و آله وسلم وليده چې په دعا کې لاسونه پورته کړي وه تردې چې له خونه د بدن مبارک ښی ښکاره شو

د سلمان رضی الله عنه مرفوع حدیث: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وسلم إِنَّ رَبَّكُمْ حَسِيٌّ كَرِيمٌ يَسْتَحْيُ مِنْ عَبْدِهِ إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ أَنْ يَرُدَّهُمَا صَفْرًا (۳)

۱- ابوداود ص ۲۱۶ ج ۱ ترمذي ابن ماجه مشكوة ص ۱۹۸.

۲- بخاری جزء رفع الیدین

۳- ابوداود ص ۲۱۶ ج ۱ حدیث نمبر ۱۴۸۸، ترمذي ص ۱۹۵ ج ۱ حدیث نمبر ۳۵۵۶

مشكوة ص ۱۹۵ ج ۱ صحیح ابن حبان ص ۱۶۰ ج ۳ حدیث نمبر ۸۷۶ سنن کبری

للسیهي ص ۲۱۱ ج ۲ حدیث نمبر ۲۹۶۵ طبرانی فی المعجم الکبری ص ۲۵۶ ج ۴.

رسول الله ﷺ فرمائی چې بیشکه رب ستاسی ژوندی دی مهربان دی دخپل بنده نه حیاء کوي چې بنده ورته د دعا و سوال لاسونه پورته کړي او الله (ج) ئی خالی (قبول ئی نکړی) رد کړی د عمر رضی الله عنه مرفوع حدیث: کان رسول الله ﷺ (اِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ فِي

الدُّعَاءِ لَمْ يَحْطَهُمَا حَتَّى يَمْسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ (۱))

ترجمه: رسول الله ﷺ به چې کله په دعا کې لاسونه پورته کړل تر هغې به ئی نه بنکته کول تردې چې په مخ به ئی رابنکل.

دامام زهري رضی الله عنه مرسل روایت: کان رسول الله ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ عِنْدَ صَدْرِهِ فِي الدُّعَاءِ ثُمَّ يَمْسَحُ بِهِمَا وَجْهَهُ (۲))

ترجمه: رسول الله ﷺ به په دعا کې لاسونه ترسیني پورته کول او بیا به ئی په مخ رابنکل.

وتروا جب درې رکعتہ دې په یوسلام سره:

د ابی بن کعب رضی الله عنه مرفوع حدیث: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُوتِرُ بِثَلَاثٍ يَقْرَأُ فِي الْأُولَى سَبْحَ اسْمِ رَبِّكَ الْأَعْلَى وَفِي الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ بِقُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ وَفِي الثَّلَاثَةِ بِقُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ لَا يُسَلَّمُ إِلَّا فِي آخِرِهِنَّ (۳))

۱- ترمذی ص ۱۷۴ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۱۹۵ ج ۱

۲- مصنف عبدالرزاق ص ۲۴۷ ج ۲

۳- دارمی ع ۱۵۸۹، طبرانی فی الاوسط ع ۸۱۱۵، نسائی ص ۲۴۸ ج ۱ ابوداود

۱۴۲۳ ابن ماجه ع ۱۱۷۱ مستدرک ص ۲۸۲ ج ۲ ع ۳۰۱۶

ترجمه: رسول الله ﷺ به وتر درې رکعتہ کول په اول رکعت کې به
 ثی سورة اعلیٰ لوست او په دویم رکعت کې به ثی سورة کافرون او په
 دریم رکعت کې به ثی سورة اخلاص لوست او درې رکعتہ به ثی په
 یو سلام کولو.

وضاحت: ددې حدیث نه ښکاره معلومیږي چې وتر درې رکعتہ دی
 او دريواره په یو سلام دی.

دعائشہ رواه البخاری مرفوع حدیث یُصَلِّيْ اَرْبَعًا فَلَا تَسْئَلُ عَنْ حُسْنِهِنَّ وَطُوْلِهِنَّ
 ثُمَّ يَصَلِّيْ اَرْبَعًا فَلَا تَسْئَلُ عَنْ حُسْنِهِنَّ وَطُوْلِهِنَّ ثُمَّ يَصَلِّيْ ثَلَاثًا (۱)

ترجمه: رسول الله ﷺ به څلور رکعتہ تهجد کول نو د ښائسته والی او
 اوږدوالی په باره کې پوښتنه مه کوه بیا ئی څلور همداسی بیا به ئی
 درې رکعتہ و ترو کړل.

وضاحت: ددې حدیث نه هم ښکاره ثابتیږي چې وتر درې رکعتہ دې
 او دريواره په یو سلام دی امام نسائی باب قائم کړیدی چې (۲)

دعائشہ رواه البخاری دویم مرفوع حدیث: اِنْ رَسُوْلَ اللّٰهِ ﷺ كَانَ لَا يُسَلِّمُ فِيْ
 رَكَعَتِي الْوَتْرِ (۳)

ترجمه: رسول الله ﷺ به دو ترو په دوه رکعتو کې سلام نه ګرزولو.

دعائشہ رواه البخاری دریم مرفوع حدیث: ثُمَّ اَوْتَرَ بِثَلَاثٍ لَا يَفْصِلُ بَيْنَهُنَّ
 (۴) ترجمه: بیا به رسول الله ﷺ درې رکعتہ وتر په یو سلام او کړل.

(۱) ترجمه: بیا به رسول الله ﷺ درې رکعتہ وتر په یو سلام او کړل.

۱ - بخاری ص ۱۵۴ ج ۱، مسلم ص ۲۵۴ ج ۱.

۲ - باب کیف الوتر بثلاث ص ۲۴۸ ج ۱.

۳ - نسائی ص ۲۴۸ ج ۱.

۴ - مسند احمد ص ۱۵۶ ج ۶.

دعائشہ ﷺ خلورم مرفوع حدیث: كَانَ رَسُولَ اللَّهِ يُوتِرُ بِثَلَاثٍ
لَا يُسَلِّمُ إِلَّا فِي آخِرِ هِنِّ (مستدرک الحاکم)
ترجمہ: رسول اللہ ﷺ بہ درې رکعتہ وتر سلام ^{کول} یواخی پہ اخر کھی
گزرولو.

د ابن عباس رضی اللہ عنہ مرفوع اور حدیث: دى چې د حدیث اخری برخه را
نقلوو.

ثُمَّ أَوْتَرَ بِثَلَاثٍ (۱).

ترجمہ: بیار رسول اللہ ﷺ درې رکعتہ وترو کړل.

د ابن عباس رضی اللہ عنہ دویم مرفوع حدیث: كَانَ رَسُولَ اللَّهِ يُوتِرُ بِثَلَاثٍ
يَقْرَأُ فِي الْأُولَى (بِسْمِ اللَّهِ الرَّبِّ الْعَلِيِّ) وَفِي الثَّانِيَةِ يَقُولُ يَا أَيُّهَا
الْكَافِرُونَ وَفِي الثَّلَاثَةِ يَقُولُ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ (۲).

ترجمہ: رسول اللہ ﷺ بہ درې رکعتہ وترو کولو پہ اول رکعت کھی بہ
ٹی سبح اسم ربک الاعلیٰ لوسته پہ دویم رکعت کھی بہ ٹی سورة
کافرون لوسته پہ دریم رکعت کھی بہ ٹی سورة اخلاص لوسته.

د عبدالرحمن بن ابزی رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: أَنَّهُ صَلَّى مَعَ النَّبِيِّ ﷺ
أَلْوِثْرَ فَقَرَأَ فِي الْأُولَى بِسْمِ اللَّهِ الرَّبِّ الْعَلِيِّ وَفِي الثَّانِيَةِ قُلْ يَا أَيُّهَا
الْكَافِرُونَ وَفِي الثَّلَاثَةِ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ (۳).

۱- مسلم ص ۲۶۱ ج ۱.

۲- نسائی ص ۲۴۹ ج ۱.

۳- نسائی ص ۲۵۱ ج ۱. مسند احمد ص ۴۰۶ ج ۳ حدیث نمبر ۱۵۳۹۰ طحاوی ص ۱۷۲ ج ۱.

ترجمه: عبدالرحمن بن ابزى رضی اللہ عنہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم سره وترو کړل نوپه اول رکعت کې شى سورة اعلى ولوست په دویم رکعت کې شى سورة کافرون ولوست په دریم رکعت کې شى سورة اخلاص ولوست.

دعلی رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يُوتِرُ بِثَلَاثٍ (۱). رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم به وتر درې رکعتہ کول.

یادونه: په درې رکعتو وتر دشلونه زیات احادیث دی (۲).

اشارد صحابه کرامو رضی اللہ عنہم اوتابعینو رضی اللہ عنہم

اول اثر: دابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ دنوسی قاسم بن محمد بن ابوبکر رضی اللہ عنہ فرمائی چې رَأَيْنَا اُنَاسًا مِنْ اَدْرَاكِنَا يُوتِرُونَ بِثَلَاثٍ (۳).

ترجمه: کله چې مو نږه بالغان شو اوپه څه پو هیدو نوموږ لیدل چې خلکو (صحابه کرامو اوتابعینو) به وتر درې رکعتہ کول.

دوهم اثر دحسن بصری رضی اللہ عنہ: أَجْمَعَ الْمُسْلِمُونَ عَلَيَّ أَنَّ الْوِتْرَ ثَلَاثٌ لَا يُسَلَّمُ إِلَّا فِي آخِرِهِنَّ (۴).

ترجمه: دټولو مسلمانانو پدې اجماع ده چې وتر درې رکعتہ دي او سلام به يواځې په اخر ددې وترو کې کړزول کيږي.

۱ - ترمذی ص ۶۱ ج ۱، مسند احمد ص ۸۹ ج ۱.

۲ - اوجز المسالك على موطا امام مالك ص ۱۳۵ ج ۱.

۳ - بخاری ص ۱۳۵ ج ۱.

۴ - مصنف ابن ابی شیبہ ص ۲۹۴ ج ۲ نصب الرايه ص ۱۲۲ ج ۱.

دریم اثر د عمر بن عبدالعزیز رضی اللہ عنہ : أثبتت عمر بن عبدالعزیز الوتر
بالمدينة، بقول الفقهاء ثلاثاً لا يسلم الأفي آخرهن (۱)
عمر بن عبدالعزیز رضی اللہ عنہ دمديني دفقهاء په وينا په مدينه کې وتر
درې رکعتہ وټاکل

د عمر فاروق رضی اللہ عنہ اثر عن المسور بن مخرمه رضی اللہ عنہ قال دفنا ابا بکر ليلاً
، فقال عمر: اني لم اوتر، فقام وصفحنا وراءه، فصلى لنا
ثلاث ركعات لم يسلم الا في آخرهن (۲)

ترجمه: مسور بن مخرمه رضی اللہ عنہ فرمائي چې مونږ ابو بکر رضی اللہ عنہ دفن
کړ، عمر رضی اللہ عنہ وفرمايل چې ماوترندی کړي نو عمر رضی اللہ عنہ ودریده او
مونږه دده پسې شاته صفونه جوړ کړل نومونږ ته شی درې رکعت
وترو کړل او سلام شی یواځې په اخر کې وگړزولو.

عمر رضی اللہ عنہ به درې رکعتہ وتر کول: عن عائشه رضی اللہ عنہا قالت كان رسول
الله صلی اللہ علیہ وسلم يوتر بثلاث لا يسلم الا في آخرهن وهذا وتر امير
المومنين عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ وعنه اخذ اهل المدينة (۳)

ترجمه: عائشه رضی اللہ عنہا فرمائي چې رسول الله به وتر درې رکعتہ کول
او همدا درې رکعتہ وتر د عمر رضی اللہ عنہ هم وه او په همدې درې رکعتوبه
دمديني خلکو عمل کولو.

۱ - طحاوی ص ۲۹۶ ج ۱.

۲ - طحاوی ص ۲۹۳ ج ۱ نصب الرايه ص ۲۲۱ ج ۲.

۳ - مستدرک ص ۱۴۷ ج ۱ ص ۱۱۴.

ددری رکعتو و تروپہ مینخ کی سلام گرزول نشته.

دعائشہ رضی اللہ عنہا مرفوع حدیث اَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ لَا يُسَلِّمُ فِي

رَكْعَتَيْ الْوُتْرِ (۱)

ترجمہ رسول اللہ ﷺ سلام دو تروپہ دوہ رکعتونو نہ گرزاوہ.

دویم حدیث دعائشہ رضی اللہ عنہا ثُمَّ أَوْتَرَ بِثَلَاثٍ لَا يَفْصِلُ بَيْنَهُنَّ (۲)

ترجمہ بیائی و تریہ یوسلام و کپل

دابی بن کعب رضی اللہ عنہ حدیث وَلَا يُسَلِّمُ إِلَّا فِي آخِرِهِنَّ (۳)

ترجمہ رسول اللہ ﷺ بہ دو تروپہ دوہ رکعتو سلام نہ گرزاوہ

ضروری یادونہ وتر دری معنی گانی لری

(۱) معنی لغوی طاق

(۲) تہجدو تہ ہم وتر وئلی شی دشپی لمانخہ تہ ہم وتر وئلی شی پہ

حینو احادیثو کی دتہجدو اودشپی لمانخہ لپارہ وتر لفظ استعمال شویدی

عبد اللہ بن ابی قیس رضی اللہ عنہ فرمائی چہ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا بِكُمْ

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُوتِرُ قَالَتْ بِأَرْبَعٍ وَثَلَاثٍ وَسِتِّ وَثَلَاثٍ

وِثْمَانٍ وَثَلَاثٍ وَعَشْرَةَ وَثَلَاثٍ (۴)

۱- نسائی ص ۶۹۸، دارقطنی ص ۲۲، بیہقی فی السنن الکبری ص ۳۱ ج ۳، طحاوی

ص ۲۸۰ ج ۱.

۲- مسند احمد ص ۱۵۵ ج ۶ ص ۴۵۲۶۴.

۳- نسائی ص ۱۷۰۱ طحاوی ص ۲۸۵ ج ۱.

۴- مسند احمد ابوداؤد ص ۲۰۰ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۱۱۲.

مادعائشه ﷺ نه پوښتنه وکړه چې رسول الله ﷺ خور کعتنه وتر کول، عائشه ﷺ وفرمايل چې خلور اودرې رکعته، شپږ اودرې رکعته، اته اودرې رکعته، لس اودرې رکعته.

(۳) اصطلاحی وتر کوم ته چې په شریعت کې وتری او دماسخوتن دلمانځه نه روسته کیږي نو داهمیشه درې رکعته وه.

یادونه: وتر طاق ته وائی دنور لمونځ سره چې یور کعت یوځائی کړي نو طاق ګرزی نو په کومو احادیثو کې چې وتر یور کعت راغلی دهغې مطلب دادی چې یور کعت دنور لمانځه سره یوځائی کړي نو هغه نور لمونځ طاق ګرزی (۱).

دعبدالله بن عمر رضی الله عنهما مرفوع حدیث دی.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ صَلَاةُ اللَّيْلِ مَثْنِي مَثْنِي فَإِذَا خَشِيَ أَحَدُكُمْ الصُّبْحُ صَلَّى رَكْعَةً وَاحِدَةً تُوتِرُ، لَهُ مَا قَدَّ صَلَّى (۱).

رسول الله ﷺ فرمائي چې د شپې لمونځ دوه دوه رکعته تړل کیږي کله چې یوستاسې نه ویریده چې سهار به شی نو یور کعت دمخکنې لمانځه سره ملګری کړي نو دایور کعت به هغه شوي لمونځ وتری وګرزی.

دپورتنو احادیثو نه ثابته شوه چې وتر درې رکعته دي او په یوسلام دی په ځینو احادیثو کې د درې رکعتونه زیات هم راغلی دي خو ځمونږه دامام ابوحنیفه رضی الله عنه مذهب دا حدیثو دصحابه کرامو

۱ - بخاری ص ۱۳۵ ج ۱ ابواب الوتر مسلم ص ۲۵۷ ج ۱.

۲ - بخاری ص ۱۳۵ ج ۱ مسلم ص ۲۵۷ ج ۱.

تابعینو ویناگانو او کړنو اودامت داکثريت داجماع موافق دری رکعتہ دی اودری واره په یو سلام دی.

درفولو ستونکو: بنده دقران اوسنت نه درسول الله ﷺ لمونځ بیان کړ د احنافو دلمانځه لپاره ئی دقران اوحديث اوجماع نه دلائل وړاندي کړل احنافو ورونو: ستاسی لمونځ دپیغمبر لمونځ دی دقران اوسنت موافق دی اودلمانځه هیڅ مسئله دقران اوحديث نه خلاف نده دانسی شیطانانو په وسوسو په شک کې مه غورزیږی اوداخیل عبادت کلک کړی بیان می لنډ کړو تفصیلی لیکنه زیات وخت نیسی اوتول احادیث نقلول پدی وړه رساله کې امکان ندری الله ﷺ دځما لپاره داخرت ذخیره اودمسلمانانو داصلاح اوپوهاوی سبب اولامل وگړزوي.

وصلی الله علی خیر خلقه محمد واله وصحبه اجمعین.

۲۲ ربیع الثانی ۱۴۳۳ چهارشنبه مازدیگر خلور بجی دخالد بن

ولید ﷺ مدرسه گلاهی غنی خپل ننگرهار

